

Valvontahenkilöstön näkemyksiä turvallisuuden muutoksista Riihimäen vankilassa

Ryynänen, Heidi
Sairanen, Laura

2017 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Valvontahenkilöstön näkemyksiä turvallisuuden muutoksista Riihimäen vankilassa

Heidi Ryynänen ja Laura Sairanen
Rikosseuraamusala
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2017

Ryynänen Heidi & Sairanen Laura

Valvontahenkilöstön näkemyksiä turvallisuuden muutoksista Riihimäen vankilassa

Vuosi	2017	Sivumäärä	77
-------	------	-----------	----

Riihimäen vankila on suljettu laitos, johon sijoitetaan yli kahden vuoden vankeuteen tuomit-
tuja miesvankeja Etelä-Suomen läänin alueelta. Opinnäytetyössä tutkittiin Riihimäen vankilan
valvontahenkilöstön näkemyksiä vankilan turvallisuudesta ja turvallisuuden muutoksesta, van-
kien kanssa työskentelyn näkökulmasta. Tavoitteena oli tuottaa aiheesta tietoa, jota voidaan
hyödyntää Riihimäen vankilassa ja Rikosseuraamuslaitoksessa.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineistonkeruumenetelmänä käytettiin
teemahaastattelua. Opinnäytetyötä varten haastateltiin seitsemää pitkän työhistorian tehnyt-
tä vartijaa ja rikosseuraamusesimiestä Riihimäen vankilasta. Aineiston analysointiin käytettiin
sisällönanalyysiä. Tuloksista ilmeni, että haastateltavat näkivät, että turvallisuus on pääosin
lisääntynyt Riihimäen vankilassa. Osittain tähän vaikutti se, että toiminta voidaan suunnitella
tietyille vankiryhmälle sopivaksi, kun vankilaan on sijoitettu pääasiassa korkean riskin vankeja.
Keskeinen turvallisuutta lisäävä tekijä on myös se, että vankeja on alettu liikutella pienem-
missä ryhmissä. Toisaalta taas pelkääjävankien määrän nähtiin lisääntyneen ja valvontahenki-
löstön määrä koettiin liian vähäiseksi. Koulutusta on työntekijöille tarjottu, mutta sitä toivot-
taisiin myös lisää. Opinnäytetyön tulokset antavat tietoa Riihimäen vankilalle ja myös koko
Rikosseuraamuslaitokselle valvontahenkilöstön näkemyksestä turvallisuuden toteutumisesta
vankilassa.

Ryynänen Heidi & Sairanen Laura

How Supervising Officers View Changes in the Safety of Riihimäki Prison

Year	2017	Pages	77
------	------	-------	----

Riihimäki prison is a closed facility, where male inmates from Southern Finland who have been convicted to over two year sentences are placed. The aim of this Bachelor's thesis was to find how the supervising officers' of Riihimäki prison view prisons safety and how the safety has changed from the viewpoint of working with prisoners. The goal of the thesis was to provide information that can be used in Riihimäki prison and The Criminal Sanctions Agency.

The survey was conducted as a qualitative study using a theme interview method. Seven long-term guards and Senior Criminal Sanctions Officials were interviewed for the thesis. The material was analysed with content analysis. The results indicate that the supervising officers' view that the safety had increased in Riihimäki prison. Partly because activity in the prison can now be provided to specific group of prisoners, because organized crime prisoners are now placed in the same prison. The main factor is also that inmates are now moved around in smaller groups. On the other hand supervising officers viewed that the amount of "fear prisoners" had increased and the amount of supervising officers is not enough. The prison has provided education to supervising officers, but they also wish to get even more education. The results provide information to Riihimäki prison and The Criminal Sanctions Agency how the supervising officers view safety in Riihimäki prison.

Keywords row 54: safety, prison, organized crime, Riihimäki prison, supervising officer

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Toimintaympäristö.....	8
2.1	Rikosseuraamuslaitos	8
2.2	Vankeusrangaistus.....	10
2.3	Riihimäen Vankila	10
2.1	Vankilan järjestyssääntö ja päiväjärjestys	11
2.2	Riihimäen Vankilan osastot	12
3	Yhteiskunnalliset lähtökohdat	13
3.1	Vangin sijoittaminen vankilaan	13
3.2	Vangin arviointi (riski- ja tarvearvio).....	16
3.3	Järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvien vankien sijoittelun ongelmat.....	16
3.4	Järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuuluminen	18
3.5	Valvontahenkilöstö: Vartijat ja Rikosseuraamusmiehet	21
3.6	Viranomaisyhteistyö	21
3.7	Voimakeinojen käyttö	22
4	Teoreettinen viitekehys.....	22
4.1	Turvallisuus vankilassa	23
4.2	Uhka, riski ja vaara	24
4.3	Työturvallisuus.....	25
4.4	Dynaaminen turvallisuus	26
4.5	Vankien välisten suhteiden vaikutus turvallisuuteen Riihimäen vankilassa	29
4.1	Pelkääjävangit	31
4.2	Vankilarikollisuuden estäminen.....	31
4.3	Tekninen ja rakenteellinen turvallisuus.....	32
5	Tutkimusasetelma	33
5.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet.....	34
5.2	Laadullinen tutkimus	34
5.3	Teemahaastattelu ja aineiston keruu	36
5.4	Aineiston analyysi	37
5.5	Eettisyys ja luotettavuus.....	38
6	Tutkimustulokset.....	40
6.1	Muutokset Riihimäen vankilan vankirakenteessa	41
6.2	Haasteet ja kehityskohdat Riihimäen vankilassa	46
6.3	Toimivat käytännöt ja ratkaisut Riihimäen vankilassa	53
7	Johtopäätökset	58
7.1	Vankirakenne	59

7.2	Turvallisuuden haasteita ja kehittämiskohtia Riihimäen vankilassa	60
7.3	Toimivat seikat Riihimäen vankilan turvallisuudessa	62
8	Pohdinta	63
8.1	Ajatuksia tutkimustuloksista	63
8.2	Ajatuksia opinnäytetyö prosessista	63
8.3	Opinnäytetyö parityönä	65
	8.3.1 Heidn osuus.....	65
	8.3.2 Lauran osuus	66
8.4	Opinnäytetyön luotettavuuden ja eettisyyden pohdinta.....	66
8.5	Jatkotutkimusehdotukset	67
	Liitteet.....	71

Tutkimme opinnäytetyössämme Riihimäen vankilan turvallisuutta valvontahenkilöstön näkökulmasta. Riihimäen vankila on profiloitunut näkyvämmiin korkean turvallisuustason vankilaksi. Opinnäytetyössämme selvitämme valvontahenkilöstön näkemyksiä Riihimäen vankilan turvallisuudesta ja siinä tapahtuneista muutoksista. Riihimäen vankilaan on sijoitettu vankeja, joilla on yhteyksiä järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Käytämme opinnäytetyössämme termiä jr-vanki kuvaamaan tällaisia vankeja. Järjestäytynyttä rikollisuutta on tutkittu niin Suomessa, Pohjoismaissa kuin muuallakin melko vähän. Tähän on erityisesti Pohjoismaissa vaikuttanut ilmiön suhteellinen heikkous, mutta myös aiheen vaikea tutkittavuus. (Aromaa ja Laitinen 2005, 195.) Halusimme tutkia aihetta, joka on ajankohtainen ja jota ei ole vielä tutkittu paljon. Toinen meistä oli kesätyössä Riihimäen vankilassa ja vankilasta ehdotettiin tätä opinnäytetyön aihetta. Olemme myös suorittaneet syventävät opinnot turvallisuudesta ja aihe kiinnostaa meitä, joten turvallisuusaiheinen opinnäytetyö tuntui luonnolliselta valinnalta.

Opinnäytetyömme tavoitteena on antaa lukijalle monipuolinen ja realistinen kuva Riihimäen vankilan turvallisuudesta ja toimintaympäristöstä. Tavoitteena on tuottaa Riihimäen vankilalle ja Rikosseuraamuslaitokselle tutkittua tietoa siitä, millaisena valvontahenkilöstö näkee Riihimäen vankilan turvallisuuden vankien kanssa työskentelyn näkökulmasta. Laurea-ammattikorkeakoulun opiskelija Meri Hyttinen on vuonna 2010 tehnyt opinnäytetyön ”Valvontahenkilöstön näkemyksiä turvallisuuden toteutumisesta Riihimäen vankilan C-osastoilla”. Tämä tutkielma voidaan osittain nähdä yhtenä opinnäytetyömme taustatutkielmana.

Opinnäytetyömme on toteutettu laadullisen tutkimuksen menetelmin. Aineisto kerättiin teemahaastatteluilla. Opinnäytetyötä varten haastateltiin seitsemään Riihimäen vankilan vartijaa ja rikosseuraamusesimiestä. Haastatteluaineisto litteroitiin ja analysoitiin sisällön analyysin keinoin. Opinnäytetyön alussa käymme läpi aiheeseen liittyvän toimintaympäristön ja yhteiskunnalliset lähtökohdat. Teoreettisessa viitekehyksessä tarkastelemme turvallisuutta eri näkökulmista. Opinnäytetyön loppuosassa esittelemme tutkimustulokset ja vertaamme niitä teoreettiseen viitekehykseen.

2 Toimintaympäristö

Tässä luvussa kerromme opinnäytetyöhömmе liittyvästä toimintaympäristöstä. Kerromme ensin Rikosseuraamuslaitoksesta ja vankeusrangaistuksesta, sen jälkeen syvennymme Riihimäen vankilaan, vankilan järjestyssääntöön ja päiväjärjestykseen sekä vankilan osastointiin.

2.1 Rikosseuraamuslaitos

Rikosseuraamuslaitos on vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoviranomainen, joka toimii oikeusministeriön alaisuudessa. Rikosseuraamuslaitoksen toimialue on koko Suomi. Rikosseuraamuslaitokseen kuuluu keskushallintoyksikkö, kolme rikosseuraamusaluetta, terveyden huoltoyksikkö ja Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Johtajana toimii pääjohtaja, joka on myös keskushallintoyksikön päällikkö. (L953/2009.)

Rikosseuraamusalueet ovat Etelä-Suomen-, Länsi-Suomen-, Itä- ja Pohjois-Suomen Rikosseuraamusalueet. Näillä rikosseuraamusalueilla toimii aluehallinto, joka koostuu aluekeskuksesta sekä arviointikeskuksesta. Rikosseuraamusalueet taas jakautuvat rikosseuraamuskeskuksiin, joiden alaisuudessa toimii vankiloita ja yhdyskuntaseuraamustoimistoja. Etelä-Suomen rikosseuraamusalueeseen kuuluu kuusi vankilaa, joista yksi on Riihimäen vankila, sekä kaksi yhdyskuntaseuraamustoimistoa ja arviointikeskus. Länsi-Suomen rikosseuraamusalueeseen kuuluu kahdeksan vankilaa, viisi yhdyskuntaseuraamustoimistoa ja arviointikeskus. Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueeseen kuuluu kaksitoista vankilaa, seitsemän yhdyskuntaseuraamustoimistoa sekä arviointikeskus. (Rikosseuraamuslaitos 2016a.)

Vankilat voivat olla joko suljettuja tai avolaitoksia. Vankeuslaki mahdollistaa, että vankilat voivat olla valvonnaltaan erilaisia, esimerkiksi suljetut vankilat voivat olla turvallisuustasoltaan keskenään erilaisia. Korkean turvallisuustason vankiloita ovat Riihimäen ja Turun vankilat. Tällä hetkellä suljetut laitokset eivät eroa rakenteellisesti riittävästi toisistaan, jotta sen perusteella voitaisiin laitoksia luokitella, mutta osastointi on luokittelun kannalta merkittävin asia. Laitosten toiminnalliset tavat eroavat jonkun verran toisistaan, joita eriyttämällä saadaan laitosten välille lisää eroja. Pääperiaate osastoinnissa on, että laitoksen kaikki osastot kuuluvat samaan luokkaan, jos vankeja ei pystytä pitämään muutoin riittävän hyvin erillään toisistaan. Tällä hetkellä luokittelun kannalta ongelmallista on, että tutkintavankiloissa tutkintavangit eivät asu erillään toisistaan. Tutkintavankilan kuuluu olla pääsääntöisesti suljettu vankila, jos vankeja ei voi pitää erillään puolisoljetussa vankilassa. (Rikosseuraamuslaitos 2012, 14-15.)

Rikosseuraamuslaitoksen tehtävänä on tutkintavankeuden, yhdyskuntaseuraamuksien ja vankeusrangaistusten täytäntöönpano. Rikosseuraamuslaitos vastaa rangaistuksien lainmukaisesta ja turvallisesta suorittamisesta. Rikosseuraamuslaitos pyrkii edesauttamaan uusintarikollisuuden vähentymistä ja kannustaa rikoksettomaan elämään. (Rikosseuraamuslaitos 2016a.)

Rikosseuraamuslaitoksella on tietyt arvot, joita sen toiminnassa noudatetaan. Ihmisarvon kunnioittaminen tarkoittaa jokaisen perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamista sekä tasa-arvoista kohtelua. Oikeudenmukaisuus tarkoittaa, että Rikosseuraamuslaitos noudattaa toiminnassaan lainmukaisuuden, kohtuullisuuden ja oikeudenmukaisuuden periaatteita. Usko ihmisen mahdollisuuteen muuttua ja kehittyä tarkoittaa, että Rikosseuraamuslaitos toteuttaa täytäntöönpanon siten, että se tukee yksilön mahdollisuutta kasvaa ja kehittyä sekä hänen haluaan rikoksettomaan elämään. Turvallisuus tarkoittaa, että Rikosseuraamuslaitos toiminnallaan turvaa rikosseuraamusten turvallisen suorittamisen. (Rikosseuraamuslaitos 2016a.)

Rikosseuraamuslaitoksessa on töissä noin 2500 viranhaltijaa, joista kuudesosa on määräaikaissä työsuhteessa. Rikosseuraamuslaitoksen ammatteja on esimerkiksi vartija, ohjaaja, erityisohjaaja, suunnittelija, rikosseuraamustyöntekijä ja rikosseuraamusesimies. Vankiloiden henkilöstöstä suurin osa toimii ohjaus- ja valvontatehtävissä, kun taas rikosseuraamustyöntekijöiden työkuva painottuu vahvasti asiakastyöhön yhdyskuntaseuraamustoimistoissa. Suunnittelijat ja erityissuunnittelijat toimivat keskushallintoyksikössä. Rikosseuraamuslaitoksessa työskentelee myös muita ammattihenkilöitä, kuten sairaanhoitajia, pappeja ja keittiöhenkilöstöä. (Rikosseuraamuslaitos 2016b.) Opinnäytetyössä tutkimme vartijoiden ja rikosseuraamusesimiesten näkemyksiä turvallisuudesta Riihimäen vankilassa.

Rikosseuraamuslaitoksessa ajankohtainen hanke on tällä hetkellä vankilakonsepti eli se, millaisena rikosseuraamuslaitos näkee tulevaisuuden vankilat. Tässä uudessa toiminta-ajatuksessa pilottihankkeena toimii uuden Hämeenlinnan naisvankilan rakentaminen. Vankilakonseptissa tutkitaan vankilarakentamisen tulevaisuuden haasteita ja vankilakonseptin käyttöönottoa. Vankilakonsepti vastaa kysymykseen siitä, minkälaisia vankiloita tulevaisuudessa tarvitaan. Perinteiset vankilat eivät ehkäise riittävästi uusintarikollisuutta, eivätkä integroi tuomittuja takaisin yhteiskuntaan. Vankiloita vähennetään myös taloudellisin perustein, koska vankiloiden rakentamisen ja ylläpito on erittäin kallista. (Niemelä 2017, 2, 6.)

Kehitystavoitteina Rikosseuraamuslaitos näkee mahdollistaa hallitun ja turvallisen siirtymisen avoimempaan vankilamalliin, lisätä hallitusti vankilan kuntouttavaa ominaisuutta, jättää työntekijöille enemmän aikaa vangin kohtaamiseen, säästää kustannuksissa ja tehostaa tilankäyttöä. Näiden tavoitteiden toteutuminen vaatii uudenlaista toiminta- ja johtamiskulttuuria, jotta hyödyt saadaan käyttöön. Vankilakonseptissa ajatuksena on, että hyvässä vankilassa toimii niin toimintatavat, tekniikka, tilat, kalusteet, ilme kuin tunnelmakin. (Niemelä 2017, 16, 18.)

2.2 Vankeusrangaistus

Vankeusrangaistus tuomitaan määräaikaisena tai elinkautisena. Määräaikaisen vankeusrangaistuksen pituus Suomessa on vähintään 14 päivää ja enintään 12 vuotta. Yhteistä rangaistusta määrätessä enimmäisaika on 15 vuotta. Rangaistuksia täytäntöönpannaessa rangaistusten yhteen laskettu kesto ei saa olla yli 20 vuotta. (Rikosseuraamuslaitos 2015a.)

Elinkautinen vankeusrangaistus voidaan tuomita vain tietyistä harvoista rikoksista. Elinkautisesta voi vapautua vasta kun vanki on ollut vankilassa 12 vuotta. Alle kaksikymmentävuotiaana tehdystä rikoksesta tuomittu voi vapautua aikaisintaan kun hän on ollut vankilassa 10 vuotta. Elinkautisvangin ehdonalaista vapauttamista koskeva asia käsitellään Helsingin hovioikeudessa. Ennen ehdonalaista vapauttamisesta elinkautisvanki voidaan määrätä valvottuun koevapauteen. Myös tasavallan presidentti voi armahtaa elinkautisvangin. (Rikosseuraamuslaitos 2015a.)

Riihimäen vankilaan sijoitetaan yli kahden vuoden vankeusrangaistuksen saaneita miesvankeja Etelä-Suomen rikosseuraamusalueelta (Rikosseuraamuslaitos 2017). Riihimäen vankilassa on niin määräaikaiseen kuin elinkautiseenkin vankeusrangaistukseen tuomittuja.

2.3 Riihimäen Vankila

Riihimäen vankilan johtajan, Pasi Oksan (2015), mukaan Riihimäen vankila on korkean turvallisuustason vankila, jonne on pääasiallisesti sijoitettu korkean riskin vankeja pitkillä tuomioilla vakavista rikoksista. Jr-angit ovat valtaosin sijoitettu Riihimäen vankilaan. Jr-vankeja vankilassa on noin 60 ja elinkautisvankeja 20-30 henkilöä. Oksan mukaan profiloituminen korkean turvallisuustason vankilaksi on alkanut jo vuodesta 2005 lähtien. Peruskorjauksen jälkeen varmuusosasto tuli vankilaan vuonna 2008. Vankilaa on muokattu hiljalleen vankirakenteen kehityksen tuomien tarpeiden mukaiseksi. Viime vuosina ei ole tapahtunut mitään suurta muutosta profiloitumisen suuntaan rakenteissa, vaan enemmänkin profiloitumisen jatkojalostamista ja yksityiskohtien hiomista.

Riihimäen vankilan peruskorjauksen valmistuttua lopullisesti vuonna 2005 luotiin nykyinen toimintaympäristö ja osastointi, sekä huomioitiin henkilökunnan turvallisuutta ja sitä, että pienempiä vankiryhmiä on helpompi hallinnoida. Vuonna 2014 vankilaa ollaan taas päiväjärjestyksillä, toiminnan muutoksilla ja tietoa keräämällä pyritty hallinnoimaan tarkemmin. (Saarinen 2016.)

Riihimäen vankila aloitti toimintansa vuonna 1929 Riihimäen varavankilana ja sittemmin Riihimäen keskusvankilana. Nykyisin vankila kuuluu Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella toimivan kuuden vankilan joukkoon. Riihimäen vankila sijaitsee noin neljän kilometrin päässä Riihimäen keskustasta. Riihimäen vankilassa on yhteensä 223 vankipaikkaa ja vankilaan sijoitetaan yli kahden vuoden vankeusrangaistuksen saaneita miesvankeja. Vankilan henkilökuntaa kuuluu noin 150 henkilöä. (Rikosseuraamuslaitos 2014a.)

Vangit voivat osallistua vankilassa työtoimintaan työskennellen metalli- tai puuseppäteollisuudessa, taloustöissä ja kiinteistöhuollossa. Vankilassa tehdään myös alihankintatyönä pakkaustöitä. (Rikosseuraamuslaitos 2017.) Vuodesta 1984 lähtien Riihimäen vankilan vangeilla on ollut mahdollisuus hankkia ammatillista koulutusta metallialalla (Rikosseuraamuslaitos 2014b). Riihimäen ammattioppilaskoulussa voi metallialan lisäksi opiskella oppisopimuskoulutuksena autoalan perustutkintoa. Nykyisin myös lukion ja peruskoulun kurssien suorittaminen on mahdollista vankilassa. Riihimäen vankilassa on tarjolla monipuolisesti kuntouttavaa toimintaa laajan ohjelmatoimintojen toteuttamisen ansioista. Näitä ohjelmia ovat Cognitive Skills- ja STOP-ohjelmat sekä Suuttumuksen hallinta -kurssi ja Omatoimisen muutoksen -ohjelma. (Rikosseuraamuslaitos 2017.)

2.1 Vankilan järjestyssääntö ja päiväjärjestys

Järjestyssäännön tarkoituksena on antaa Vankeuslain (L767/2005) ja Tutkintavankeuslain (L768/2005) nojalla annettuja sääntöjä ja ohjeita tarkemmat määräykset. Järjestyssäännön vahvistaa rikosseuraamusalueen alueen johtaja. Järjestyssäännöllä annetaan tarkempia määräyksiä vankilan alueella liikkumisesta ja tilojen lukittuna pitämisestä, osastoista, tapaamisten ja puhelimen käytön sekä vapaa-ajan järjestämisestä, omaisuuden hallussapidosta sekä muista vastaavista vankilan järjestyksen ylläpitämiseen ja toimintojen järjestämiseen liittyvistä yksittäisistä seikoista. Järjestyssäännön rikkomisesta ja Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen antaman käskyn noudattamatta jättämisestä voidaan määrätä kurinpitorangeistus. (Etelä-Suomen Rikosseuraamusalueen Riihimäen vankilan järjestyssääntö 2015, 2.)

Päiväjärjestyksellä annetaan järjestyssääntöä tarkempia ohjeita vankilan päivittäiseen toimintaan ja se aikatauluttaa osastojen sekä koko vankilan toimintaa. Vankilan osastojen päiväjärjestykset hyväksyy vankilan johtaja, lukuun ottamatta varmuusosastoa, jonka päiväjärjestyksen hyväksyy aluejohtaja. (Etelä-Suomen Rikosseuraamusalueen Riihimäen vankilan järjestyssääntö 2015, 2.)

Esimerkkeinä järjestyssäännön määräyksistä, joita vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi on laadittu, mainittakoon, että vankilan alueella liikkuminen ilman lupaa on kielletty. Vangit saavat liikkua asuinosa-astolla, ruokalassa, toiminta- ja vapaa-ajantiloissa päi-

väjärjestyksen mukaisina aikoina ja Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen antamalla luvalla. Ilman lupaa vankilassa tai sen alueella liikkumisesta voi seurata kurinpitorangaistus. Vangin on myös pukeuduttava asianmukaisesti vankilassa ja sen osastoilla. Sellien ovet pidetään lukituina päiväjärjestyksen mukaisina aikoina. Vankien on oltava selleissään kyseisinä aikoina ja vahvuustarkastusten aikana. Vangille voidaan määrätä kurinpitorangaistus, jos hän ei ole sellissään määrättynä aikana. (Etelä-Suomen Rikosseuraamusalueen Riihimäen vankilan järjestyssääntö 2015, 2-3.)

2.2 Riihimäen Vankilan osastot

Vankilan toimintaa määrittävät monet lait ja asetukset niistä käytännön työssä näkyvin on Vankeuslaki (L767/2005), joka luo raamit vankilan toiminnalle. Lainsäädännön lisäksi vankilan toiminnan kannalta keskeisiä ohjeita ovat edellisessä luvussa käsitellyt järjestyssääntö ja päiväjärjestys, jotka ovat välttämättömiä sujuvan ja turvallisen vankilatoiminnan ylläpitämiseksi. Riihimäen vankilan osastoinnissa on lähdetty liikkeelle siitä, että mitä pienempi vankiryhmä, sitä helpompi sitä on hallita. Osastoinnin ansiosta on mahdollista, että Riihimäen vankilassa voidaan pitää hyvinkin erityyppisiä vankeja, ilman että he kohtaavat toisiaan vankeuden aikana. Tämä on tärkeää esimerkiksi seksuaalirikollisten turvallisuuden kannalta. (Saarinen 2016.)

Riihimäen vankilan A-osasto koostuu kolmesta osastosta, jotka on tarkoitettu vankilan toimintarakennuksessa työssä ja koulussa käyville vangeille. Nämä osastot ovat A3, A4 ja A5. Näissä jokaisessa osastossa on 14 vankipaikkaa. Lisäksi osasto A5 on sitoumusosasto, jossa vanki sitoutuu päihteettömyyteen ja sen valvontaan sekä ryhmämuotoiseen kuntoutukseen. A2-osasto on rajoitetun toiminnan osasto joka toimii erillään muusta vankiyhteisöstä. Myös siinä on 14 vankipaikkaa. (Etelä-Suomen Rikosseuraamusalueen Riihimäen vankilan järjestyssääntö 2015, 10-11.)

C-osastoon kuuluu neljä erillistä rajoitetun toiminnon osastoa. C1-osasto on vankilan eristys- ja rangaistusosasto, jonne vanki sijoitetaan Vankeuslain (L767/2005) perusteella eristykseen tai eristystarkkailuun. Varmuosasto C2 on Suomen ainoa käytössä oleva varmuusosasto, jonne sijoitetaan Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön päätöksellä enintään kolmen kuukauden ajaksi kerrallaan. Päätös vangin sijoittamisesta varmuusosastolle ja sen perusteet otetaan uudelleen harkittavaksi enintään kolmen kuukauden väliajoin. Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluejohtaja vahvistaa osaston päiväjärjestyksen. Henkilökunta päättää siitä, ketkä vangit ulkoilevat keskenään ja ovat toistensa kanssa tekemisissä. C2-osastolla on kahdeksan vankipaikkaa. C3-osasto on rajoitetun toiminnan osasto, joka toimii muusta vankiyhteisöstä erillään. Myös C3-osastolla henkilökunta päättää, ketkä vangit ulkoilevat tai ovat toiminnoissa keskenään. Osastolla on kahdeksan vankipaikkaa. C4- ja C5-osastot ovat rajoite-

tun toiminnan osastoja, joissa molemmissa on kymmenen vankipaikkaa. (Etelä-Suomen Rikosseuraamusalueen Riihimäen vankilan järjestyssääntö 2015, 11.)

D-osasto on Riihimäen vankilan yhteisöllisten toimintojen osasto. D-osastot toimivat erillään muusta vankiyhteisöstä ja niillä on oma erillinen ohjelmansa. D-osasto on rakenteeltaan erilainen, kuin vankilan muut osastot ja siellä toimii kaksi osastoa kerrosta kohti. Rajoitetun toiminnan osasto D2 toimii vankilan tulo-osastona sekä tutkintavankiosastona. Tulo-osastolla määritellään vangin asuinosa sekä rangaistusajan suunnitelman mukaiseen toimintaan sijoittaminen. Osastolla on 16+8 vankipaikkaa. D3E on Toimintaosasto, jonne sijoitetaan vangit jotka pelkäävät oman turvallisuutensa vaarantuvan vankilan muilla osastoilla. Osaston vangit ovat sitoutuneet päihteettömyyteen. Töissä he käyvät omana ryhmänään vankilan toimintarakennuksessa. Osastolla on 13 vankipaikkaa. D3T-Osaston vangit käyvät töissä kanttiinissa ja keittiössä. D4-ohjelmatoiminnan osasto on sitoumusosasto, joka on tarkoitettu vangeille, jotka tarvitsevat ohjausta ja kuntoutusta, sekä tukea päivittäisiin toimiin. Osastolla on 19 vankipaikkaa. D5-Ohjelmatoiminnan osastolla toimii seksuaalirikollisille tarkoitettu STOP-ohjelma. Osastolla on 21 vankipaikkaa. (Etelä-Suomen Rikosseuraamusalueen Riihimäen vankilan järjestyssääntö 2015, 12.)

Riihimäen vankilan F-osasto koostuu neljästä työhön tai opiskeluun osallistuville vangeille tarkoitetusta toimintaosastosta. F2-Osasto on tarkoitettu vankitilojen siivouksesta vastaaville vangeille eli putsaajille. Osasto toimii erillään muista ja on 12-vankipaikkainen. Osastot F3, F4 ja F5 ovat työssä käyville ja opiskeleville vangeille tarkoitettuja 15-vankipaikkaisia osastoja. (Etelä-Suomen Rikosseuraamusalueen Riihimäen vankilan järjestyssääntö 2015, 13.)

3 Yhteiskunnalliset lähtökohdat

Tässä luvussa perehdymme opinnäytetyön yhteiskunnallisiin lähtökohtiin. Yhteiskunnallisissa lähtökohdissa olemme käyttäneet lähteenä muun muassa alan asiantuntijoiden haastatteluja ja lainsäädäntöä.

3.1 Vangin sijoittaminen vankilaan

Vankeuslain (L767/2005) mukaan vankilaan sijoittamisen yleiset periaatteet ovat, että sijoitettaessa vankeja vankilaan on otettava huomioon rangaistusajan suunnitelman mukaisesti vangin kotipaikka, yhteyksien säilyminen lähiomaisiin tai muihin läheisiin, ikä, sukupuoli, terveydentila, rangaistuskertaisuus, vangin aikaisempi rikollisuus ja vangin oma toivomus sekä mahdollisuudet sijoittua toimintaan, joka on rangaistusajan suunnitelman edellyttämää. Huomioon on otettava myös vangin mahdollisuudet suorittaa rangaistuksen täytäntöönpanoon liittyviä asioita omalla kielellään. Yleinen sääntö on, että vankia ei sijoiteta suljetumpaan

vankilaan tai vankilaan osastoon, kuin vankilan järjestys ja turvallisuus sekä vankilassa pitämisen varmuus edellyttävät. (L767/2005.) Tärkeimmät ohjaavat tekijät vankisijoittelussa ovat siis rangaistusajan suunnitelma ja sijoitus mahdollisimman avoimeen laitokseen. Jos nämä kaksi periaatetta ovat ristiriidassa, punnitaan tapauskohtaisesti, kumpi perusteista on painavampi. (Peltovuoma 2016.)

Tuomittu voidaan tietysti edellytyksin sijoittaa suoraan avolaitokseen. Hänet on kuitenkin sijoitettava suljettuun vankilaan, jos on perusteltua syytä epäillä, että hän ei sovellu avolaitoksessa järjestettävään tai avolaitoksen hyväksymään toimintaan, hän ei tule noudattamaan avolaitoksen järjestystä, hän jatkaa rikollista toimintaa, hän poistuu avolaitoksesta luvatta tai ei tule noudattamaan päihteettömyyttä tai suostumaan sen valvontaan. Tuomittu tulee sijoittaa suljettuun vankilaan myös, jos avolaitoksissa ei ole tilaa tai jos vanki itse sitä pyytää. (L767/2005.) Vankisijoittelu on näin esteisiin painottuvaa, eli jos estettä ei ole, vanki tulee sijoittaa mahdollisimman avoimelle osastolle (Peltovuoma 2016). Näin ollen rikollisryhmään kuulumisen voi olla este avovankilaan sijoittamiselle, sillä tällöin on usein perusteltua syytä epäillä, että tuomittu jatkaa rikollista toimintaa vankilassa.

Vakavampien rikosten kohdalla painotetaan yleensä enemmän rangaistusajan suunnitelmaan ja näin ollen sen perusteella on mahdollista, että vanki sijoitetaan suljetumpaan laitokseen kuin tarve vaatii esimerkiksi tiettyyn ohjelmatoimintaan osallistumisen mahdollistamiseksi. Riihimäen vankilan STOP-osastolle voidaan sijoittaa vanki, joka sopisi myös avoimempaan laitokseen, jos STOP-ohjelmaan osallistuminen on rangaistusajan suunnitelman mukaista. Kun taas tilanteessa, jossa uusimisriski kohdistuu vähäisempiin rikoksiin, mennään sen periaatteen mukaan, että vanki sijoitetaan mahdollisimman avoimiin olosuhteisiin. (Peltovuoma 2016.)

Riihimäen vankila voi määräytyä vangin sijoituslaitokseksi ohjelmallisin perustein. Esimerkiksi katsotaan, että vanki tarvitsee STOP-osastoa tai hänellä on sellaisia psyykkisiä tai fyysisiä toimintakykyyn liittyviä ongelmia, että hänelle oikea paikka on päivittäisen tuen osasto. Riihimäen vankilaan sijoittamisen perusteena voi olla myös valvonnalliset tarpeet, eli katsotaan, että Riihimäen vankilan valvonnalliset olosuhteet ovat vangille soveltuvat, koska on perusteltua syytä epäillä, että vanki jatkaa rikollista toimintaa vankilasta käsin. (Peltovuoma 2016.)

Arviointikeskuksen johtaja tai työjärjestyksessä määrätty arviointikeskuksen johtajan sijaisena toimiva virkamies taikka rikosseuraamusalueen työjärjestyksessä määrätty yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja tai yhdyskuntaseuraamustoimiston johtajan sijaisena toimiva virkamies päättää vangin rangaistusajan suunnitelmasta, vangin sijoittamisesta vankilaan ja vankilaan ilmoittautumisajankohdasta (L767/2005). Arviointikeskus päättää lähinnä vankilan profiilin mukaan, että vanki sijoitetaan Riihimäelle. Riihimäen vankilan tehtävänä on pystyä vastaamaan siihen, että sinne sijoitetaan Suomen vaativimmat vangit ja vankeusrangaistus on

toteutettava turvallisesti kaikille sen osapuolille, niin vangeille, henkilökunnalle ja kuin myös yhteiskunnalle. (Oksa 2015.)

Peltovuoman (2016) mukaan vangin sijoittelussa on kaksi mahdollista reittiä, eli vanki tulee vankilaan joko suoraan siviilistä tai tutkintavankeuden kautta. Jos tuomittu odottaa tuomion täytäntöönpanoa siviilissä, niin silloin Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimisto ottaa häneen yhteyttä ja kutsuu haastatteluun. Yhdyskuntaseuraamustoimistossa laaditaan yhteistyössä tuomitun kanssa rangaistusajan suunnitelma ja työntekijä esittelee, mihin vankilaan tuomittu sijoitetaan. Arviointikeskuksessa tehdään sitten päätös asiasta. Sijoittelussa otetaan huomioon myös tuomitun toiveet ja katsotaan, mikä on hänelle soveltuvin laitos.

Toinen mahdollinen reitti vankilaan on tutkintavankeuden kautta, eli tuomio tulee täytäntöönpanokelpoiseksi eli tuomittu saa hovioikeudesta tuomion. Vaikka tuomio ei ole vielä lainvoimainen, eli valitusaikaa ei ole käyty, voidaan arviointikeskuksessa kuitenkin jo arvioida tuomitun tilanne. Tuomion pituus ja uusimisriski vaikuttavat siihen, kutsutaanko tuomittu arviointikeskukseen. Jos katsotaan, ettei tuomittua ole välttämätöntä tavata henkilökohtaisesti, voidaan rangaistusajan suunnitelma tehdä myös kirjallisen tiedon perusteella. (Peltovuoma 2016.)

Edellisessä luvussa kerroimme Riihimäen vankilan osastoista. Vankeuslaki (L767/2005) mahdollistaa sen, että vankilassa voi olla valvonnan asteeltaan ja toiminnoiltaan erilaisia osastoja. Näin on myös Riihimäen vankilassa. Vankilassa osastolle sijoittamisessa on otettava huomioon rangaistusajan suunnitelma, vangin yksilölliset ominaisuudet, ikä, vangin mahdollisuudet täyttää osallistumisvelvollisuutensa sekä vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen, vangin tai muun henkilön turvallisuus ja rikollisen toiminnan estäminen.

Riihimäen vankilan johtajan, Pasi Oksan (2015), mukaan sijoittelu tapahtuu Riihimäen vankilan sisällä pääsääntöisesti siten, että ensin vanki on suljetummassa C-D-päädysssä ja siirtyy sieltä kohti laitoksen avoimempaa A-F-päättyä. Jotkut kulkevat tätä polkua myös päinvastaiseen suuntaan. Suurin osa sijoitteluasioista on vankien itse laatimia siirtoanomuksia toiseen vankilaan tai vankiloiden esityksiä vangin siirtämisestä vankilasta A vankilaan B. Näitä esityksiä tulee arviointikeskukseen noin 3000 vuodessa. Yleensä vanki hakee suljetusta vankilasta avolaitokseen. Arviointikeskuksessa asia käsitellään niin, että erikoissuunnittelija perehtyy asiaan ja esittelee sen. Päätöksen asiassa tekee johtaja tai tämän sijainen. (Peltovuoma 2016.)

3.2 Vangin arviointi (riski- ja tarvearvio)

Ennen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa arvioidaan vangin uusimisriski. Rangaistusjärjestelmässä uusimisriskin arvioimisella on useita tavoitteita kuten uusimisriskin vähentäminen, turvallisuuden lisääminen ja vastavuoroisesti turvattomuuden vähentäminen, työn tarkoituksen mukainen organisoiminen ja resurssien oikea kohdentaminen. (Arola-Järvi 2012 , 27.)

Kriminogeeniset tekijät, ovat tekijöitä, jotka lisäävät alttiutta rikoksen tekemiseen verrattuna rikollisen käyttäytymisen esiintymiseen esimerkiksi koko väestössä. Kriminogeeniset tekijät voidaan jakaa staattisiin ja dynaamisiin. Uusimisriskin arvioinnissa otetaan huomioon sekä dynaamiset että staattisen riskitekijät. Staattiset riskitekijät ovat laadultaan pysyviä tai muuttumattomia tekijöitä, kuten esimerkiksi aiempi rikoshistoria, sukupuoli ja ikä. Dynaamiset riskitekijät taas ovat sellaisia jotka voivat muuttua ja joihin on mahdollista vaikuttaa. Näitä ovat esimerkiksi päihdeongelma, ajattelumallit sekä lähipiiri. (Arola-Järvi 2012, 30, 31.)

3.3 Järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvien vankien sijoittelun ongelmat

Tässä luvussa kerromme tarkemmin järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvien vankien sijoittelun ongelmista Suomessa. Lähteenä käytämme asiantuntijahaastatteluja, jotka teimme Helsingin arviointikeskuksessa ja Riihimäen vankilassa.

Riihimäen vankilan johtajan, Pasi Oksan (2015), mukaan kaksituhattaluvun alussa vankeja, jotka olivat vaikuttavassa asemassa rikollisryhmissä, siirrettiin vankilasta toiseen. Sijoitusajat eri vankiloissa olivat lyhyitä. Ajatuksena oli, ettei vanki ehtisi aiheuttaa lyhyen sijoitusjakson aikana niin paljoa painostusta ja paineita henkilökunnalle. Todellisuudessa kävi kuitenkin päinvastoin ja tietyistä jengeistä tuli hajasijoittelun johdosta entistä vaikutusvaltaisempia. Jengit saivat näin kannattajia ympäri Suomea. Nyt tilannetta on kuitenkin saatu paikattua.

Jr-vankien sijoittelussa on ollut käytössä erilaisia malleja. Aikaisemmin vaikutusvaltaisia jr-vankeja pyrittiin hajauttamaan enemmän eri vankiloihin. Tämän myötä kuitenkin huomattiin, että hajauttamisella ei saatu aikaiseksi haluttuja lopputuloksia, vaan seuraukset olivat ikäviä. Nykyään on päädytty siihen, että sijoitetaan tietyn tyyppiset vangit samaan vankilaan ja vankilat erikoistuvat esimerkiksi tietyn valvonnallisen tason tarpeessa oleviin vankeihin. Myös osastoinnilla vastataan tähän tarpeeseen. Jr-vankien sijoittamiseen samaan vankilaan on päädytty siitä syystä, että heidän vaikutusvaltansa muiden vankien kuntoutumiseen ja toimintoihin on suuri. Myös rekrytoinnin mahdollisuus halutaan estää. (Peltovuoma 2016.)

Yhteiskunnan kannalta tämän hetkinen sijoittelukäytäntö on parempi. Oksa (2015) kertoo olleensa Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuden vastuualueen vetäjänä kaksituhattaluvun alku-

puolella. Samoihin aikoihin vankilan johtajana toimi Jaakko Kopra. Vuonna 2004 peruskorjauksen aikoihin Kopra ehdotti, että rikollisvaikuttajat kannattaisi keskittää Riihimäen vankilaan. Ensin Riihimäelle perustettiin turvaosasto, joka oli ikään kuin varmuusosaston esiaste. Varmuusosasto perustettiin vuonna 2008, kun aika oli siihen kypsä. Vuonna 2005 vankilassa oli kapina, jonka seurauksena tulivat noin 10 000 euron vahingot ja osaston uusiminen.

Jr-vankien sijoittamisesta Riihimäen vankilaan on päättänyt Etelä-Suomen rikosseuraamusalue. Jr-vankien tasavertainen kohtelu nähtiin ongelmallisena. Samassa tilanteessa olevia vankeja saatettiin kohdella eri tavalla Riihimäellä kuin Helsingissä. Riihimäki on toteuttanut Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen tahtoa ja erikoistunut korkean turvallisuustason vankeihin, joihin kuuluu myös jr-vankeja. (Saarinen 2016.)

Peltovuoman (2016) mukaan jr-vankien sijoittelussa on otettava huomioon jengien väliset suhteet, liittykö niihin esimerkiksi jotain sellaisia riskitekijöitä, että jengien kohtaamista pitäisi välttää. Jengien välillä ei kuitenkaan viime aikoina ole ollut hirveästi tämän tyyppistä ongelmaa. Jr-vankien sijoittelussa pitää myös kiinnittää huomiota erityisesti siihen, että jr-vangit pystyvät ottamaan osastoja haltuunsa helposti ja vaikuttamaan myös muiden vankien kautta toisilla osastoilla. Tällä voi olla vaikutusta toisten vankien toimintaan ja koko vankilan dynamiikkaan. Hyvin vaikutusvaltainen jr-vanki voi saada omalla toiminnallaan aikaan hyvin paljon erilaisia ilmiöitä vankilan sisällä. Peltovuoman mukaan jr-vankien sijoittelussa ei ole tullut vastaan suuria ongelmia. Suurimpana haasteena hän näkee vapauttamisvaiheen toiminnan. Haasteet liittyvät siihen, millainen vapauttamispolku olisi mahdollinen ja järkevä jr-vangeille. Ongelmallinen kysymys on myös se, mitä vaihtoehtoja heille voi tuomion aikana tarjota rikollisesta polusta irrottautumiseen, jotta heidänkin kohdallaan voitaisiin toteuttaa asteittaista vapauttamista avolaitoksen kautta.

Jr-vankien vaikutus vankilan turvallisuuteen näkyy siten, että Riihimäen vankilan työntekijöillä on kokoajan valppaana olon vaatimus. Hetkeksikään ei voi ummistaa silmiään ja kaikesta pitää olla terveen epäluuloinen. Esimerkiksi jos pihalla kuuluu pörinää, niin se voi olla käsin ohjattava helikopteri. Jos jokin asia vankilassa näyttää oudolta, niin siinä myös todennäköisesti on jotain outoa. On myös huomioitava, että vankilassa voi mennä vuosia niin, että on rauhallista ja esimerkiksi tappeluita ei ilmaannu. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei pinnan alla voisi kokoajan tapahtua jotakin. Riihimäen suljetussa vankilassa työskentely on siinä mielessä raskaampaa, kuin esimerkiksi avolaitoksessa työskentely, jossa vangeilla löytyy usein motivaatiota kuntoutumiseen ja esimerkiksi uuden työn oppimiseen. Jos kuitenkin vanki löytää Riihimäellä motivaation muutokseen, niin hän saa tähän kaiken mahdollisen tuen ja avun. Niin kauan, kun tämä motivaatio puuttuu, ei työntekijöillä ole kauheasti muita keinoja käytettävissä, kuin kontrollointi. (Oksa 2015.)

Oksan (2015) mukaan jr-vankien kanssa työskenneltäessä on tärkeää, että työntekijä on erittäin ammattitaitoinen ja työhönsä motivoitunut. Hänen tulee olla tietoinen siitä, kenen kanssa työskentelee. On tärkeää olla lähellä asiakasta, mutta ei kuitenkaan päästää tätä liian lähelle. Pitää tehdä lähityötä, mutta ei saa sortua kaveeraamaan vangin kanssa, ammattilaisuuden ylläpitäminen on työskentelyssä haastavinta ja siinä piilee myös suurimmat riskit. On pidettävä huoli siitä, että etäisyys vankiin säilyy oikeana. Saarisen (2016) mielestä jr-vankien kanssa työskentelyyn liittyy henkilökuntaan kohdistuva uhka ja painostus. Jr-vangeilla on olemassa kontakteja, jotka koordinoivat ja selvittävät muun muassa henkilökunnan taustoja ja asuinpaikkoja. Henkilökunta on näin ollen entistä alttiimpi myös siviilissä vankien vaikutukseen ja painostukseen. Toisaalta taas jr-vankien kanssa on helppo työskennellä, koska heitä pidetään aika tiiviisti vankilassa ja he haluavat edistää sitä, että pääsisivät vankilomille ja avoimempiin laitoksiin.

Riski on aina olemassa. Oksa (2015) on pitänyt tärkeänä, että hän kertoo aika ajoin henkilökunnalle, jos tuntuu, että kaikki ei ole kohdallaan tai joku yrittää painostaa, niin asiasta on tehtävä ilmoitus tai tultava välittömästi keskustelemaan johtajan kanssa, jotta asian tiimoilta voidaan tehdä tarvittavia toimenpiteitä. Riihimäen vankilassa käydään myös perehdytyksessä läpi esimerkiksi painostuksen mahdollisuutta. Yleisesti Riihimäen vankilan vangit käyttäytyvät kohteliaasti, eikä esimerkiksi huutamista ja kiroamista kuule. Kolikolla on kuitenkin aina myös kääntöpuoli.

Saarisen (2016) mukaan Ruotsissa on tehty hajasijoittelua jr-vankien suhteen. Siellä vankiloita ja resursseja on enemmän ja näin ollen heiltä löytyy hyvin pieniä yksiköitä. Jos esimerkiksi joku rupeaa vankilassa rekrytoimaan muita jr-toimintaan, niin hänet voidaan sijoittaa pienempään yksikköön, jossa on vain 20 vankia. Ruotsissa on enemmän vankiloita, kuin Suomessa. Niin Suomen kuin Ruotsin vankiloissa ongelmana on juuri rekrytointi rikollisryhmiin. Jos osastolta löytyy vain jr-vankeja, ei rekrytointi ole mahdollista, sillä ei ole enää ketään uutta rekrytoitavaa. Tanskassa on tullut esiin ongelma, että siellä esimerkiksi tietty jengi on sijoitettu yhteen vankilaan ja sen seurauksena siellä on syntynyt jengiosastoja ja jengi on määritellyt tällaisen osaston heidän kerhotilakseen. Samansuuntaista kehitystä on nyt havaittu myös Suomessa. Vangit pyrkivät vaikuttamaan sijoitteluun, jos osastolle esimerkiksi tulee jengiin kuulumaton vanki, tämä saatetaan ajaa pois osastolta. Tähän tilanteeseen ollaan kuitenkin vankilan puolesta tekemässä uudelleenjärjestelyä ja toimintasuunnitelmakin on jo olemassa.

3.4 Järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuuluminen

Tässä luvussa kerromme lainsäädännön ja asiantuntijoiden haastattelujen perusteella, mitä tarkoittaa järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuuluminen. Käytämme opinnäytetyössämme

termiä ”jr-vanki”, joka tarkoittaa järjestäytyneesti toimivaa rikoksesta tuomittua ja jengiin kuuluvaa vankia.

Riihimäen vankilan johtajan, Oksan (2015), mukaan vankiloissa ei ole olemassa mitään luokiteluperustetta siihen, kenen katsotaan olevan jr-vanki. Tieto perustuu poliisin tiedustelutietoihin, vankilan turvallisuustiedustelun tietoihin ja ulkoisiin merkkeihin.

Luokittelun kriteerit tulevat Eu:lta, kuka on jengiläinen, kuka kuuluu johonkin ryhmittymään ja mitkä ovat kriteerit. Aika usein vankilassa vanki ilmoittaa itse, jos hän kuuluu johonkin rikollisjärjestöön. Arviointikeskuksessa määritellään aika pitkälle vangin kuuluminen järjestöön, ja näin vankilassa voidaan todeta vangin kuuluvan siihen. (Saarinen 2016.) Jotkut vangit tuovat esimerkiksi tatuoinneillaan itse tämän tiedon esille, mutta joidenkin kohdalla tulkinnan tekeminen on vaikeampaa (Oksa 2015).

Järjestäytyntä rikollisuutta on tutkittu niin Suomessa, Pohjoismaissa, kun muuallakin melko vähän. Tähän on erityisesti Pohjoismaissa vaikuttanut ilmiön suhteellinen heikkous, mutta myös aiheen vaikea tutkittavuus. Vähäisen tutkimustiedon takia olemmekin käyttäneet opinnäytetyössämme lähteinä useita asiantuntijahaastatteluja. Aihepiirin tutkimus ja teorianmuodostus on selvästi alkanut lisääntyä vasta 1990-luvulla. Vuonna 2000 vahvistettiin YK:n tasolla kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden määritelmät ja torjuntakeinot niin sanotussa Palermion sopimuksessa. Myös Euroopan neuvostossa ja Euroopan unionissa oli laadittu samankaltaisia määritelmiä. (Aromaa ja Laitinen 2005, 195.)

Termit jr-rikollinen ja taparikollinen viittaavat eri asioihin. Nimitystä taparikollinen käytetään yleensä syrjäytymässä olevista päihdeongelmaisista pahantekijöistä, joiden rikokset eivät ole erityisen eteviä. Edelleen voidaan tehdä ero myös järjestäytyneen rikollisen ja ammattirikollisen välillä. Ammattirikollinen ei välttämättä toimi järjestäytyneesti ja järjestäytynyt rikollinen ei välttämättä ole ammattirikollinen. Eräänä klassikkona voidaan mainita Edvin Sutherland, joka julkaisi vuonna 1973 tutkimuksensa ammattivarkaasta. Tässä ei kuitenkaan ollut kysymys järjestäytyneestä rikollisesta ainakaan tiukasta 1990-luvulla kehitettyjen määritelmien valossa. Sutherlandin varkaalla oli nykyajan järjestäytyneen rikollisen määritelmän mukaisia piirteitä, mutta myös taparikollisen piirteitä. On kuitenkin myös osoitettu, että uudet määritelmät eivät välttämättä vastaa sitä, millaista järjestäytyneen rikollisuuden käytännön tutkimus osoittaa sen todellisuudessa olevan. Järjestäytynyt rikollisuus on usein ketjumaista toimintaa, johon osallistuvien rikollisten ammattimaisuuden taso voi vaihdella paljon. Mukana on niin päteviä ja pysyviä toimijoita, kuin myös henkilöitä, jotka ovat mukana vain tilapäisesti. Itse asiassa suurin osa toimintaa osallistujista on siinä mukana enemmän tai vähemmän tilapäisesti. (Aromaa ja Laitinen 2005, 196.)

Usein kirjallisuudessa esitetään ammattirikollisen olevan henkilö, joka tekee rikoksia henkilökohtaisen taloudellisen hyödyn tavoittelemiseksi. Rikokset edustavat merkittävää osaa tulonlähteistä ja valtaosa työajasta menee rikollisessa toiminnassa. Ammattirikolliset ajatellaan rationaalisina ja kyvykkäinä henkilöinä, jotka tekevät rikoksia sen kannattavuuden takia. He voivat toimia ryhmien jäseninä ja olla näin myös järjestäytyneitä rikollisia. (Aromaa ja Laitinen 2005, 196.) Marshallin (1994, 372) mukaan järjestäytyneen rikollisuuden käsite tarkoittaa yleensä tilannetta, jossa joukko henkilöitä osallistuu hierarkkisessa organisaatiossa toimien jatkuvaan rikollisten toimintojen sarjaan.

Abadinsky (1994, 5) esittää järjestäytyneen rikollisuuden tarkoittavan ei-ideologista rikollista yrittäjäryhmää, jossa toimii useita henkilöitä läheisessä yhteistyössä. Ryhmissä on ainakin kolme hierarkkista tasoa ja toiminnan tarkoitus on tuottaa jäsenilleen taloudellista hyötyä osittain rikollisen, mutta mahdollisesti myös siihen lomittuneen laillisen toiminnan kautta. Ryhmärakenteet voivat olla joko hierarkkisia tai verkostomaisia ja toiminta voi olla niin paikallista, valtakunnallista kuin kansainvälistä. Jäsenten asemat voivat riippua niin ystävyys-suhteista, kuin erityisosaamisesta. Ryhmän olemassaolo ei ole riippuvainen yksittäisistä jäsenistä. Väkivallan ja lahjonnan käyttö ovat mahdollisia ryhmän tavoitteiden saavuttamiseksi ja sisäisen kurinpidon keinona.

Nykyajan oikeudelliset määritelmät järjestäytyneestä rikollisuudesta ovat pitkälti kirjallisuudessa esitettyjen määritelmien mukaisia. Niissä on täsmennetty monia ominaisuuksia, jotta laille asetettavat tarkkuusvaatimukset täyttyisivät. YK:n määritelmän mukaan järjestäytyneessä rikollisryhmässä on vähintään kolme jäsentä, sen on toimittavat pitkähkön ajan, ja jäsenten yhteisenä tavoitteena on yhden tai useamman vakavan rikoksen tekeminen. Ryhmällä on hierarkkinen rakenne tai muuten sellaiset henkilösuhteet, että johtajat kykenevät ohjaamaan ryhmää, tekemään voittoa sekä vaikuttamaan sisäisiin tai ulkoisiin markkinoihin tai alueisiin käyttäen väkivaltaa, korruptiota tai pelottelua. Toiminnassa voi myös tapahtua rahanpesua rikollisen toiminnan edistämiseksi sekä laillisen talouden soluttamiseksi. Toiminta voi myös pyrkiä laajentumaan valtion rajojen ulkopuolelle sekä luomaan yhteistyösuhteita muiden rikollisten ryhmittymien kanssa. Euroopan unionin määritelmä on 11-kohtainen lista. Myös Euroopan neuvostolla on samantapainen määritelmä, jossa on niin ikään yksitoista kohtaa, joista kuuden tulee täyttyä. Palermossa sopimuksessa järjestäytyneen rikollisuuden keskeisiksi toiminta-alueiksi määritellään laiton huumausainekauppa; ihmiskauppa ja prostituution hyväksikäyttö; rahan väärentäminen ja rahanpesu; kulttuurisineiden tai moottoriajoneuvojen varkaudet ja laiton kaupankäynti niillä; ydinmateriaalien, aseiden ja räjähdysaineiden varkaudet ja laiton kaupankäynti niillä; sekä virkamiesten korruptio. (Aromaa ja Laitinen 2005, 197, 198.)

3.5 Valvontahenkilöstö: Vartijat ja Rikosseuraamusesimiehet

Haastattelimme opinnäytetyötämme varten Riihimäen vankilan vartijoita ja rikosseuraamusesimiehiä. Vartijat vastaavat vankiloissa vankeusrangaistuksen lainmukaisesta ja turvallisuudesta täytäntöönpanosta. Heidän työtehtäviinsä kuuluu niin vartiointia kuin valvontaa, mutta myös ohjausta ja kuntouttavaa työtä. Vartija huolehtii työssään, niin vankien, vankilan henkilökunnan, kuin yhteiskunnankin turvallisuudesta. Vartijat huolehtivat vankilan järjestyssäännön ja päiväjärjestyksen noudattamisesta. Rikosseuraamusesimiehet, vanhalta nimikkeeltään ylivartijat, ovat vartijoiden lähiesimiehiä. Heidän tehtäviinsä vankilassa kuuluu vastata joko turvallisuudesta tai rangaistusajan suunnitelman toteuttamisesta. Rikosseuraamusesimiehenä työskentely edellyttää korkeakoulututkintoa, jonka voi opiskella esimerkiksi Laurea-ammattikorkeakoulussa rikosseuraamusalan koulutusohjelmassa.

Vartija on neliportaisessa hierarkiassa alimpana johtajan, apulaisjohtajan ja rikosseuraamusesimiehen jälkeen. Vaikka vartija ei tee vankia koskevia muodollisia päätöksiä, on hänellä silti paljon valtaa vankilassa. Vartijan työ on vuorotyötä ja he työskentelevät vankilassa seitsemänä päivänä viikossa, myös yöaikaan. Vartijat työskentelevät kaikkialla siellä, missä vankeja on. Heitä on esimerkiksi vankien asunto-osastolla, vastaanotto-osastolla, kuljetuksissa, vierailuissa valvojina, vankien työpaikoilla, ulkoilussa ja ruokailussa. Kaikissa tehtävissään vartija käyttää valtaansa. Hyvin koulutettu ja perehdytetty vartija käyttää valtaansa oikein. Vartijan työtä voidaan kuvaila vaativaksi ihmissuhdetyöksi, jonka tuloksellisuus perustuu jatkuvaan vuorovaikutukseen vankien kanssa. (Kokkonen 2014, 31, 32, 34.)

Rikosseuraamusesimiehet käyttävät valtaansa vankilan osastoista vastaavina sekä vartijoihin, että vankeihin. He ovat myös virka-ajan ulkopuolella operatiivisessa vastuussa koko vankilasta. Rikosseuraamusesimiehellä on erittäin suuri valta ja vastuu vangin elämässä. Hän tekee päätöksiä esimerkiksi vangin tarkastamisesta ja vierailuista. Koska rikosseuraamusesimies on päällikkö vankilan osastoilla, on hänen asenteillaan ja toiminnallaan suora vaikutus myös siihen, miten vartijat toimivat (Kokkonen 2014, 29, 30).

3.6 Viranomaisyhteistyö

Viranomaisyhteistyötä tehdään Riihimäen vankilassa ja koko Rikosseuraamuslaitoksessa monipuolisesti eri toimijoiden kanssa. Näitä viranomaisia ovat esimerkiksi poliisi, syyttäjät ja sosiaalitoimi. Toiselta viranomaiselta saadun tiedon salassapidosta päättää se viranomainen, joka tiedon omistaa ja on toiselle viranomaiselle luovuttanut. Rikosseuraamuslaitoksen yksiköissä tehdään myös laajasti yhteistyötä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Kaiken yhteistyön tulee olla suunnitelmallista, luottamuksellista ja koordinoitua. (Rikosseuraamuslaitos 2015b,

21.) Viranomaisyhteistyö perustuu osaltaan virka-apuna tehtävään yhteistyöhön ja osaltaan toisen viranomaisen työtä tukevaan yhteistyöhön.

Riihimäen vankilan johtaja Pasi Oksan (2015) mukaan Riihimäen vankilalla on erinomaiset suhteet eri viranomaisiin. Oksan mukaan vankilalla on hyvät suhteet poliisiin ja palolaitokseen sekä jatkuva yhteistoiminta, jatkuvat harjoitukset ja operatiivinen päivittäinen toiminta eri viranomaisten kanssa.

Saarisen (2016) mukaan riskien hallinnassa ja varautumisessa viranomaisyhteistyö näkyy siten, että tietoa vaihdetaan ptr-keskuksen kanssa. Turvallisuustiedon vaihtaminen on tärkeää ja sitä vaihdetaan niin vankilan sisällä, kuin myös vankilan ulkopuolisen henkilökunnan, eli poliisin kanssa. Näin saadaan tieto sen hetkisestä tilanteesta, eli missä mennään ja mitä tapahtuu. Tähän sitten linkitetään tiedottajan tiedot, muut havainnot ja henkilökunnan tiedot ja näin saadaan kokonaiskuva selville.

3.7 Voimakeinojen käyttö

Voimakeinojen käyttö on virkatehtävän hoitamiseksi tai muun siihen rinnastettavan syyin vuoksi toteutettu oikeutettu voimakeinojen käyttö. Oikeus voimakeinojen käyttöön on vanginvartijoiden ohella esimerkiksi poliisilla, rajavartiolaitoksella sekä tullivirkamiehillä. Oikeudesta voimakeinojen käyttöön on perustuslain mukaan aina säädettävä lailla. Lailla määritellyissä tilanteissa voimakeinoja käyttäessä on pysyttävä sallittujen voimakeinojen rajoissa. Voimakeinojen on oltava tarpeellisia tehtävän suorittamiseksi ja niiden on oltava puolustettavia suhteissa tehtävän tärkeyteen ja kiireellisuuteen, vastarinnan vaarallisuuteen sekä tehtävään muutoin. Jos voimakeinojen käytössä ylitetään sallitut rajat, voimakeinojen käyttö voi vaikuttaa anteeksiantoperusteena, jos on erittäin painavia perusteita, ettei tekijältä kohtuudella olisi voinut vaatia muunlaista suhtautumista (L515/2003, 6 §.)

Voimankäyttöoikeus on Vankeuslaissa (L767/2005) määritelty. Laki määrittää perusteen rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen toimivaltuudet ja tilanteet, joissa voimankäyttö on luvallista. Vankilassa voimakäyttötilanne tulee esimerkiksi virkamiehen suojellessa omaa tai toisen henkeä tai terveyttä oikeudetonta hyökkäystä vastaan.

Riihimäen vankilan johtajan, Pasi Oksan (2015), mukaan on yllättävää, miten vähän Riihimäen vankilassa tarvitsee käyttää voimakeinoja, ottaen huomioon vankilan vankirakenteen. Työntekijöiden osaaminen on kuitenkin hyvällä tasolla ja heitä koulutetaan jatkuvasti. Myös voimankäyttövälineet ovat ajantasaisia.

4 Teoreettinen viitekehys

Teoreettisessa viitekehyksessä tarkastelemme turvallisuutta eri näkökulmista. Avaamme tässä luvussa teoriaa, joka liittyy tutkimustuloksiimme.

4.1 Turvallisuus vankilassa

Turvallisuus on olotila tai tunne, joka voidaan liittää kaikkeen yksilön tai yhteisön toimintaan. Yleensä turvallisuutta pidetään itsestäänselvyytenä ja sen olemassaolo havaitaan vasta silloin, kun turvallisuus on puutteellinen. Jokaisella yksilöllä on oma henkilökohtainen käsityksensä turvallisuudesta. Turvallisuuskäsitys muodostuu yksilön omista kokemuksista, havainnoista ja hänen oppimistaan asioista. Yksilön näkökulmasta turvallisuus voidaan määritellä olotilaksi, johon ei liity huolia. Turvallisuuden tunne koostuu totutuista rutiineista, asioiden pysyvyydestä, luottamuksesta ja tapahtumien ennustettavuudesta. Yhteisön näkökulmasta taas turvallisuus voidaan määritellä olotilaksi, johon ei liity hallitsemattomia, arvaamattomia, äkillisiä tai tappiota aiheuttavia tapahtumia. Turvallisuutta voidaankin pitää olotilana, jossa yksilön tai organisaation riskit ovat hallinnassa ja hyväksyttävän suuruisia (Tikkanen ym. 2017, 13, 14).

Turvattomuus taas on tunne tai mielikuva turvallisuuden puuttumisesta. Myös turvattomuuden kokeminen on yksilöllistä ja on mahdollista, että yksilö kokee turvattomuutta myös tilanteessa, jossa turvallisuus on tosiasiassa erinomaisesti varmistettu. Turvattomuuden tunne eroaa konkreettisesta turvallisuuden puutteesta niin, että jälkimmäinen voidaan osoittaa todellisina riskien toteutumisine, eli vahinko-, tapaturma- ja onnettomuustapahtumina. (Tikkanen ym. 2017, 14.)

Lainsäädäntö määrittää Rikosseuraamuslaitokselle ja vankiloille velvollisuuden huolehtia turvallisesti vankeuden täytäntöönpanon toteuttamisesta. Tämä vaatimus koskee vankiloiden fyysisiä olosuhteita ja henkilökunnan toimintaa. Useat kansainväliset sopimukset määrittävät turvallisuusvaatimusten lisäksi myös ihmisoikeudellisia vaatimuksia, joihin vankiloissa kiinnitetään huomiota. Turvallisuus on vankilassa keskeisessä roolissa ja niin henkilökunnan, vankien kuin vierailijoiden turvallisuudesta on huolehdittava asianmukaisesti.

Turvallisuus käsitteenä on varsin laaja-alainen ja jakautuu yritysturvallisuudessa kolmeentoista osa-alueeseen, jotka ovat turvallisuusjohtaminen, kiinteistö- ja toimitilaturvallisuus, henkilöturvallisuus, vakuuttaminen, tietoturvallisuus, poikkeusoloihin varautuminen, paloturvallisuus ja pelastustoiminta, ympäristösuojelu, ulkomaantoimintojen yritysturvallisuus, matkustusturvallisuus, rikosturvallisuus, työsuojelu ja tuotannon sekä muun toiminnan turvallisuus. (Miettinen 2002, 12.) Näitä yritysturvallisuuden osa-alueita voidaan soveltuvin osin hyödyntää myös vankiloissa. Rajaamme tässä opinnäytetyössä osa-alueiden käsittelyn henkilöturvallisuuteen, työturvallisuuteen ja tekniseen turvallisuuteen. Opinnäytetyössämme tutkimme valvontahenkilöstön näkemyksiä siitä, miten vangit vaikuttavat vankilan turvallisuuteen ja sitä kaut-

ta työturvallisuuteen.

Käsitettä ”turvallisuus” voidaan käyttää niin laajemmassa yhteiskunnallisessa keskustelussa, kuin Rikosseuraamuslaitoksen sisälläkin useassa eri merkityksessä. Valtioneuvoston Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa (2012, 8) turvallisuus määritellään laajasti ja turvallisuudella tarkoitetaan yhteiskunnallista tilaa, jossa jokainen voi nauttia oikeusjärjestelmän takaamista oikeuksista ja vapauksista sekä turvallisesta yhteiskunnasta niin, että rikollisuudesta, häiriöistä, onnettomuuksista ja suomalaisen yhteiskunnan tai kansainvälistyvän maailman ilmiöistä tai muutoksista ei koidu pelkoa tai turvattomuutta. Vankeuslain (L767/2005) mukaan vankeus on pantava täytäntöön niin, että se on turvallista niin yhteiskunnalle, henkilökunnalle kuin vangeille.

Rikosseuraamuslaitoksen strategian mukaan turvallisuus on yksi laitoksen perusarvoista. Strategian mukaan toiminnan painopistettä siirretään turvallisesti kohti avoimempaa täytäntöönpanoa. Toiminnallinen turvallisuus perustuu yhdyskuntaseuraamusasiakkaan ja vangin tuntemukseen ja asiakkaan sekä työntekijän väliseen vuorovaikutukseen. Rikoksesta tuomitun oikealla sijoittelulla luodaan edellytykset laitoksen sisäiselle järjestykselle. Kontrollin tulee olla oikeassa suhteessa arvioituihin riskeihin. Henkilökunnalla on oltava sellaiset tiedot ja taidot, jotka mahdollistavat motivoivan työotteen ja vuorovaikutuksen rikosseuraamusasiakkaiden kanssa. (Rikosseuraamuslaitos 2011.)

Rikosseuraamuslaitoksen sisällä henkilökunnan ja rikosseuraamusasiakkaiden välillä turvallisuutta luodaan ensisijaisesti positiivisin keinoin. Keskeisin näistä keinoista on vuorovaikutus henkilökunnan ja asiakkaan välillä niin, että toteutetaan Rikosseuraamuslaitoksen arvojen mukaista ihmisarvoa kunnioittavaa sekä oikeudenmukaista kohtelua. Asiakasta tuetaan irtautumaan rikollisesta toiminnasta ja kiinnittymään yhteiskuntaan. Asianmukaisilla fyysisillä olosuhteilla, täytäntöönpanon tavoitteita tukevilla toiminnoilla sekä päiväjärjestyksellä luodaan myös turvallisuutta. (Rikosseuraamuslaitos 2015b, 9.)

Vankilassa valvontatoimenpiteillä, esimerkiksi päivittäisellä tarkastustoiminnalla, edistetään turvallisuutta. Päivittäiselle laitosturvallisuudelle luodaan pohja valvontatoimenpiteiden ohella vankituntemuksella ja vuorovaikutuksella. Lainsäädäntö mahdollistaa erityisiä keinoja turvallisuuden ylläpitämiseksi, laitosisjärjestyksen varmistamiseksi sekä järjestyksrikkomusten ja rikollisen toiminnan jatkamisen estämiseksi ja selvittämiseksi. Näiden keinojen käytön edellytykset on määritelty lainsäädännössä. (Rikosseuraamuslaitos 2015b, 9.)

4.2 Uhka, riski ja vaara

Teemahaastattelussamme olemme käyttäneet käsitteitä ”uhka”, ”riski” ja ”vaara”. Käsitteet uhka ja vaara liittyvät läheisesti edellisessä luvussa käsiteltyihin turvallisuuteen ja turvattuuteen. Uhka on abstrakti ja epäselvä käsite, joka kuvaa tilannetta, jossa vahinkoa aiheuttavan vaaran olemassa olo ei ole vielä käsillä, mutta sen ilmeneminen on mahdollista. Ei-toivottavan tapahtuman tiedostaminen liittyy uhan ilmenemiseen. Uhka voi syntyä vaikkapa yksilön olemuksesta, sanallisesta ilmaisusta tai käyttäytymisestä. (Tikkanen ym. 2017, 16.)

Vaara taas on uhkaa konkreettisempi asia. Vaara on tekijä tai tilanne, jossa on henkilövahingon, omaisuusvahingon, terveyden heikkenemisen, ympäristövahingon tai edellä mainittujen yhdistelmien mahdollisuus. Vaara pystytään usein havaitsemaan konkreettisesti. (Tikkanen ym. 2017, 16.) Vaaratekijöitä ovat asiat, jotka voivat aiheuttaa tapaturman, vahingon taikka onnettomuuden. Vaaratilanne taas on odottamaton tapahtuma joka voi johtaa onnettomuuteen. Olennaista vaaratilanteelle on, että onnettomuus, tapaturma tai vahinko olisi voinut tapahtua olosuhteiden ollessa toisenlaiset. (Tikkanen ym. 2017, 17.)

Riski-termillä on useita toisistaan poikkeavia määritelmiä, joita voidaan käyttää tilanteesta riippuen. Juurensa se juontaa kreikkalaisesta merenkulkutermin ”rhi zikon”, joka merkitsee karia. Riski voidaan määritellä haitallisen tapahtuman todennäköisyydeksi ja vakavuudeksi. Se voi tarkoittaa myös ei-toivottavan tapahtuman mahdollisuutta ja seurauksia. Se nähdään myös vaaran sekä epäonnistumisen mahdollisuutena. Riski on uhkaa konkreettisempi asia, joka pystytään määrittelemään ja jota voidaan arvioida. Riskienhallinta on järjestelmällistä tutkimusta kaikista kohteen riskeistä, niiden suuruudesta ja minimoinnista sekä riskienhallintakeinojen valitsemisesta ja niiden käytöstä. Se on prosessi, jonka tarkoituksena on riskien tunnistaminen ja arviointi, sekä riskien toteutumista ja syntymistä ehkäisevien toimenpiteiden valinta. (Tikkanen ym. 2017, 19, 22.)

4.3 Työturvallisuus

Työturvallisuus on työntekijöiden suojaamista työtehtävien, työolojen ja työympäristön vaaroilta ja kuormitustekijöiltä. Sen tarkoituksena on parantaa työympäristöä ja -olosuhteita työntekijöiden työkyvyn suojaamiseksi ja ylläpitämiseksi. Tarkoituksena on myös ennaltaehkäistä ja torjua työstä ja työympäristöstä johtuvia fyysiseen ja henkiseen terveyteen vaikuttavia haittoja, kuten tapaturmia ja ammattitauteja. (Tikkanen ym. 2017, 151.) Suomessa laki määrittää työnantajalle velvollisuuden taata työntekijöiden turvallisuus ja terveys kaikissa olosuhteissa. Tämä asettaa työnantajalle velvollisuuden keskittää riittävästi resursseja asian hoitamiseksi. (L738/2002.)

Työsuojelun tarkoituksena on saada työpaikalle sellaiset työolot, joissa työntekijät tuntevat olonsa turvallisiksi ja pystyvät työskentelemään turvallisesti. Työsuojelulla tarkoitetaan toi-

mia, joilla vapaaehtoisesti tai lain velvoittamana pyritään ehkäisemään, vähentämään tai poistamaan työstä tai työoloista johtuvia vaaroja. Työsuojelun ja sitä kautta työturvallisuuden toteutuminen on koko henkilökunnan vastuulla. Yksi työsuojelun tavoitteista on myös henkilökunnan työkyvyn ylläpidon tukeminen. Työturvallisuutta valvoo laitoksen sisällä viimekädessä laitoksen johto. Työpaikoilla tulisi toimia työsuojeluvaltuutettu, joka vastaa työsuojelun toteutumisesta työpaikalla. (L44/2006, 29 §.)

Työturvallisuudessa on huomioitava Työturvallisuuslain (L738/2002) määrittämät työntekijää ja työnantajaa koskevat oikeudet ja velvollisuudet. Vankiloissa on erityisen tärkeä toimia annettujen työturvallisuusmääräyksiä mukaisesti. Työturvallisuuteen vaikuttaa rakenteellisten ja teknisten turvallisuusratkaisujen lisäksi esimerkiksi henkilöturvallisuuden asiat. Vankilassa ja vankila alueella liikuttaessa on tärkeää muistaa, että noudattaa annettuja ohjeita ja määräyksiä liikkumalla vain sillä alueella tai osastolla, johon liikkumislupa on myönnetty. Henkilökohtaisen työturvallisuuden kannalta on tärkeää henkilökohtaisten turva- ja suojavälineiden käyttö, voimankäyttövälineiden oikea ja turvallinen kantaminen sekä henkilökohtaisen hälyttimien mukana pitäminen.

4.4 Dynaaminen turvallisuus

Dynaaminen turvallisuus muodostuu muun muassa vankien välisistä suhteista, henkilökunnan ja vankien välisistä suhteista ja kaikesta ei-teknisestä turvallisuudesta. Dynaamiseen turvallisuuteen voidaan liittää ennaltaehkäisevä toiminta ja riskien arviointi, riskeihin varautuminen ja varautuminen riskin toteutumiseen ja sen jälkeinen toiminta. Dynaaminen turvallisuus käsitteenä on kaikkia koskevaa turvallisuusajattelua. Dynaaminen turvallisuus korostaa vuorovaikutusta ja läsnäoloa. Vankilassa dynaaminen turvallisuus on työmenetelmä. Tässä menetelmässä henkilökunta asettaa vankien kanssa tapahtuvan päivittäisen kommunikaation ja vuorovaikutuksen etusijalle toiminnassaan. Henkilökunta pyrkii ylläpitämään aloitettua vuorovaikutusta vankien kanssa. Dynaamisen turvallisuuden tarkoituksena on taata hyvä järjestys, kuntoutuminen ja vapautteen valmistaminen. (Rikosseuraamuslaitos 2015b, 11.)

Rikosseuraamuslaitoksen strateginen tavoite, ”kohti avoimempaa täytäntöönpanoa”, lisää haasteita henkilöstön turvallisuusosaamiselle. Turvallisuusosaamisen haasteisiin vastaaminen edellyttää strukturoitua ja ammattitaitoista riskien arviointia, riittävän turvallisuustason ja täytäntöönpanon uskottavuuden säilyttämiseksi. Turvallisuus on yksi Rikosseuraamuslaitoksen arvoista ja henkilökunnan tulee olla hyvin perehtynyt laitoksen strategiaan arvoihin. Turvallisuus perustuu keskeisesti henkilökunnan osaamiseen, ammattitaitoon ja suunnitelmalliseen toimintaan. (Rikosseuraamuslaitos 2015b, 11.)

Vuorovaikutustaidot on tärkeä nähdä osana ammatillisuutta, luodessa luottamuksellista asiakassuhdetta. Ammatillisessa vuorovaikutuksessa säädellään omia tunteita ja näin hallitaan

omaan käyttäytymistä vuorovaikutustilanteissa. Rikosseuraamusasiakkaan yhteiskuntaan integroitumista lisätään esimerkiksi kuntouttavan lähityön menetelmillä. Lähityössä korostuu tavoitteellisuus rikosseuraamusasiakkaan muutosmotivaation vahvistamiseksi ja arkielämätaitojen kehittämistä sekä päihitteettömyyden tukemista. Lähityön tukemisen keinoja ovat ohjaaminen, neuvominen, toiminnallisten aktiviteettien luominen sekä verkostoyhteistyön keinot. Ammattimainen vuorovaikutus on asiallista asennoitumista rikosseuraamusasiakkaaseen, aktiivista kiinnostusta hänen tilannettaan kohtaan sekä palveluohjausta, jonka tarkoituksena on edistää muun muassa rikosseuraamusasiakkaan pääsemistä rangaistusajansuunnitelman mukaisiin tavoitteisiin. Henkilökunnan toiminnassa korostetaan läsnäoloa ja vuorovaikutusta sekä moniammatillisten verkostojen merkitystä osana lähityötä. (Rikosseuraamuslaitos 2015b, 14.)

Dynaamisessa turvallisuudessa havaitaan ja vaikutetaan turvallisuustason muutoksiin vuorovaikutuksen keinoin. Rangaistusajan suunnitelman laatiminen ja toteuttamisen tukeminen sekä seuranta edellyttävät rikosseuraamusasiakkaan tilanteen tuntemista. Vankien tunteminen on tärkeää myös sen vuoksi, että vaaratilanteita voidaan ennakoida paremmin. Eri lähteistä saaduilla tiedoilla voidaan parantaa työturvallisuutta, mutta sillä ei korvata välittömän vuorovaikutuksen tuomaa tunnetta ja muutoksen havainnointia. Tiedon tulee olla jokaisen työssään sitä tarvitsevan käytössä, esimerkiksi riski- ja tarvearvion tulisi olla kaikkien hyödynnettävissä. Käytettäessä objektiivissa ja samankaltaisiin tietolähteisiin perustuvaa tietoa päätöksentekijät antavat samansuuntaisia päätöksiä. (Rikosseuraamuslaitos 2015b, 11-12.)

Yleiskuvan luominen asiakkaasta on työturvallisuuden kannalta hyvin tärkeää. Havaintojen tekemiseen kannatta kiinnittää tietoisesti huomioita etenkin uusien ja puolittutujen asiakkaiden kanssa. Asiakaskohtaamisessa on hyvä huomioida asiakkaan erityispiirteitä ja yksilöllisiä piirteitä sekä käyttäytymistä. Myös mahdollinen päihtymys tai muu riskiä aiheuttava tekijä on huomioitava. Työntekijän on tietoisesti ja systemaattisesti analysoitava tilannetta. Riskikäyttäytyminen ja riskien aiheuttajat on tiedostettava sekä pyrittävä ennalta ehkäisemään, jos se on mahdollista. Asiakkaan kohtaaminen on asiallista aloittaa tervehtimällä asiakasta. Tervehtiessä työntekijälle muodostuu nopeasti kuva asiakkaan mielentilasta ja elekielestä. Näistä seikoista työntekijä voi havainnoida, onko asiakas huonolla tuulella tai hermostunut. Hermostuneen tai vihaisen asiakkaan, kanssa asioinnissa on kiinnitettävä erityisesti huomiota hienotunteisuuteen ja perusteltava toimintaansa tarkoin. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila, Koskelainen 2015, 81-82, 84-85.)

Asiakkaan yksityisyydestä tulee huolehtia. Viranomaisilla on salassapitovelvollisuus asiakkaiden henkilökohtaisista tiedoista. Henkilökohtaisten tietojen luovuttaminen muulle kuin asianomaiselle tai laissa erikseen mainituille viranomaisille, kuten poliisille esitutkintalain nojalla, on kielletty. Asiakaspalvelussa on huomioitava asiakkaan yksityisyys, esimerkiksi suojaamalla

salassa pidettävä tieto näkösuojalla, sekä estettävä muita kuulemasta asiointia. Työntekijän on huolehdittava myös siitä, että asiakkaalle ei ole näkyvissä kenenkään muun asiakkaan tietoja ja hänen on huolehdittava siitä, ettei mikään muu taho saa haltuunsa salassa pidettävää tietoa. (Rantaeskola ym. 2015, 83.)

Terveystieteiden merkitys dynaamisen turvallisuuden asiakas- ja vankitunteuksissa on keskeinen. Tiedonvaihto yksiköiden ja terveystieteiden välillä mahdollistaa kaikkien osapuolten kannalta turvallisen työskentelyn. Itsemurhien ehkäisy kuuluu koko henkilöstölle ja asiakastietojen luovuttamisessa on noudatettava salassapitosäädöksiä. Terveystieteiden näkökulmasta turvallisuutta lisätään huomattavasti vankien vieroittamisella päihteistä, huumeista ja lääkkeistä. Osa lääkkeistä, esimerkiksi bentsodiatsepiini, altistaa itsemurhille ja muille ongelmille. Useilla vangeilla on vaikeita päihdehäiriöitä, jotka hoitamattomina lisäävät syrjäytymisriskiä ja uusintarikollisuutta. Päihteet tuovat vankiloihin merkittävän turvallisuusriskin. (Rikosseuraamuslaitos 2015b, 12-13.) ICD-10-luokituksessa on laaja joukko lääkeaineita, joista monet vaikuttavat keskushermoston kautta ja aiheuttavat henkisen ja fyysisen toimintakyvyn alenemista. Suomessa merkittävin päihdeongelma on alkoholiriippuvuus, mutta huumeriippuvuutta esiintyy enenemissä määrin. Erilaisten päihteiden aiheuttamat vaikutukset saattavat olla esimerkiksi estottomuus, aggressiivisuus ja arviointikyvyn heikkeneminen. (Rantaeskola ym. 2015, 127.)

Päihteiden vaikutuksen alaisena olevaan asiakkaaseen tulee suhtautua varauksella ja pitää häneen sopivaa etäisyyttä. Työntekijän on hyvä esiintyä rahallisesti ja rennosti kasvot päihtyneeseen asiakkaaseen päin. Päihtyneen kanssa asioidessa on oltava palvelualtis, mutta jämäkkä. Huumausaineiden käyttöön liittyy usein neuloja ja teräaseita, joten työntekijän on syytä kiinnittää huomiota asiakkaan käsiin ja tarvittaessa hänen on pyydettävä asiakasta pitämään kätensä näkyvillä. Myös työtilan turvallisuus on huomioitava siten, että työntekijä tietää mistä pääsee hyökkäystä pakoon. Etukäteen kannattaa selvittää myös mitä hyökkäystä hidastavia tavaroita tilassa on. Näitä voivat olla esimerkiksi pöytä ja tuolit.

Työntekijän kannattaa kiinnittää huomioita omaan käyttäytymiseensä aggressiivisen ja päihtyneen asiakkaan kanssa. Asiakasta ei saa nolata ja omien ilmeiden tulisi olla mahdollisimman neutraaleja. Pelon tunnetta ei pitäisi asiakkaalle näyttää ja provosoitumista tulee välttää asiakkaan käytöksestä huolimatta. Työntekijän on pyrittävä selkeään ja lyhyeen viestintään, mutta määrätietoisella tavalla. Tärkeää on saada tilanne hoidettua ja asiakkaan asiointi suoritettua ilman väkivaltaa. Uhka- ja väkivaltatilanne käynnistyy siten, että asiakas esittää sanallisen uhkauksen tai tekee teon, jonka toinen osapuoli kokee uhkaavana. Uhkaus voi olla suora väkivallalla uhkaaminen tai teko, jota kohdehenkilö ei voi hyväksyä. Sanaton uhkaus näkyy eleinä ja ilmeinä. Väkivaltaiseen hyökkäykseen saattaa johtaa fyysinen tai psyykinen aggressiivisuus, joka ilmenee esimerkiksi kiihtyneisyytenä. Fyysisiä merkkejä voivat olla levoton lii-

keh dintä ja nyrkkien puristelu. (Rantaeskola ym. 2015, 128-129, 131-132.)

4.5 Vankien välisten suhteiden vaikutus turvallisuuteen Riihimäen vankilassa

Riihimäen vankilan rikosseuraamusesimiehen, Markku Kuikan (2014, 175, 176) mukaan nykyään vankien keskeisin vallankäyttöjärjestelmä perustuu järjestäytyneen rikollisuuden käyttämään malliin. Vankiyhteisössä rikollisryhmittymillä on erityisen keskeinen rooli ja merkittävimmiltä osin kaikki suomalaiset nimekkäät rikolliset ovat jossain asiayhteydessä näihin ryhmittymiin. Ennen jengirikollisuuden esille nousua Suomessa vankiloita johtivat kingivangit ja tekijämiehet, heidän alapuolellaan oli tarvittava määrä muita vankeja, jotka hoitivat likaiset työt. Nykyään nämä kingivangit ja tekijämiehet ovat osana järjestäytyntä rikollisuutta. Riihimäen vankilaan sijoitetaan tällä hetkellä pääasiassa kaikki Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen jengirikolliset. Samassa vankilassa asuu siis käytännössä kaikki valtaa pitävät rikolliset. Nämä vangit sijoittuvat yhteiselle asunto-osastoalueelle ja heidän yhteiselonsa näyttää virkamiesten silmin rauhalliselta. Vankien sisäinen valtajärjestelmä on todellinen, mutta uusi sijoittelu on pakottanut eri jengit jakamaan valtaansa kollektiivisesti vankilan sisällä. Periaatteessa samat tekijämiehet ovat edelleen vallanpitäjinä, mutta on vaikea määritellä yhtä tai muutamaa yksiselitteisesti valtaa pitävää vankia. Tämä on virkamiesten kannalta uusi tilanne ja sen hallitseminen tuo haasteita tulevaisuudessa.

Kaikille vangeilla ei ole yhteyksiä järjestäytyneeseen rikollisuuteen, mutta ymmärrettävästi etenkin Riihimäen vankilassa yhteyksiä syntyy hyvin monille, jotka joutuvat vankilassa asumaan vastentahtoisesti. Vankien väliset ristiriidat ja painostus ovat usein piilossa. Kuikka (2014, 176) kertoo kohtaavansa vankeja päivittäin työssään ja vangit kertovat hänelle painostukseen liittyviä asioita. Tekaistut huhut, ilmiannot ja valheet näyttäisivät olevan arkipäivää vankien keskuudessa. Tämä lisää vankien kokemaa ahdistusta, mutta koska vankila on järjestäytyneen rikollisuuden miehittäjä, ei tilannetta voi paeta vankilan sisällä. Jengiosastolla asustava ahdistunut ja pelkäävä vanki jättää usein ryhmätoiminnot ja ulkoilut välistä. Hän passivoituu selliinsä, mutta osallistuu kuitenkin päivittäistoimintaan työhuoneilla. Osastolla häneltä viedään osa kanttiiniostoksista ja ruokailussa ja puhelinjonossa hänet jätetään viimeiseksi. Tällaista kiusaamista ja haitantekoa arki on usealla asunto-osastolla.

Vangit yrittävät käyttää valtaa myös henkilökunnan suuntaan, käytännössä tietty vanki halutaan tiettyyn paikkaan työhön. Useat vangit kertovat virkamiehelle, että heidän mielestään tietty vanki sopisi tiettyyn työtehtävään. Tietyt jengit saattavat pyrkiä tietylle osastolle esimerkiksi puhdistajiksi. Tähän pitää puuttua niin, että jokainen vanki pyritään ohjaamaan hänelle sopivaan työtehtävään. Vankiyhteisö pystyy kuitenkin ohjailemaan tätä tilannetta liian helposti. Esimerkiksi nimekkään vangin saapuessa vankilaan vähempiarvoinen vanki ilmoittaa lopettavansa kerrospuhdistajan tehtävät. Tämän jälkeen joku muu vanki ehdottaa yllättäen

uutta vankia tähän tehtävään. Kukaan muu vanki ei suostu tehtävään ja näin ollen uusi vanki joudutaan sijoittamaan kyseiseen tehtävään. Tämä on vankilassa hyvin yleistä, mutta erittäin valitettavaa. (Kuikka 2014, 177.)

Junnisen (2008, 78) mukaan jr-vangit pyrkivät hallitsemaan vankilan järjestystä ja uhkailemalla ja painostamalla muita vankeja ja henkilökuntaa. Silmällä he pitävät omaa vankeusajan mukavuuttaan ja rikosten jatkamista. Jengit aiheuttavat vankilassa paljon ongelmia. Heillä on käytössään valtaa sekä rahaa ja useat vangit suostuvat heidän käskytettävikseen, koska haluavat päästä mukaan ryhmittymään. Jr-vangit käyttäytyvät hyvin ja heillä ei ole kurinpitomerkintöjä. Silti he tosiasiallisesti jatkavat rikollista toimintaansa niin vankilassa, kuin myöhemmin siviilissä.

Junnisen (2008, 78) tutkimuksen haastatteluista nousi esille jengien väliset kahinat, jotka esitivät jengiläisten pitämisen samassa vankilassa, vaikka haastatteluhetkellä olikin jo havaittavissa jengien välinen rauha. Tutkimustulosten mukaan yhteiskunnan kannalta oli huono asia, että eri jr-ryhmien jäseniä sijoitetaan samalle osastolle. Näin he pääsevät solmimaan liikesuhteita rikolliseen toimintaansa ja saavat rikosvinkkejä toisiltaan. Sinänsä vankilaturvallisuudelle tästä ei nähty olevan haittaa, sillä jr-vangit eivät itse aiheuta järjestyshäiriöitä. Ongelmana kuitenkin nähtiin, että vankilan henkilökunta ja tavalliset vangit kokevat jr-vangit ja heidän ryhmittymänsä samassa vankilassa ja samalla osastolla uhkaaviksi. Junnisen tutkimuksen aikoihin Riihimäen vankila ei ollut vielä profiloitunut niin vahvasti jr-vankien vankilaksi, kuin mitä se on tänä päivänä.

Vangeilla on siis käytössään vallankäytönkeinoja ja niihin puuttuminen vaatii koko vankilan toimintatavan muuttamista ja pilkkomista rakenteellisesti nykyistä pienempiin osiin. Etenkin suljettujen vankiloiden, jota Riihimäen vankilakin on, osastoinnin kehittäminen ja siten tiukentaminen voisi vähentää vankien vankiloiden sisäistä vallankäyttöä. Osastoinnin kehittämisen kuitenkin vaatii henkilöstöresursseja ja on siten vastoin säästölinjaa. Vankiloissa pitäisi kuitenkin turvata yksilöllisyys nykyistä vahvemmin. (Kuikka 2014, 177.)

Näkyvä vankien välinen väkivalta on vähentynyt vuonna 2006 voimaan tulleen Vankeuslain myötä. On kuitenkin ilmeistä, että sitä edelleen on, mutta se vain tapahtuu piilossa ja osittain vankilan ulkopuolella. Aiemmin vankila oli selvästi siviilistä erillään toimiva yksikkö, mutta nykypäivänä tiedonkulku ja vankiloiden käytännöt luovat edellytykset siviilielämän ja vankilan yhteen nivoutumiselle. Tämä tuo mukanaan riskin, mutta myös mahdollisuuden. Riskin siinä mielessä, että siviilielämän mukanaan tuoma kehitys ja ilmiöt tapahtuvat huomattavasti vankilaelämää nopeammin. Vankila kulkee väistämättäkin jäljessä näihin muutoksiin vastatesaan. Vankila jää aina toimimaan tietynlaisessa muutosvaiheessa ja näin ollen riskien toteutuminen on todennäköisempää. Mahdollisuutena siviili- ja vankilaelämän nivoutuminen voi-

daan nähdä vangin kannalta. Jos vanki pystyy vankila-aikanaan edistämään siviilielämässään kesken jääneitä asioita, kuten esimerkiksi koulutuksen hankkimista tai vanhemmuuttaan, niin mahdollisuus irtautua vankilasta ja vankilakulttuurista kasvaa huomattavasti. Vanha ilmaisu siitä, että vankila on rikollisuuden korkeakoulu pitää edelleen paikkansa. Toimintatapoja tulisi muuttaa niin, että jengirikollisuutta ja vankien välistä vallankäyttöä saataisiin vähennettyä. (Kuikka 2014, 178.)

4.1 Pelkääjävangit

Yhä useampi vanki haluaa omasta tahdostaan suorittaa tuomionsa eristettynä. Näitä vankeja kutsutaan pelkääjävangeiksi. Pelkääjävankien määrän nousuun vaikuttavat jr-vangit, vankiloiden korkeat vankiluvut ja päihteiden käyttö vankilassa. Vangeilla on myös omat periaatteensa vankilassa ja näihin periaatteisiin kuuluu esimerkiksi seksuaalirikollisten ja ilmiantajien painostaminen eristysosastolle. Väkivallan ja pelon ilmapiiri suljetuissa vankiloissa liitetään toistuvasti järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja rikollisjengeihin. (Ruckenstein ja Teppo 2005, 7, 54.)

Ruckenstein ja Teppo (2005, 56) huomasivat tutkiessaan pelkääjävankeja, että jr-vangit tuottavat vankiloissa väkivallan ja painostuksen ilmapiiriä, vaikka he eivät itse käyttäytyisikään väkivaltaisesti. Ryhmittymien ympärillä kuitenkin pyörii vankeja, jotka haluavat korottaa asemaansa ja päästä mukaan rikolliseen toimintaan ja ovat näin ollen valmiita erilaisiin palveluksiin. Tällaisilla vangeilla jr-vangit voivat teettää pahoinpitelyitä ja käyttää heitä kiellettyjen tavaroiden salakuljettajina. Omasta pyynnöstään eristykseen hakeutuu vankeja, jotka ovat epäonnistuneet näissä palveluksissa.

4.2 Vankilarikollisuuden estäminen

Turvallisuustieto on eri lähteistä saatua tietoa ja kokemukseen perustuvaa tietoa henkilöihin, työhön, työympäristöön ja työoloihin liittyvistä riskeistä. Turvallisuustietoa käytetään esimerkiksi turvallisuuden ylläpitämiseksi ja onnettomuuksien ennalta ehkäisemiseksi. Tietoja hankitaan rangaistuksien täytäntöönpanon ja tutkintavankeuden turvaamiseksi. Tiedonhankinnalla on keskeinen merkitys rangaistusaikaisen rikollisuuden ennalta ehkäisemiseksi. Hyvällä tiedonhankinnalla pyritään varautumaan poikkeaviin turvallisuutta uhkaaviin tapahtumiin. Tiedonhankinnalla on tarkoitus tukea myös viranomaisten yhteistyötä niin laitoksessa kuin muiden viranomaisten kesken. (Rikosseuraamuslaitos 2015b, 17-18.)

Asiakkaan tuntemuksella saadaan myös merkittävää tietoa turvallisuuden käyttöön. Turvallisuustieto kirjataan ja saadaan käyttöön eri viranomaisrekistereistä. Rekistereiden käyttöoikeus tulee olla vain niillä virkamiehillä, jotka työtehtävissään tietoja tarvitsevat. Jokaisen virkamiehen tulee olla tietoinen rekisterien käyttöön liittyvistä vaitiolo- ja salassapito sääöksis-

tä. Perusteeton rekisterien käyttö voi johtaa oikeustoimiin. (Rikosseuraamuslaitos 2015b, 17-18.)

Järjestäytyneeseen rikollisuuteen tunnistettujen vankien sijoittaminen suljettuihin vankiloihin rajoittaa parhaiten järjestäytyneen rikollisuuden toimintamahdollisuuksia. Suljetuissa vankiloissa järjestäytyneeseen rikollisuuteen kuuluvia vankeja voidaan valvoa tarpeen mukaan. Rikollisvaikuttajat ja radikaalia väkivaltaa levittävät vangit sijoitetaan suljettuihin laitoksiin. Riippuen näiden vankiryhmien todellisesta edistymisestä ja irtaantumisesta alakulttuureista voidaan heidät sijoittaa hallitusti avoimempiin olosuhteisiin. (Rikosseuraamuslaitos 2015b, 18.)

4.3 Tekninen ja rakenteellinen turvallisuus

Tekninen turvallisuus muodostuu erilaisista turvateknisistä laitteista, joita ovat esimerkiksi rikosilmoitinjärjestelmät ja paloilmoitinjärjestelmät. Järjestelmät reagoivat esimerkiksi alueella tapahtuvaan liikkeeseen tai murtoyritykseen ja ilmaisemalla asiasta laitteistokohtaisella tavalla. Järjestelmiä käytetään muun muassa ilmaisemaan luvaton liikkuminen alueella, tulipalot ja kohteeseen murtautuminen. Rakenteelliset turvallisuusratkaisut, kuten muurit, tukevat kohteen teknistä turvallisuutta. Läheisesti tekniseen turvallisuuteen liittyy myös kameravalvontajärjestelmä, joka tukee ja edesauttaa kohteen turvallisuuden ylläpitämistä. Junnisen (2008) mukaan teknisen turvallisuuden taso vaihtelee vankiloittain paljon. Junnisen tutkimuksen mukaan kameravalvonnalla pyrittiin valvomaan vankilan ulkoiluita, käytäviä ja eristysselejä. Kameravalvontaa pidettiin hyödyllisenä silloin kun jotain tapahtumaa haluttiin selvittää jälkikäteen tallenteiden avulla. Laitoksissa henkilökunnan turvallisuutta lisätään käyttämällä päällekkäusjärjestelmää. Päällekkäusjärjestelmä mahdollistaa päällekkäus tilanteissa lisäavun hälyttämisen paikalle käytävien seiniin asennettujen hälytinpainikkeiden sekä lattianrajaan asennettujen potkupainikkeiden avulla. Päällekkäusjärjestelmä paikantaa mistä hälytys on annettu, ja näin se mahdollistaa lisäavun saapumisen oikeaan paikkaan mahdollisimman nopeasti. Laitosten henkilökunnalla on mukanaan VIRVE eli viranomaisradiopuhelin, tavallinen radiopuhelin tai henkilökohtainen päällekkäushälytin. (Junninen 2008, 60.) Myös vangeilla on pääsääntöisesti suljetuissa laitoksissa mahdollisuus saada yhteys henkilökuntaan sellipuhelimella.

Toimitilojen turvallisuutta suunniteltaessa apuna käytetään niin sanottua kehäajattelumallia. Tällöin kohde jaetaan suojausvyöhykkeisiin. Jokaisessa suojausvyöhykkeessä on omat menetelmänsä kohteen turvallisuuden parantamiseksi. Vyöhykkeet ovat kehäsuojaus, aluesuojaus, kuorisuojaus, tilasuojaus ja kohdesuojaus. (Tikkanen ym. 2017, 162.) Kaikissa vankiloissa oli kehävalvontajärjestelmä.

Kehäsuojaus perustuu alueen rajoilla oleviin rakenteellisiin ja teknisiin ratkaisuihin, joilla pyritään vaikeuttamaan alueelle pääsyä ja havainnoimaan alueelle saapuvia. Aluetta valvotaan

teknisesti erilaisilla alue- ja linjailmaisimilla sekä kameravalvonnalla. Portti ja aita ovat yleisimpiä rakenteellisia ratkaisuja. (Tikkanen ym. 2017, 162.) Junnisen (2008, 62) mukaan vankilan kehävalvontajärjestelmä perustuu, maahan kaivettujen kaapeleiden ja antureiden antamiin hälytyksiin, jotka tulevat maan tärähtelystä, jonka tarkoituksena on valvoa vankilan ulointa muuria ja välitöntä sisäpuolista liikettä. Öisin vankilaa valvotaan liiketunnistimin ja henkilökunnalla.

Aluesuojauksella tarkoitetaan kohteen ulkopuolisen alueen rakenteellisia ja teknisiä ratkaisuja, joilla pyritään vaikeuttamaan ja havainnoimaan luvatonta lähestymistä kohteeseen ja huomaamaan kohteessa tapahtuva liikehdintä. Näitä suojauksen keinoja ovat valaistus, muurit, aidat ja kameravalvonta. (Tikkanen ym. 2017, 163.)

Kuorisuojauksella tarkoitetaan kohteen ovien, ikkunoiden ja seinien suojaamista. Rakenteellisessa suojaamisessa keskeistä on valita suojauksen kannalta parhaat materiaalit, jotka estävät tai ainakin vaikeuttavat kohteeseen tunkeutumisen. Tällöin tunkeutumiseen tarvitaan työkaluja ja muita apuvälineitä. Rakenteellisesti hyvin suojattuun kohteeseen ei voi tunkeutua jättämättä murtojälkiä. Rakenteellisen ja teknisen suojauksen välimaastossa on lisäksi kuorisuojauksessa hyvin keskeinen suojausmuoto eli lukitus. Lukituksella pystytään rajoittamaan ihmisten liikkumista kohteessa ja estämään luvaton liikkuminen. Uusimmat lukitusjärjestelmät ovat vaikeasti tiirikoitavia ja varmuuslukituksella luodaan lisää lukitusvarmuutta kohteeseen. Kuorisuojauksen teknisiä keinoja ovat yleensä erilaiset runkoääni- ja värinäilmaisimet, teknisesti valvottu lukitus, ovien ja ikkunoiden tilailmaisimet ja kameravalvonta. (Tikkanen ym. 2017, 163.)

Tilasuojauksella tarkoitetaan yksittäisen tilan suojaamista. Tilasuojaaminen toteutetaan tilaluokittelun pohjalta teknisillä ratkaisuilla. Tiloja voidaan suojata rakenteellisesti esimerkiksi väliovilla ja teräsovilla. Tilasuojauksessa suuressa osassa on kulunvalvonta, jolla määritetään missä tilassa kullakin henkilöllä on oikeus liikkua ja missä ei. Yksittäisen tilan suojaamiseen käytetään liikeilmaisimia ja tilailmaisimia. (Tikkanen ym. 2017, 164.)

Kohdesuojauksella tarkoitetaan yksittäisen kohteen, esimerkiksi kassakaapin suojaamista. Kohdesuojaamista voidaan toteuttaa erilaisilla ilmaisimilla, jotka reagoivat esimerkiksi suojattavan kohteen liikuttamiseen. Rakenteellisen suojauksen kannalta on tärkeää itse kassakaapin kiinnitykseen liittyvä suojaus, suojaustoiminnot, mitä siellä aiotaan säilyttää ja miltä sen tulee suojata. Murtovarmakaappi ei välttämättä suojaa asiakirjoja tulipalon aiheuttamalta kuumuudelta, jolloin asiakirjat tuhoutuvat. (Tikkanen ym. 2017, 164.)

Tässä luvussa kerromme opinnäytetyömme tarkoituksesta ja tavoitteista. Käsitlemme myös sitä, mikä on laadullinen tutkimus ja miksi olemme tehneet tutkielmamme juuri laadullisen tutkimuksen keinoin. Lisäksi avaamme sitä, miten olemme toteuttaneet opinnäytetyömme. Lopuksi kerromme tutkimuksen eettisyydestä ja luotettavuudesta.

5.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoitus on selvittää, millainen Riihimäen vankilan turvallisuustilanne on valvontahenkilöstön näkemyksen mukaan ja onko siinä tapahtunut muutosta vuoden 2014 alun jälkeen, jolloin vankila on voimakkaammin profiloitunut korkean turvallisuustason vankilaksi ja sinne on alettu sijoittaa enemmän järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvia vankeja. Tutkielmassa selvitämme vankirakenteen muutoksia ja sitä, mikä valvontahenkilöstön mielestä vankilassa toimii ja missä asioissa taas olisi kehitettävää. Turvallisuustilannetta tarkastellaan opinnäytetyössä vankien kanssa työskentelyn näkökulmasta. Tavoitteena on, että tutkielmasta olisi hyötyä Riihimäen vankilalle ja laajemminkin Rikosseuraamuslaitokselle.

Tutkimuskysymyksemme on ”Miten Riihimäen vankilan valvontahenkilöstön näkee vankilan turvallisuuden ja vankilan turvallisuudessa tapahtuneet muutokset?” Tutkimuskysymykseen on lähdetty hakemaan vastausta seuraavien tarkentavien kysymysten avulla:

1. Mikä on valvontahenkilöstön näkemys vankirakenteen muutoksista?
2. Mitkä turvallisuuteen liittyvät asiat ovat valvontahenkilöstön näkemyksen mukaan vankilassa toimivia, kun tarkastellaan asiaa vankien kanssa työskentelyn näkökulmasta?
3. Mitkä turvallisuuteen liittyvät asiat vaativat valvontahenkilöstön näkemyksen mukaan kehittämistä vankilassa, kun tarkastellaan asiaa vankien kanssa työskentelyn näkökulmasta?

5.2 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisen tutkimuksen menetelmin. Pääsääntöisesti laadullinen tutkimus tulee kysymykseen silloin, kun ilmiötä ei tunneta, eli siitä ei ole olemassa tutkimusta (Kananen 2014, 16). Tutkimastamme aiheesta ei ole tehty vielä laajasti tutkimusta suomalaisissa vankilaolosuhteissa.

Laadullisella tutkimuksella pyritään saamaan ymmärrys ilmiöstä eli selittämään, mistä ilmiössä on kyse. Laadullinen tutkimus ei pyri yleistykseen, toisin kuin määrällinen tutkimus, jonka taustalla on aina hyvä käsitys tutkittavasta ilmiöstä, eli mallit ja teoriat. Kvantitatiivinen tutkimus edellyttää oikeiden kysymysten tekemistä, jotta tiedonkeruu onnistuu kyselylomakkeen

avulla. Oikeita kysymyksiä ei voida laatia, jos ilmiötä ei tunneta. Olisi ollut haastavaa tehdä tutkimus kvantitatiivisin menetelmin, sillä ilmiöstä olisi pitänyt löytyä taustatutkimusta, jonka perusteella olisimme voineet tehdä täsmälliset kysymykset. Näin ei kuitenkaan ollut. Tutkimuksemme luo pohjaa mahdollisille tuleville kvantitatiivisille tutkimuksille aiheesta. Laadullisessa tutkimuksessa onkin vain yksi iso kysymys, eli ”mistä ilmiössä on kyse?” Laadullinen tutkimus pyrkii siis ymmärtämään ilmiötä. (Kananen 2014, 16.)

Laadullisessa tutkimuksessa ei voida laatia yksityiskohtaisia kysymyksiä. Jos näin voitaisiin tehdä, olisi kyse kvantitatiivisesta tutkimuksesta. Tutkimusotteen ja siihen liittyvän menetelmän tulee tavoittaa tutkimuskohde. Tämä ohjaa tutkimusotteen valintaa tutkimusongelmälähtöiseksi. Pääsääntönä on, että mitä vähemmän ilmiöstä tiedetään ja mitä vähemmän sitä koskevaa tutkimusta on jo tehty, sitä todennäköisemmin kysymykseen tulee ainoastaan kvalitatiivinen tutkimus. Kvalitatiivinen tutkimus soveltuu parhaiten tilanteisiin, joissa ilmiöstä ei ole tietoa, teorioita tai tutkimusta; halutaan saada ilmiöstä syvälinen näkemys; luodaan uusia teorioita ja hypoteeseja; käytetään triangulaatiota, eli niin sanottua mixed-tutkimusstrategiaa tai halutaan ilmiöstä hyvä kuvaus. (Kananen 2014, 16-17.)

Silloin, kun tutkittavasta ilmiöstä ei ole teorioita, malleja tai tutkimusta, on laadullisen tutkimuksen menetelmin selvitettävä ensin, mistä ilmiössä on kyse, mistä tekijöistä ilmiö koostuu ja mitkä ovat tekijöiden väliset vaikutussuhteet. Laadullisen tutkimuksen avulla ilmiöstä voidaan saada syvälinen näkemys. Kvantitatiivisenkin tutkimuksen keinoin voidaan tosin selvittää hyvin monimutkaisia tilastollisia riippuvuussuhteita. Tutkimustulosten käyttötarkoitus määrittää näkemysten syvällisyyden. Laadullinen tutkimus kohdistuu aina muutamaa havaintoyksikköön, jotka voidaan tutkia kvalitatiivisin menetelmin hyvinkin perusteellisesti. Kvalitatiivinen tutkimus ei kuitenkaan anna mahdollisuutta yleistämiseen, vaan tulokset pätevät vain kohdetapauksissa. Laadullinen tutkimus on aina uusien mallien ja teorioiden pohjalla ja sitä voidaan kuvailla kaiken tutkimuksen ”äidiksi”. (Kananen 2014, 17.)

Laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita merkityksistä, eli siitä, miten ihmiset kokevat ja näkevät reaalimaailman. Opinnäytetyössämme tutkittiin valvontahenkilöstön näkemyksiä turvallisuudesta ja sen toteutumisesta Riihimäen vankilassa. Tiedonkeruun ja analysoinnin pääasiallinen instrumentti on itse tutkija. Tutkijan kautta reaalimaailma suodattuu tutkimustuloksiksi. Määrällisessä tutkimuksessa työvälineinä käytetään esimerkiksi kyselyitä. Laadulliseen tutkimukseen taas liittyy suora kontakti tutkijan ja tutkittavan välillä. Tutkija menee kentälle tekemään haastatteluja tutkittavan ilmiön parissa, näin tutkimus tehdään kontekstissaan. (Kananen 2014, 19.) Toteutimme haastattelut Riihimäen vankilassa, eli juuri siinä ympäristössä, johon tutkielma kohdistuu. Vierailu vankilassa oli tärkeä osa tutkielmaa ja auttoi hahmottamaan tutkittavaa ilmiötä.

Kokonaisuudessaan emme olisi pystyneet vastaamaan tutkimusongelmaamme, jos olisimme lähteneet toteuttamaan kvantitatiivista tutkielmaa. Opinnäytetyössämme ei ollut tarkoitus selvittää tilastollisia keskiarvoja valvontahenkilöstön näkemyksistä liittyen laitosturvallisuuteen, vaan tuoda esiin yksittäisten työntekijöiden näkemyksiä syvemmin. Näin ollen opinnäytetyön toteuttaminen laadullisen tutkimuksen menetelmin oli meille luonnollinen ja perusteltu valinta.

5.3 Teemahaastattelu ja aineiston keruu

Keräsimme tutkielmamme aineiston teemahaastatteluilla, joilla haastattelimme Riihimäen-vankilan henkilökunnasta seitsemää vartijaa tai rikosseuraamusesimiestä saadaksemme mahdollisimman kattavan kuvan tilanteesta. Haastattelimme halukkaita työntekijöitä, jotka joko ilmoittautuivat itse haastatteluun tai toiset henkilökunnan jäsenet suosittelivat heitä haastateltaviksi. Haastattelimme henkilöitä, jotka ovat tehneet pitkän uran Riihimäen vankilassa. Haastatteluajankohtana haastateltavat olivat työskennelleet viidestä kolmeenkymmeneenviiteen vuotta Riihimäen vankilassa. Jo tutkimustehtävämme takia emme voineet haastatella vartijoita ja rikosseuraamusesimiehiä, jotka eivät olleet työskennelleet Riihimäen vankilassa ennen vuotta 2014. Haastattelimme henkilöitä, joilla on asiasta eniten asiantuntemusta.

Haastattelut toteutettiin Riihimäen vankilassa. Teimme vankilaan kaksi vierailua, joista ensimmäinen toteutettiin 23.11.2015 ja toinen 15.3.2016. Molemmilla kerroilla teimme aineistonkeruuhaastattelujen lisäksi myös asiantuntijahaastatteluja yhteiskunnallisia lähtökohtia varten. Riihimäen vankilan vierailujen välissä kävimme tekemässä myös asiantuntijahaastattelun Helsingissä tammikuun 2016 loppupuolella. Valvontahenkilöstön haastattelujen ajallinen kesto oli noin 15-45 minuuttia. Suurin osa haastatteluista kesti kuitenkin yli puolituntia. Haastattelujen keston vaikutti suuresti haastateltavan persoona ja se kuinka puhelias hän oli. Osa haastateltavasti vastasi lyhyesti ja täsmällisesti esitettyyn kysymykseen, kun taas osa innostui puhumaan enemmän. Koska haastattelumenetelmämme oli teemahaastattelu, emme keskeyttäneet haastateltavia, jos he puhuivat aiheesta laajemmin, mutta pysyivät kuitenkin annetussa aiheessa.

Teemahaastattelun aihepiiri oli etukäteen, ennen haastattelujen toteuttamista, tarkoin valikoitu ja rajattu. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on keskittyä valvontahenkilöstön näkemykseen turvallisuustilanteesta ja turvallisuustilanteen muutoksesta Riihimäen vankilassa vankien kanssa työskentelyn näkökulmasta. Teemahaastattelumenetelmän haastattelumuoto poikkeaa strukturoidusta haastattelusta siten, että haastattelukysymykset eivät ole tarkassa muodossa ja niitä voi mukauttaa haastattelutilanteeseen sopivaksi sekä niiden järjestystä voi muuttaa. Teemahaastattelussa haastattelijan on kuitenkin varmistettava, että kaikki etukä-

teen suunnitellut teema-alueet käydään läpi. Toteutimme haastattelun avoimena haastatteluna, jossa käytiin keskustelemalla kaikki osa-alueet läpi. (Aaltonen ja Valli 2010, 28-29.)

Valvontahenkilöstön haastattelut toteutettiin Riihimäen vankilassa. Laitoksen johdon kanssa sovittiin etukäteen haastattelujen toteuttamisesta ja siitä, että haastattelut järjestettiin Riihimäen vankilan tiloissa. Lähes kaikki haastattelut toteutettiin eri huoneissa. Haastattelupaiikat olivat kuitenkin suljettuja tiloja, pääosin työntekijöiden toimisto- ja kokoustiloja. Koska haastateltavat olivat töissä haastatteluhetkellä, oli heidän oltava tavoitettavissa. Tämän takia osa haastatteluista keskeytyi hetkeksi joko puhelimen soidessa tai toisen työntekijän tullessa tilaan. Nämä keskeytykset olivat kuitenkin lyhyitä ja niiden jälkeen haastatteluja jatkettiin normaalisti. Kaikki haastattelut saatiin tehtyä rauhassa loppuun, eikä kukaan haastateltavista jättänyt vastaamatta yhteenkään kysymykseen. Jokainen haastattelu toteutettiin niin, että haastattelutilassa oli yksi haastateltava ja kaksi tutkijaa. Me tutkijat jaoin kysymysten esittämisen niin, että toinen kysyi teemat 1. ja 3. ja toinen teemat 2. ja 4. Tarkensimme kysymyksiä tarvittaessa ja reagoimme haastateltavan vastauksiin sekä esitimme täsmentäviä lisäkysymyksiä. Etenimme kuitenkin kaikki haastattelut siinä järjestyksessä, missä olimme kirjanneet kysymykset ylös haastattelua varten. Haastateltavilta kysyttiin lupa, että haastattelut saadaan nauhoittaa ja kaikki haastattelut nauhoitettiin.

Haastattelimme myös asiantuntijoita. Valitsimme haastateltaviksi haastatteluhetkellä vielä Riihimäen vankilan apulaisjohtajana toimineen, nykyisen erityisasiantuntijan, Tommi Saari- sen; Riihimäen vankilan johtajan, Pasi Oksan sekä Sami Peltovuoman, joka on arviointikeskuk- sen erityisasiantuntija. Kaikki pyydetyt suostuivat antamaan haastattelun opinnäytetyötämme varten. Tarkoituksenamme oli saada asiantuntijanäkökulmaa aiheeseen. Asiantuntijahaastat- teluiden tärkeys perustuu siihen, että tutkimuksen kohteesta ei ole olemassa vielä laajasti tutkimusta. Asiantuntijahaastatteluiden pituus litteroituna oli fontilla Trebuchet MS, koossa 10 ja rivivälillä 1,5 yhteensä 27 sivua. Koska haastattelukysymykset oli suunniteltu tutkimus- ongelmaa silmällä pitäen, pystyimme hyödyntämään haastattelut lähes kokonaisuudessaan opinnäytetyössämme.

5.4 Aineiston analyysi

Tallennettu laadullinen aineisto on usein järkevää kirjoittaa puhtaaksi. Tätä kutsutaan litte- roinniksi. Aineiston litterointi on yleisempää, kuin päätelmien tekeminen suoraan nauhoista. (Hirsjärvi ym. 2013, 222) Litterointi oli meille luonnollinen valinta, sillä kyseessä oli ensim- mäinen opinnäytetyömme ja aineistoa oli runsaasti. Olisi ollut haastavaa lähteä tekemään päätelmiä suoraan nauhoista, ilman, että tekstiä on kirjattu ylös. Teemahaastattelun analy- sointi tapahtui niin, että ensin litteroimme aineiston ja järjestimme sen teemoittain siten, että jokaisen teeman alla oli kaikkien osallistujien vastaukset. Litteroitua aineistoa tuli yh-

teensä 60 sivua. Käytimme fonttia Trebuchet MS ja fontin koko oli 10. Riviväli oli 1,5. Haastateltavien vastaukset litteroitiin sanasta sanaan heidän oman puhekielensä mukaisesti, mutta tauot ja äännähdykset jätimme litteroinnista pois. Tämän jälkeen luimme aineistoa ja muokasimme konstruoitua kuvaa kunnes koko aineisto oli käyty läpi. (Aaltonen ja Valli 2010, 43.)

Laadullista tutkimusta tehtäessä analyysi koetaan usein vaikeimmaksi vaiheeksi. Tämä selittyy sillä, että vaihtoehtoja analyysin toteuttamiseen on paljon ja selkeitä sääntöjä ei ole olemassa. (Hirsjärvi ym. 2013, 224) Aineistoin analyysi tapahtui opinnäytetyössämme niin, että kokosimme kaikki haastateltavien vastaukset taulukkoon. Taulukossa oli ensin alkuperäinen ilmaus. Alkuperäisestä ilmauksesta loimme pelkistetyin ilmauksen analyysin helpottamiseksi. Näistä pelkistetyistä ilmauksista sitten johdettiin alaluokat. Samankaltaiset alaluokat yhdistettiin ja niistä tehtiin yläluokat, joka olivat ”Vankirakenteen muutokset”, ”Haasteet ja kehittämiskohdat” ja ”Mikä toimii vankilassa”. Opinnäytetyön liitteenä (Liite 4) on esimerkki- taulukko analyysistä. Alkuperäinen analyysitaulukko oli 111 sivua pitkä, fontilla Trebuchet MS, fontin koossa 10 ja rivivälillä 1,5. Näin ollen koko taulukkoa ei ollut tarkoituksenmukaista liittää liitteeksi työhön.

5.5 Eettisyys ja luotettavuus

Jo tutkittavan aiheen valinnassa tulee esiin eettiset kysymykset. Kenen ehdoilla aihe valitaan ja miksi tutkimukseen ryhdytään. Onko järkevämpää valita aihe, joka on muodinmukainen vai sellainen, jota ei ole entuudestaan paljoa tutkittu. Myös yhteiskunnallinen merkittävyys herättää kysymyksiä, pitäisikö tehdä tutkimus, joka on helposti toteutettavissa, mutta ei niin yhteiskunnallisesti merkittävä, ja miten ylipäänsä tulisi huomioida aiheen yhteiskunnallinen merkittävyys. (Hirsjärvi ym. 2013, 24-25.) Opinnäytetyömme aihe on mielestämme yhteiskunnallisesti merkittävä. Jr-vankien sijoittelu vaikuttaa vankilan turvallisuuden lisäksi myös koko yhteiskunnan turvallisuuteen. Aihettamme ei ole tutkittu paljoa ja tämän takia myös lähdeaineisto on ollut rajallista.

Eettisestä näkökulmasta tärkeää on myös se, miten tutkimuksen kohteena olevia henkilöitä kohdellaan. Tutkittavilta henkilöiltä on saatava asiaan perehtynyt suostumus. Henkilön on siis tiedettävä suostumus antaessaan kaikki tärkeät näkökohdat siitä, mitä tutkielman kuluessa tapahtuu tai saattaa tapahtua. Hänen on myös kyettävä ymmärtämään tämä informaatio. Henkilön on oltava pätevä tekemään rationaalisia ja kypsiä arviointeja ja osallistumista koskevan suostumuksen tulee olla vapaaehtoista. (Hirsjärvi ym. 2013, 25.) Opinnäytetyössämme nämä vaatimukset täyttyivät. Haastateltaville annettiin etukäteen tieto haastattelun aiheesta, haastattelun kulusta ja siitä, mihin haastattelua käytetään. Heille kerrottiin, että haastattelut nauhoitetaan. Tekemämme haastattelut perustuivat vapaaehtoisuuteen. Haastateltavil-

le kerrottiin etukäteen, ette he saavat itse päättää osallistuvatko haastatteluun. Emme myöskään luvanneet tutkielmaan osallistumisesta mitään palkkiota.

Haimme opinnäytetyötämme varten tutkimuslupaa Rikosseuraamuslaitokselta. Saimme päätöksen, että opinnäytetyötämme varten tutkimuslupaa ei tarvita, sillä haastatteleimme Rikosseuraamuslaitoksen henkilökuntaa, emmekä asiakkaita. Henkilökunta antaa itse suostumuksensa tutkielmaan osallistumiseen. Päätöksessä kuitenkin kerrottiin, että aineiston keruu ja tutkielman toteutus ei saa aiheuttaa vahinkoa vankilan toiminnalle. Päätöksessä vaadittiin myös haastateltavien anonymiteetin säilyttämistä ja tutkimusaineiston säilyttämistä ulkopuolisten ulottumattomissa ja hävittämistä tutkimuksen valmistuttua. Toiveena oli, että valmiista tutkielmasta lähetettäisiin kopiot Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön ja Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen kriminologiseen kirjastoon. Olemme noudattaneet näitä ohjeita tutkielmamme teon aikana ja teemme pyydetyt toimenpiteet tutkielman valmistuttua.

Eräs mielenkiintoinen eettinen kysymys liittyy siihen, että Riihimäen vankila on korkean turvallisuustason vankila, ja tutkimuksemme aihe liittyy juuri henkilöstön näkemyksiin turvallisuudesta. Pohdimme etukäteen, että on mahdollista, että haastateltavat eivät välttämättä halua vastata turvallisuuden liittyviin kysymyksiin tai jättävät jotain mainitsematta. Aihe voisi olla joiltain osin arka, sillä kysymyksemme liittyvät suoraan järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Epäilyimme osoittautui kuitenkin ainakin suurimmilta osin vääräksi, sillä yksikään haastateltava ei epäröinyt tai kieltäytynyt vastaamasta yhteenkään kysymykseen.

Huomiota oli erityisesti kiinnitettävä siihen, että haastateltavien anonymiteetti säilyy, sillä Riihimäen vankilassa on kuitenkin rajallinen määrä henkilöstöä ja näin mahdollisuus tunnistaa heidät tutkielmasta on suuri. Usein laadullisissa tutkimuksissa suorat lainaukset haastatteluisista on merkitty niin, että haastateltavat on nimetty esimerkiksi H1 ja H2. Nämä nimitykset on yhdistetty kaikkiin tietyn haastateltavan siteerauksiin, jotta hänen vastauksiaan voisi seurata eri kysymysten kohdalla. Anonymiteetin säilymisen vuoksi teimme kuitenkin ratkaisun, että emme nimeä haastateltaviamme edellä mainituilla merkinnöillä. Näin lukijan ei ole mahdollista yhdistää haastateltavaa tiettyyn osastoon tai virkaan. Tutkimustulokset-luvusta löytyy suoria lainauksia, mutta ne on valittu niin, että anonymiteetti säilyy.

Kokonaisuudessaan kaikissa tutkimustyön osavaiheissa on vältettävä epärehellisyyttä. Yksi Keskeisimmistä periaatteista on se, että toisten tekstiä ei saa plagioida. Tekstiä lainattaessa lainaus on osoitettava asianmukaisin lähdemerkinnöin. (Hirsjärvi ym. 2013, 26.) Olemme opinnäytetyössämme käyttäneet laajasti lähdekirjallisuutta ja merkinneet lähteet täsmällisesti tekstiin ja lähdeluetteloon.

Tutkimuksen luotettavuuden arviointiin liittyvät käsitteet reliaabelius ja validius. Reliaabeliudella tarkoitetaan mittaustulosten toistettavuutta, eli mittauksen tai tutkimuksen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Validius taas tarkoittaa pätevyyttä. Sillä tarkoitetaan mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitata on tarkoitus mitata. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa reliaabelius ja validius ovat saaneet erilaisia tulkintoja ja osittain ne saatetaan liittää kvantitatiiviseen tutkimukseen ja siksi niitten käyttöä pyritään välttämään. Kvalitatiivista tutkimusta tehtäessä voidaan ajatella, että jokainen ihminen ja hänen kokemuksensa ovat ainutlaatuisia kuvauksia ja kahta samanlaista tapausta ei ole, joten perinteiset luotettavuuden mittarit eivät sovi tutkimuksen arvioimiseen. (Hirsjärvi ym. 2013, 231, 232.)

Kuitenkin jokaisen tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä tulisi jollain tavalla arvioida. Laadullisissa tutkimuksissa tutkija kertoo yleensä tarkkaan mitä tutkimuksessa on tehty ja miten tuloksiin päädytty. Ydinasioita laadullisessa tutkimuksessa ovat henkilöiden, paikkojen ja tapahtumien kuvaukset. Selostus tutkimuksen toteuttamisesta kohentaa laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. Aineistoin tuottamisen olosuhteet, esimerkiksi haastattelupaikka, on kuvailtava totuuden mukaisesti. Laadullisessa aineiston analyysissä tärkeää on luokittelujen tekeminen ja sen perusteista on kerrottava lukijalle. Myös tutkimustulosten tulkintaan pätee tarkkuuden vaatimus. Lukijaa auttaa tässä se, että tutkimusselosteita rikastutetaan suorilla haastatteluluotteilla tai muilla autenttisilla dokumenteilla. Määrällisessä ja laadullisessa tutkimuksissa voidaan molemmissa tarkentaa tutkimuksen validiutta käyttämällä useita tutkimusmenetelmiä. Triangulaatiolla tarkoitetaan tutkimusmenetelmien yhteiskäyttöä. Opinnäytetyömme validiutta lisää tutkijatriangulaatio eli se, että tutkimukseen on osallistunut useampi, tässä tapauksessa kaksi, tutkijaa aineistonkerääjinä ja tulosten analysoijina ja tulkitsijoina (Hirsjärvi ym. 2013, 232, 233).

Laadullisessa tutkimuksessa voidaan käyttää luotettavuuden vahvistamiskeinona saturaatiota. Saturaatiolla tarkoitetaan sitä, että eri lähteiden antamat tutkimustulokset alkavat toistua. Kylläntymiseen tarvitaan enemmän kuin yksi havaintoyksikkö. Uusia havaintoyksiköitä otetaan tutkittavaksi niin kauan, kun ne tuottavat tutkimukseen jotain uutta. Kun vastaukset alkavat toistaa itseään, on kylläntymispiste eli saturaatio saavutettu. (Kananen 2014, 153-154.) Opinnäytetyössämme keräsimme aineistoa niin kauan, kunnes vastaukset alkoivat toistaa itseään.

6 Tutkimustulokset

Tässä luvussa esittelemme tutkimustulokset. Haastattelimme seitsemään Riihimäen vankilan työntekijää, jotka olivat joko vartijoita tai rikosseuraamusmiehiä. Koska tutkimuskysymyksemme liittyvät siihen, miten haastateltavat näkevät turvallisuuden ja siihen liittyvät muutokset Riihimäen vankilassa, niin haastattelimme työntekijöitä, jotka ovat työskennelleet siel-

lä pitkään. Vaatimuksena oli vähintään viiden vuoden työkokemus Riihimäen vankilassa. Haastatteluajankohtana haastateltavat olivat työskennelleet 5-35 vuoden ajan Riihimäen vankilassa. Jätimme haastateltavien iät ja tarkat työvuodet ja -tehtävät mainitsematta anonymiteetin säilymiseksi. Haastattelimme valvontahenkilöstöä eri osastoilta, jotta saisimme mahdollisimman kattavasti tietoa. Tutkimustulokset-lukuumme sisältyy runsaasti haastateltavien suoria lainauksia. Olemme käyneet lainauksia useaan otteeseen läpi ja pohtineet niitten laajuutta ja merkitystä. Jokainen tähän lukuun jätetty suoralainaus on kulkenut tarkan seulan läpi. Perustelemme lainausten määrän ja muutaman pitkäkhön lainauksen sillä, että ne lisäävät tutkimuksen luotettavuutta.

6.1 Muutokset Riihimäen vankilan vankirakenteessa

Haastateltavat kertoivat, että Riihimäen vankilan vankirakenteessa on tapahtunut suuria muutoksia viime vuosien aikana. Kaikki haastateltavat toivat suurimpana muutoksena esille sen, että vankila oli profiloitunut jengivankilaksi ja sinne oli alettu sijoittaa yhä enemmän jr-vankeja. Muutos on tapahtunut hitaasti ja haastateltavat eivät osanneet nimetä tiettyä ajan-kohtaan, joillain profiloituminen on tapahtunut. Vastauksissa kuitenkin nousi esiin vuosi 2004, jollain vankilan peruskorjaus valmistui. Silloin luotiin rakenteelliset puitteet, jotka mahdollistivat jr-vankien sijoittelun laitokseen. Myös vuosi 2014 esiintyi useissa vastauksissa ja silloin jr-vankien määrän nähtiin lisääntyneen huomattavasti Riihimäen vankilassa.

”Eli meille on keskitetty näitä järjestäytyneeseen rikollisuuteen tai muuten järjestäytyneesti ja ammattimaisesti toimivia rikoksentekijöitä tai siitä tuomittuja. Pääosin ammattimaisesti toimivia rikollisia.”

”Täällähän on tullut nyt semmonen muutos ainakin, niin kun viimesin, jota ajattelee, että tänne keskitettiin näitä järjestäytyneen rikollisuuden vankeja sillai, että niiden määrä lisääntyi aika merkittävästi oikeestaan kertaheitolla. Olisko se ollu vuosi 2014 sitten, kun täällä tehtiin se semmonen selkee muutos mikä täällä on näkyny.”

”Niin siis kokoajanhan tässä on tapahtunu muutosta, että niin kauan kun. Mutta kauanhan tää on nyt ollut niin kun jengivankilana. Ollaankohan me nyt kaks vuotta oltu. Mä en oo ihan varma, aika menee. Mä en muista näitä aikoja, et koska tää muuttu tällaseks, mutta meillähän on nyt ollut muutosta kokoajan siitä remontista, että ei mikään oo ollut pysyvää. Mut nyt, kun ollut tää jengi-vankila, niin oisko se nyt kaks vuotta sitten ollut, kun muuttu, about.”

Jr-vankien sijoittamisen myötä muiden vankien määrän nähtiin vankilassa vähentyneen. Heitä on osan haastateltavista mukaan sijoitettu avoimempiin laitoksiin. Vankirakenteen nähtiin yksipuolistuneen, mikä nähtiin hyvänä asiana, sillä näin vankilassa voidaan kehittää toimintaa, joka palvelee juuri tiettyä vankiryhmää. Haastatteluista tuli ilmi, että vankilan profiilin nähtiin muuttuneen täysin. Ennen vankilassa oli esimerkiksi enemmän päihdeongelmaisista vankeista, mutta haastatteluhetkellä he eivät enää olleet kovin suuri ryhmä vankilassa.

”Et nythän tavallaan puuttuu se narkkihörhöporukka täältä. Nyt meillä on niin kun noin lonkalta heitettyä noin sata vankia, mitkä on jollain lailla sidoksissa järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Ja vankivahvuus on karvan alle kakssataa, eli noin puolet vankivahvuudesta on jr-porukkaa. Ennen meillä oli muutama hassu heitä ja sit oli narkkeja. Et tavallaan tän laitoksen profiili on muuttunut ihan erilaiseks.”

”Ja jos siellä on rikoksentekijöitä niinkun niin sanotusti koko repertuaari, elikkä se on laidasta laitaan, ohan meillä nytki sitä, mutta sillon tavallaan laitoksen toiminta joudutaan suuntaamaan kaikille ja ei kenellekään. Ja se että jos tavallaan se vankiryhmä on suunnilleen samanlainen, niin sillon me pystytään paljon tehokkaampaan toimintaan ja tarkoitan sitä nyt toimintojen järjestämisen kannalta.”

Haastatteluista nousi ilmi, että jr-rikollisten nähdään olleen vankihierarkian johdossa ennenkin ja tässä hierarkiassa ei ole suurempia muutoksia tapahtunut. Heidän asemansa on tullut vain näkyvämmäksi nyt, kun heitä on Riihimäen vankilassa niin suuri määrä. Yhdessä vastauksessa nousi esille, että jr-toiminta on Suomessa yhtenäistynyt ja heidän asemansa ja hierarkiansa on muuttunut järjestelmällisemmäksi.

”Kai se hierarkia on jo aikasemmin, siis ennen kahtatuhattaneljätoista, että jengit on sillonkin jo niin kun pyörittänyt näitä vankiloitten sitä, ne on ollut ne ketkä määrää vankien keskuudessa, niin ei mun mielestä mitään sen suurempaa muutosta oo tapahtunut.”

”Mä vähän luulen, että Suomessa tää järjestäytynyt rikollisuus on jotenkin niin kun yhtenäistynyt, että niillä on todella selvät, suurimmaks osaks todella selvät ne rajat, että ketä on missäkin pomo ja mihinkin aikaan. Siltä se vaikuttaa, koska ne on niinkun hyvää pataa keskenään täl hetkellä.”

”Et täähän on vähän tavallaan niin kun ongelmajätelaitoksen maineessa, et kaikkihan laittaa meille.”

Toinen haastateltavien esille tuoma asia, liittyen vankirakenteen muutoksiin, oli kansainvälistyminen. Riihimäen vankilaan oli alkanut tulla yhä enemmän ulkomaalaisia vankeja. Osa heistä on mukana kansainvälisessä jr-toiminnassa. Ulkomailta tulevien jr-vankien nähtiin tekevän rikoksia ammattimaisemmin kuin ennen ja rikollinen toiminta on erilaista, kuin mihin Suomessa on totuttu. Yksi haastateltavista näki, että yleisesti ottaen suomessa jr-toiminta muuttuu hitaasti ja siinä toimivat tuntevat toisensa ja heillä on tietyt asemat. Kansainvälistyminen on hänen mukaansa kuitenkin vaikuttanut tähän. EU:n myötä usean valtion alueella toimivan rikollisjärjestön jäsen voi joutua suorittamaan tuomiotaan toiseen valtioon, johon juttukokonaisuus liittyy.

”Tulee Virostakin paljon ammattimaisempia rikollisia ku ennen. Et ennen oli muuleja, nyt on ihan eri porukkaa sitten.”

”No kyl täs pikkuhiljaa on viidenkin vuoden aikana tullu, kun ulkomaalaisia on paljon enemmän. Tää nyt vaan ehkä, kun on sijoittelulaitos monelle, niin kun järjestäytyneelle rikolliselle tää Riihimäki, niin kai niitä jengiläisiäkin sitten on enemmän. Ulkomaalaisia ja jengiläisiä tänne on kertynyt.

”Sanotaan, että jonku verra ehkä tää ulkomaalaistaustaisten vankien lisääntyminen rupee näkymään niinkun laajentumisena. Eli meillähän on totuttu tähän mennessä nyt suomalaisiin, venäläisiin ja virolaisiin. Nyt se laajenee huomattavan nopeesti muualle.”

Kansainvälisten jr-vankien nähdään toimivan enemmän hyötynäkökulma edellä, kuin mihin Suomessa on totuttu. Tämä ilmiö on haastateltavien mukaan Suomessa uusi, eikä vastaa perinteistä ajatusta siitä, miten rikollinen toiminta on Suomessa totuttu näkemään.

”Se on vähän eriasia, kun mihin on totuttu. Mikä on se stereotypia, et vedetään liivit päälle ja se on siinä. Se ei ole semmonen ollenkaan se suurin järjestäytynyt ryhmä.”

”No sen verran on muutoksia, että nyt on niin kun ensimmäiset merkit sellasista rikollistoimijoista, joihin me ei olla ihan totuttu. Ne on nimenomaan niitä kansainvälisiä. Ne on täysin ammattimaisesti hyötynäkökulma edellä tekeviä. Ne ei oo näit meidän kotimaisia poikia, tai siis vankeja.”

Haastateltavien mukaan kansainvälistyminen tuo uusia haasteita ja uudenlaisia ilmiöitä, joihin Suomessa ei ole totuttu. Suomalaiset vangit jakavat saman kulttuurin valvontahenkilöstön

kanssa ja näin ollen heidän toimintaansa on osittain helpompi ennakoida. Jo kielimuuri aiheuttaa vaikeuksia vangin kohtaamisessa, jos yhteistä kieltä ei löydy. Myös esimerkiksi riisutukset aiheuttavat eri kulttuureista tuleville ihmetystä, vaikka suomalaiset ja pohjoismaalaiset ovat niihin tottuneet.

Kolmas haastateltavien esiin tuoma muutos vankirakenteeseen liittyen oli pelkääjävankien määrän lisääntyminen. Pelkääjävangilla haastateltavat tarkoittivat vankia, joka ei voi oman turvallisuutensa takia asua samalla osastolla muiden vankien kanssa. Yleensä pelkääjävangit kokevat väkivallan uhkaa vankilassa. Haastateltavat näkivät pelkääjävankien määrin lisääntymisen olevan nimenomaan seurausta jr-vankien määrän lisääntymisestä.

”Kyl se (jr-vangit) on näkyny sillai, että sitä kautta on aiheutunut sitten tämmöstä, että väkivalta on ehkä jossain määrin lisääntynyt ja on ollu jonkun verran enemmän sitten tämmösii pelkääjävankeja tai näitä, mikä viittais siihen, että tuolla asunto-osastoissa olis sitten tämmöstä painostusta enemmän. Mikä liittyy, ehkä niitten jengiläisten määrään. Se on ainakin tämmönen näppituntuma, että näin ois käyny.”

”Enemmän on pelkääjiä. Hakeutuu, yksin asumaan, hakeutuu pois.”

Haastateltavat näkivät, että on tärkeää ottaa huomioon jo sijoittelussa, että vanki voi asua osastolla jonne hänet sijoitetaan. Joskus kuitenkin käy niin, että vanki on osastolla, jossa hän ei voi oman turvallisuutensa takia enää asua ja hänet on siirrettävä sieltä pois. Haastateltavien mukaan pelkääjävankeihin kohdistuvat turvallisuusuhat vaikuttavat koko vankilan turvallisuuden ja tilanteisiin on reagoitava nopeasti. Haastattelussa kävi ilmi, että pelkääjävankien siirrot voidaan toteuttaa nopeasti ja vanki voidaan siirtää myös toiseen vankilaan. Yksi haastateltavista näki, että Riihimäen vankilaan tarvittaisiin lisää osastoja pelkääjille. Heidän sijoittelunsa vankilaan on erittäin hankalaa, sillä heille ei ole riittävästi osastoja. Vankilan päiväjärjestystä hankaloittaa se, että vankilassa on useita vankeja, jotka ovat eristettynä omasta tahdostaan ja heitä on useilla eri kerroksilla. Heille pitäisi olla osasto, jossa he voisivat osallistua turvallisesti vankilan toimintaan.

”Vielä enemmän tarvetta ois semmoselle kerrokselle, jossa vaan ihan rehellisesti annetaan vankien, pelkääjävankien, olla ja meillähän on huutava pula sille, että meillähän pitäisi ehdottomasti olla iso kerros tai pari semmosille vankeille jotka ei pysty, ei pärjää muiden kanssa.”

Yksi haastateltavista toi kuitenkin esiin näkemyksen, että vankilassa on aina ollut pelkääjävankeja, eikä tilanne ole muuttunut jr-vankien myötä merkittävästi, vaan aina on olemassa

henkilöitä, jotka eivät tule toimeen toisten kanssa ja he ovat vankilassa pelkääjävangin asemassa.

”No empä mä nyt hirveesti nää siinä eroa, että ainahan täällä on ollut ihmisiä, mitkä pärjää keskenään ja aina on ollut ihmisiä, jotka ei pärjää kenenkään kanssa, että niillä on jotain luurankoja kaapissa. Että he ei pysty menee tonne normivankien keskuuteen ollenkaan. -- Että ku tää on profiililtaan vähän semmonen laitos, että ihan kaikki vangit ei menesty.”

Haastatteluissa nostettiin esille myös ”tavallinen vanki” -käsite. Tavallisella vangilla osa haastateltavista tarkoitti vankia, joka ei ole jr-vanki, eikä pelkääjä. Hän on vanki joka haluaa suorittaa tuomionsa rauhassa muiden vankien joukossa. Yksi haastateltavista näki, että tavallisen vangin elämä Riihimäen vankilassa on nykyään hankalampaa, sillä häneltä puuttuu ryhmän tuki ja toisaalta taas jr-toimintaan pyritään rekrytoimaan uusia jäseniä. Toinen haastateltava taas kertoi näkemyksensä siitä, että tavallinen vanki saa istua tuomionsa rauhassa, jos sitä haluaa ja ei itse ajaudu ongelmiin toisten vankien kanssa. Valvontahenkilöstön tehtävä on vastata siitä, että jokainen vanki saa suorittaa tuomionsa vankilassa turvallisesti.

”Tommosen tavallisen vangin elämä saattaa olla hieman hankalampaa. Kun siitä puuttuu se ryhmän tuki.”

”Jos on ihan tommonen normi rehellinen vanki, niin tuskin sitä tulee koskaan täällä heidän (jr-vankien) kanssaan ongelmia, jos se vaan lusii sitä omaa kakkunsa ja ei muuta. Et sittenhän se on yleensä itse aiheutettua päänsärkyä se ongelma puoli, että se on tullut sitten tässä matkanvarrella tai sitten se tulee täällä se ongelma.”

”Mut et ite ainakin yritän lähtee siitä, et niin kun jokaisen pitäis pystyy lusiimaan kakkunsa rauhassa. Niin se on. Olkoon mikä vanki tahansa”

Yleisesti ottaen vankihierarkia ja vankirakenne nähtiin samanlaisina ihmissuhteina, kun mikä tahansa muukin erilaisten yksilöiden ja ihmisryhmien muodostama suhde. Myös vankilan sisäisissä ihmissuhteissa tapahtuu samanlaisia muutoksia kuin muuallakin. Esimerkiksi joku voi kuolla tai erota jengistä ja näin ollen toinen vanki tulee hänen tilalleen. Ihmissuhteissa on aina liikehdintää suuntaan ja toiseen ja näin ollen esimerkiksi profiloitumisen aiheuttamien vankien välisten suhteiden muutosten nimeäminen nähtiin haastavana. Ei voida yksiselitteisesti sanoa, mikä vankien välisissä suhteissa johtuu mistäkin muutoksesta. Yleistyksiä on haastava tehdä ja haastateltavat kertoivat tarkkailevansa vankien välisiä suhteita enemmän yksilötasolla. Valvontahenkilöstö voi esimerkiksi havaita, että ennen hyvissä väleissä olleet

vangit eivät enää tulekaan toimeen keskenään. Yksi haastateltavista toi esille, että vankien väliset suhteet vaihtelevat osastoittain. Esimerkiksi osastolla, jossa on vain kaksi vankia, eivät ihmissuhteet nouse niin vahvasti esille, kuin ehkä muilla osastoilla.

”No, en mä kyllä mitään semmosta yleistä, jos miettii jotain yksittäisiä vankeja tai jotain niinkun kahta henkilöä keskenään, niin sit voi alkaa, et okei nuo on ehkä enemmän tekemisissä nykyään tai noi ei oo enää väleissä ollenkaan.”

Yksi haastateltavista näki vankilan turvallisuuden olevan nimenomaan sitä, miten vangit tulevat keskenään toimeen. Vankien keskinäiset suhteet korostuvat vankilassa enemmän, kuin vankien ja henkilökunnan väliset suhteet. Vankilan turvallisuus liittyy vankien välisiin suhteisiin jo siinä vaiheessa, kun uutta vankilaa aletaan suunnitella tai vanhaa kunnostaa. Rakentamisessa, osastoinnissa ja sijoittelussa on otettava huomioon vankien keskinäinen kohtaaminen. Vartijoitten on myös pystyttävä havaitsemaan turvallisuusriski, jos esimerkiksi kaksi vankia ei tule keskenään toimeen. Tällaisissa tilanteissa on toimittava välittömästi turvallisuuden ylläpitämiseksi.

”Sitähän sanotaan, et enimmäkseen sitä se vankilan turvallisuus on, että siinä mielessä sillä on vaikutusta ja se täytyy ottaa huomioon sijoittelussa ja kaikissa niinkun osastoinnissa ja rakentamisessa ja kaikessahan tietysti pitää ottaa huomioon se, että miten vangit pääsee ylipäänsä olemaan keskenään.”

Näin ollen Riihimäen vankilan vankirakenteessa tapahtuneet muutokset liittyvät haastateltavien mukaan jr-vankien määrän lisääntymiseen ja kansainvälistymiseen ja kansainvälisten vankien sijoittamiseen Riihimäen vankilaan. Jr-vankien sijoittamisella Riihimäelle on haastateltavien mukaan vaikutusta siihen, että vankilassa on yhä enemmän pelkääjävankeja, jotka eivät oman turvallisuutensa takia voi kohdata muita vankeja. Toisaalta vankien väliset suhteet nähtiin enemmän yksilöiden välisinä suhteina ja esimerkiksi vankihierarkiasta on vaikea tehdä yleistyksiä, vaikka jr-vankien nähtiinkin olevan vankiyhteisössä johtoasemassa.

6.2 Haasteet ja kehityskohdat Riihimäen vankilassa

Haastateltavien puheesta nousi esille turvallisuuteen liittyviä tekijöitä, jotka heidän mielestään vaativat kehittämistä ja joihin pitää kiinnittää erityistä huomiota vankirakenteen muutoksen myötä. Kolme haastateltavista toi esiin tiedonhankinnan ja riskiarvion systematisoinnin. Tätä oli jo haastatteluhetkellä kehitetty ja haastateltavat pitivät tärkeänä, että kehittämistyötä jatketaan. Riihimäen vankilassa on pystyttävä varautumaan uudenlaisiin uhkiin ja arviota on tehtävä koskien sitä, kuka on vaikuttajavanki, joka mahdollisesti pyrkii painostamaan muita vankeja.

”On jouduttu nostamaan vähän niin kun tätä, systematisoimaan tätä tiedonhankintaa ja arvioita vangeista ja tavallaan sitä riskiarvioo, mitä suoritetaan.”

”Joo elikkä kyllähän me tietysti arvioidaan vankeja, sehä on meidän tehtävä täs tiedonhankinnassa ja muutenkin. Eli me pyritään arvioimaan niitä vaikuttajavangit sieltä tai sitte sellaset vangit, jotka pyrkii vahvasti painostamaan muita. Mutta se ei välttämättä kulje taas näitten jengien mukana, vaan se saattaa taas poiketa niistä rajoista.”

Useassa kohtaa teemahaastattelua haastateltavat toivat esille sijoittelukäytännöt ja siihen liittyvät haasteet. Jr-vankien määrän lisääntymisen myötä sijoittelussa on erittäin paljon asioita, joihin pitää kiinnittää huomiota turvallisuuden ylläpitämiseksi. Viisi haastateltavista näki, että vangit pystyivät vaikuttamaan sijoitteluun, vaikka näin ei saisi olla. Henkilökunnan tulisi tehdä sijoittelua koskevat päätökset. Haastateltavien mukaan vangit pystyivät vaikuttamaan sijoitteluun työpaikkojen kautta. Vangit saattavat hakeutua tiettyyn työpaikkaan, koska tietävät, että sitä kautta pääset asumaan tietylle osastolle.

”Semmostakin on nähtävissä hyvinkin paljon, että he itse hakeutuu semmosii töihin, että pääsee varmasti niin kun omiensa kaa samalle kerrokselle.”

”Äkkiä ne keskenään toisiaan asuttaa ja joku ilmoittaa muutaman tunnin päästä heti, että ei pysty asumaan osastolla ja kyllä ne varottaa ensin toisiaan. Vaikka minun mielestä se on vähän väärin, mutta on se parempi sekin, että ei tule tappeluja.”

Haastateltavien mukaan vankien väliset suhteet otetaan huomioon jo sijoitteluvaiheessa. Yksi haastateltavista kertoi, että eri jengeihin kuuluvat vangit pyritään sijoittamaan eri osastoille. Toinen haastateltava taas toi esille, että sijoittelulla pyritään estämään jengiosastojen syntyminen eli se, että jollakin rikollisryhmittymällä olisi koko osasto hallussaan.

”No ollaan pyritty pitämään se jr-pakka hajallaan, ettei muodostuis jengiosastoja.”

Suurin osa haastateltavista oli sitä mieltä, että sijoittelukäytäntöjä on arvioitava dynaamisesti kokoajan vankilassa ja näin Riihimäen vankilassa tehdäänkin. Sijoittelukäytäntöjen on oltava ajantasaisia ja niitä on pystyttävä muuttamaan tilanteen niin vaatiessa. Yksi haastateltavista näki kuitenkin, että sijoittelukäytännöt olivat haastatteluhetkellä niin toimivia, ettei niitä tarvitse arvioida uudelleen.

”Aina täytyy arvioida sijoittelukäytäntöjä uudestaan. Ei tää oo koskaan valmis. Eli se on dynaaminen, ei tää voi olla staattinen, koska me toimitaan erilaisessa ympäristössä, mikä muuttuu kokoajan ja sen mukaan sitä täytyy arvioida oikeastaan niin kun mielummin puolvuosittain tai vuosittain, niin et täytyy seurata sitä onnistumista ja sen jälkeen vetää siitä johtopäätöksiä, muuttaa sitä ja muuttaa niitten virheiden osalta, että ei se voi olla niin, et meillä on yks ja täysin muuttumaton, silloin mennä pieleen.”

Yhden haastateltavan mukaan on erittäin tärkeää, että ensikertalaisia ei sijoitettaisi Riihimäen vankilaan. Yksi haastateltavista näki, että sijoittelussa olisi tärkeää olla mahdollisimman hyvin perillä voimasuhteista ja vankien keskeisistä väleistä, näin onnistutaan paremmin turvallisuuden ylläpitämisessä. Vankien sijoittelu koettiin kokonaisuudessaan haasteelliseksi. Tärkeintä olisi, että vangit eivät itse pääsisi vaikuttamaan sijoitteluun, vaan sijoittelusta päättäisi henkilökunta.

”Ku tää ei edelläänkään oo vankijohtonen, tää on niin kun henkilökuntajohtonen laitos.”

Haastatteluissa nousi esille, että yhtenä mahdollisena uhkana, liittyen jr-vankien sijoitteluun samaan vankilaan, haastateltavat näkivät joukkoesiintymisen mahdollisuuden. Haastatteluhetkellä ei haastateltavien mukaan ollut tarkkaa tietoa siitä, mihin vangit ovat keskenään kykeneviä, koska tällaista tilannetta ei ollut vielä tullut vastaan. Toisaalta haastateltavat kuitenkin näkivät, että vangit haluavat suorittaa tuomionsa rauhallisesti. Vankilaan joutuminen on vain yksi heidän valitsemansa ammatin varjopuolia ja se halutaan suorittaa kunnialla. Yksi haastateltavista kertoi, että kahnauksia jr-vankien kanssa ei ole tullut, mutta hän pohti, että hajasijoittelu saattaisi lisätä turvallisuutta, koska silloin ei olisi mahdollisuutta joukkoesiintymiseen. Vankien ollessa huonoissa väleissä on vankien keskinäisen väkivallan uhka korkeampi, mutta jos vangit ovat keskenään hyvissä väleissä, on henkilökuntaan kohdistuvan väkivallan ja joukkoesiintymisen mahdollisuus suurempi. Joukkoesiintymistä pidettiin kuitenkin epätodennäköisenä, vaikka siihen onkin tärkeää varautua.

”Et tietysti, jos ne haluaa, niin se joukkoesiintymisen mahdollisuus niillä on, koska on jengi.”

”No toisaalta on hyvä, heidän keskuudessaan ei oo ollut mitään suurempia kahnauksia, menny aikailla hyvin. Mutta sitten taas se kun ne oli hajasijotettuna, niin sekin toi sitten toisaalta turvallisuutta enemmän, koska nytten me ei ees

tiedetä, mihin ne on oikeestaan kykeneviä tällä hetkellä, kun niitä on niin paljon tässä.”

”Tää vaan kertoo tästä Suomen vankeinhoidosta tietyllä tavalla, että kun ei oo tämmösiä joukkoesiintymisiä, niin niillä on yllättävän hyvä olla sitten ilmeisesti täällä. Vaikka ne rutisee kokoajan johonkin, mut silti semmoseen ei oo tarvetta, niin se ehkä sitten näkyy siinä.”

Haasteena haastateltavat näkivät vankilassa myös painostuksen joka liittyi esimerkiksi siihen, että vanki painostaa toista vankia tuomaan lomilta palatessaan huumausaineita vankilaan. Haastateltavat näkivät, että painostus kohdistui vankeihin, jotka eivät ole mukana jr-toiminnassa. Yksi haastateltavista näki merkittävimpinä laitosturvallisuuden uhkina lomat ja perhetapaamiset, sillä ne mahdollistavat salakuljetuksen vankilaan. Haastatteluista kävi ilmi, että haastateltavien mielestä Riihimäen vankilan vankirakenne on sellainen, että lomia ei tulisi myöntää niin paljon kuin muissa vankiloissa myönnetään. Lomia on profiloitumisen myötä vähennetty. Yksi haastateltavista kertoi, että, jos vanki haluaa pyörittää huumausainekauppaa vankilasta käsin, on henkilökunnan vaikea estää sitä. Usein tällaisessa toiminnassa liikkuu erittäin suuria rahasummia.

”Kyllä ne (jr-vangit) tietysti oman, siis sillai riskinsä tuo, kun ne yrittää sitten näitä ei-jengiläisiä pakottaa tuomaa lomilta jotain.”

”Nää jengiläiset painostaa muita vankeja toimittamaan asioitaan, että hyvin harvoin nää varsinaiset jäsentason vangit tekee itse mitään, että se on aina joku asiamies hoitamassa niitä.”

”No vanki on kuitenkin hyvin kekseliäs. Niillä on paljon aikaa ja halua saada tänne huumausaineita ja puhelimia, joilla ne voi sitten pyörittää huumausainekauppaa ulkopuolella, missä niillä on miljoonia euroja rahaa kiinni. Niillä on suuri intressi saada niitä ja paljon aikaa niin valitettavasti me ollaan aina pikasen niitä jäljessä.”

Haastateltavilla oli erilaisia näkemyksiä huumausaineiden määrästä vankilassa. Suurin osa kuitenkin näki, että huumausaineitten määrä on pysynyt useita vuosia tasaisena. Yhden haastateltavan mielestä huumausaineita oli haastatteluhetkellä tullut vankilaan enemmän, kuin ennen. Kukaan haastateltavista ei nähnyt huumausaineiden määrän vähentyneen merkittävästi. Vankilaan salakuljetettavien huumausaineiden määrä vaihtelee vankilassa aaltoliikkeen mukaisesti ja välillä niitä on vähemmän, välillä enemmän. Toisaalta kiljulöydöksiä ei ollut enää tehty niin paljoa kuin ennen ja haastateltavien mukaan tämä viittasi siihen, että vankilassa on

tarjolla muita päihkeitä. Haastateltavat epäilivät, että vangit ovat oppineet käyttämään päihkeitä eri tavalla kuin ennen ja niin, ettei niistä jää kiinni. Esimerkiksi injektoitavia huumausaineita ei yhden haastateltavan mukaan vankilasta löydy. Toisaalta taas nykyisen vankirakenteen nähtiin pitävän itsestään enemmän huolta ja keskittyvän esimerkiksi urheiluun. Vangit eivät ole enää niin päihdeongelmaisia, kuin ennen.

”Aaltotoimintaa. Se (huumausaineiden määrä) on noussut.”

”Nyt on tietysti laitospoliisista johtuen ehkä viihdekäyttöä ja sitä saattaa olla sitä myyntiporrasta vähän enemmän. Tosin kyllähän heillekin kuuluu varmaan jonkinlainen viihdekäyttö mukaan tähän elämään. Mut on se sillalailla vähän muuttunut, et ehkä se ei oo nykypäivänä niin näkyvää ku ennen. Et ennen ehkä oli enemmän niitä silmiinhavaittavasti kanniläisiä. Nykyään se on tilastotappio, jos semmosen löydät.”

”Kyllähän nää käyttää, oha se ihan selvä homma, et ei se niin mee, että ollaan parempia, ollaan jengivankeja ja me ei käytetä kamaa, niin se on höpöhöpö homma, että tottakai ne käyttää. Mut käyttävät sen verran näköjään, että ei ne ainakaa jää kiinni.”

Yksi haastateltavista kertoi, että on erittäin tärkeää, että pyritään mahdollistamaan, että jengeihin kuulumattomat vangit eivät joudu painostuksen alle tai kärsimään. Keinot vaikuttaa tähän ovat kuitenkin rajalliset ja haastateltava näki tämän suurena haasteena vankilassa.

Haastateltavat toivat useissa vastauksissa esille myös väkivallanuhan. Haastateltavat näkivät, suurempana uhkana vankilassa vankien keskinäisen, kuin henkilökuntaan kohdistuvan väkivallan. Yksi haastateltavista kertoi, että vankilassa on ollut jr-vankien välistä väkivaltaa. Yksi haastateltavista oli sitä mieltä, että jr-vankeja on aina pelätty ja heillä on ollut myös keskinäistä väkivaltaa. Profiloitumisen myötä tämä on vain tullut näkyvämmäksi. Yksi haastateltavista kertoi, että arvaamattomampia vankeja ovat he, jotka haluavat itselleen nimeä ja hännystelevät jr-vankeja.

”Onhan tää nyt ollut joitain semmosia väkivallantekoja, missä uhri on ollut jengiläinen eli siellä on ollut lähiaikoina havaittavissa, että olis jonkun verran semmosta jengien joko sisäistä tai välistä jonkunlaista tämmöstä. En tiiä onko taisteluu vain onko semmosta, että halutaan näyttää kaapin paikkaa. Että on tullut jonkun verran oletettavasti korkeissakin asemissa olevia jengiläisiä pelkäämään.”

”Jengiläisiä on aina pelätty ja sillä on ollu keskinäistä hankausta, mut koska jengiläisten määrä on lisääntynyt ne on vaan noussu enemmän pinnalle nää asi-
at.”

”Ne jotka haluaa itelleen nimee tai jonkunlaista mainetta niin ne niit arvaamat-
tomia on.”

Yksi haastateltavista kertoi, että jos vangit haluavat toteuttaa vankilassa pahoinpitelyn, niin he usein onnistuvat siinä. Heillä on olemassa siihen keinonsa. Alempiarvoiset vangit käskyte-
tään toteuttamaan pahoinpitelyt. Jos joku haluaa pahoinpidellä toisen vangin, muodostaa se
riskin, joka voidaan ennaltaehkäistä vain siirtämällä uhan kohteena olevaa vankia. Tämä ei
välttämättä ole uhan kohteena olevan vangin kannalta mukavin vaihtoehto, mutta siirto on
turvallisuuden takaamiseksi välttämätön. Jos tietyt vangit kohtaavat toisensa, niin vanki saat-
taa joutua pahoinpidellyksi. Osastoinnissa joudutaan katsomaan, etteivät tietyt vangit kohtaa
toisiaan. Etenkin seksuaalirikollisiin kohdistuva väkivallan uhka on haastateltavien mukaan
korkea. Yhden haastateltavan mukaan suurin riski vankilassa on ennalta arvaamattomuus ja
impulsiivinen väkivalta.

”Sit tietysti että tota, jos siellä nähdään tarpeelliseksi toteuttaa pahoinpitely
tai muuta jotain vakavampaa, nii he kykenee sen tekemään, heillä on käskytet-
tävät, jotka toimii. Ja tietysti niistä asioista he käy kyllä neuvottelut, että ne
ei tapahu sattumanvaraisesti.”

”On tietynlaista vankiryhmää täällä, että jos me päästetään seksuaalirikolliset
yhtä aikaa irti, niin kyllähän siellä on paljon tummasilmäisiä miehiä. Et siellä
puuttuu hampaita ja silmät on ummessa.”

Haastateltavat näkivät suurena turvallisuuteen vaikuttavana riskinä henkilökunnan määrän,
joka oli heidän mielestään aivan liian vähäinen. Jos tällaisia sijoittelukäytäntöjä tehdään,
että jr-vankeja keskitetään samaan vankilaan, niin myös resurssien pitäisi olla oikeassa suh-
teessa. Haastateltavien mukaan turvallisuus olisi parempaa, jos valvontahenkilöstön määrää
lisättäisiin.

”Jos tehdään näitä laitospaikoja, tavallaan tammöisiä luokitteluja, niin sit siinä
mukana pitäis liikkua se henkilökunnan määrä ja sitten ehkä niin kun ne toimin-
tatavatkin, et se ei mee oikein yksityteen, että laitetaan johonkin paikkaan hir-
vee määrä jengiläisiä ja sitte samaan aikaan vaaditaan paljon pidempiä toimin-
ta-aikoja entisellä resurssilla.”

”No henkilökuntaa tietysti sais aina olla enemmän. Kyl niit tulee joskus sellasii, että on osastolla liian vähän henkilökuntaa ja sit se taas unohtuu kun ei tapahdu mitään ja sitten, kun taas tapahtuu jotain niin vaan ihmetellään miksi ei ollu vartijaa.”

”Se on aina se ratkaseva tekijä, että kuinka paljon sulla on oikeesti ihmisiä sielä. Että se ei paljoo auta, jos joku vaan kättelee jostain kamerasta, että kyllä se suuntaus on sillein tässä vankeinhoidossa hassu, että vartijoista tietyllä tavalla halutaan päästä.”

Haastateltavat näkivät, että turvallisuusuuhkiin varautuminen on vankilassa toimivaa, mutta sitä pitää kuitenkin kehittää kokoajan lisää. Tilanne voi muuttua milloin vaan. Varautumista on siis syytä tarkastella dynaamisesti, vaikka puutteita ei olisikaan. Yksi haastateltavista näki, että vankilassa on käytäntöjä, joita pitäisi vielä kehittää, jotta turvallisuutta pystytään ylläpitämään. Näihin asioihin ei ole reagoitu. Toimintatapa on huono, jos reagoidaan vasta kun joi-tain käynyt. Yhden haastateltavan mukaan uhkia pyrittiin haastatteluhetkellä tunnistamaan ennakkolta enemmän, kuin ennen.

”Meijän varautuminen on tällä hetkellä varsin hyvää. Se on kuitenkin kokoajan semmonen jatkuva prosessi, että kokoajan pyritään tunnistamaan niitä uhkia ja pysymään tilanteen tasalla. Se ei oo mikään yks semmonen projekti mitä voitais tehdä ja sitten istuu perseellämme vaan se on semmonen jatkuva se on osa turvallisuusajattelua ja mielenmaisemaa, että se on ammattitaitoo myöskin, että pysyy kokoajan sen tilanteen kärryillä, tilanne muuttuu kokoajan, uhat muuttuu kokoajan. Meijän vastaukset, tai toimintamallit niihin uhkiin täytyy myöskin muuttua kokoajan.”

Vankilaan salakuljetettavista luvattomista esineistä haastateltavat toivat esiin teräaseet ja puhelimet. Teräaseita löydetään vankilasta harvoin. Yhden haastateltavan mukaan vangit saavat halutessaan haltuunsa astaloita ja veitsiä, mutta he pyrkivät välttämään sitä. Ei ole vangin edunmukaista, jos toisella vangilla on ase. Teräaseita ei vankilasta löydetä usein, saat-taa olla, että kuukaudessa ei tehdä yhtään tällaista löytöä. Yksi haastateltavista näki, että jr-vangit eivät tarvitse teräaseita vankilassa, koska heillä on jengin tuki. Ennen profiloitumista vankien hallusta löytyi paljon enemmän teräaseita. Ase on yleensä vangin omana suojana, eikä sitä ole tarkoitus käyttää henkilökuntaa vastaan.

”Jos puhutaan niin kun, puhutaan sitten vaikka jostain veitsestä tai jostain tämmösestä, niin ei se oo joka viikkosta, eikä välttämättä joka kuukautistakaan se asia.”

”Se, että eihän nää niin kun, aatellaan jotain teräaseita, niin eihän nää esimerkiksi mejän pään vangit tarvii, koska niillä on se jengi siinä. Et jos nää ois ihan semmosta sekalaista sakkia, niin ehkä sit se oma turvallisuus, ne kokis sen, et niillä vois olla enemmän, niin kun silloin aikanaan näitä terotettuja veitsiä oli ja summuuta, että niitä aina löyty tietyllä tavalla ehkä jokaiselta jossain vaiheessa, niin ei semmosia oikeestaan enää oo.”

Puhelimia on sen sijaan salakuljetettu vankilaan suuret määrät. Tämä on luonnollinen seuraus tekniikan kehittymisestä. Ennen puhelimet olivat suurempia ja niiden salakuljettaminen oli haasteellista. Nykyään puhelimia on helpompi salakuljettaa. Haastateltavat näkivät, että puhelimia salakuljetetaan vankilaan nimenomaan rikollisen toiminnan jatkamiseksi vankilasta käsin. Puhelimet eivät ole vankilassa sosiaalisen yhteydenpidon välineinä. Puhelimilla sovitaan rikoksista ja siirretään rikolliseen toimintaan liittyviä rahoja.

”Voisko sitä sitten kuvitella niin, kun tän päivän puhelinmaailmaa, että voisko ne niitä sitten ehkä salakuljettaa. Epäilyjä tietysti aina on.”

”Olihan se ihan jumalaton määrä, oliko se toistakymmentä puhelinta, mitä niitä viime vuonna löydettiin.”

”Mä väitän, että tottakai kun sä oot vankilassa, niin sä haluat pitää yhteyttä ulkomailmaan keinolla millä hyvänsä, niin kun mahdollisimman hyvänä. Samoten rikolliseen toimintaan, niin, jos täällä on semmosia, ketkä siitä eniten taloudellisesti hyötyy, ja osaavat ne asiat parhaiten, nii kyllä heidän pitää päästä sinne, niin kun vaikuttaa niihin rikoksiin tuolla ulkopuolella, että ne varmasti kaikki onnistuu.”

Suurimpina haasteina ja kehittämiskohtina Riihimäen vankilassa haastateltavat näkivät siis tiedonhankinnan ja varautumisen jatkuvan kehittämisen, sijoittelun, luvattomien esineiden ja aineiden salakuljetuksen, liian vähäisen valvontahenkilöstön määrän ja vankien välisen väkivallan ja painostuksen. Haastateltavat pohtivat myös joukkoesiintymisen mahdollisuutta ja pitivät siihen varautumista tärkeänä. Haastatteluhetkellä joukkoesiintyminen nähtiin kuitenkin epätodennäköisenä.

6.3 Toimivat käytännöt ja ratkaisut Riihimäen vankilassa

Haastateltavat toivat vastauksissaan esille paljon asioita, jotka he näkivät toimiviksi Riihimäen vankilassa. Haastateltavien mukaan profiloitumisen jälkeen vankilassa näkyy selvemmin

kunnioitus niin henkilökuntaa, kuin vankilan sääntöjäkin kohtaan. Jr-vangit haluavat pääosin suorittaa tuomionsa rauhassa ja kunnialla. Toisaalta haastateltavat pohtivat, että vankilan sääntöjen kunnioitus on vain näennäistä ja oikeasti vangit toimivat jengien omien sääntöjen mukaan. Joka tapauksessa sääntöjen kunnioittaminen nähtiin turvallisuutta lisäävänä tekijänä, oli todellinen syy sääntöjen kunnioittamiseen sitten mikä tahansa. Yksi haastateltavista näki molemmin puolisen kunnioituksen vankilassa sitä kautta, että valvontahenkilöstö on vanhentunut yhdessä vankien kanssa ja työntekijällä ja vangilla voi olla jo vuosia pitkä asiakassuhde.

”Kun nää pitää itteensä niin kun jengivankeina, niin ne pitää itteensä myös vähän parempina vankeina. Eli se asenne tietyllä tavalla henkilökuntaa kohtaan, niin se on. Ja nyt kun nää on jotenkin, kun tässä on vanhentunut samaa myötä vankien kaa, niin se on niinku se molemminpuolinen ns. kunnioitus, jotenkin se niin kun toimii vaan.”

”Näitten kaa on tietyllä tavalla helpompi ehkä olla, kumminkin. Kun tämmösten narkomaanien. Tietyllä tavalla. Ja ne ehkä jollain tavalla, en mä tiiä, kunnioittaaks ne niit sääntöjä, mut että niil on, jotenkin tuntuis, että niille on ehkä vähän kunnia-asia lusia hyvin.”

”Näillä perus järjestäytyneillä rikollisryhmillä, niin sanotuilla liivijengeillä, on olemassa omat ohjeet, miten vankilas toimitaan. Siihen ei kuulu millään tapaa se, että he tekevät omat olot vaikeemmiksi. He on tottunut noudattamaan heidän omia sääntöjä ja kunnioittaan sitten myös vankilan sääntöjä omalla tapaa, mikä ei tarkoita, että he toimitaan vaan vankilan sääntöjen mukaan, mutta he toimii näennäisesti niin kun noudattaen niitä. He ei halua saada aikaan häiriöitä ja epäjärjestyä, jollei se palvele jotain tarkoitusta.”

Haastateltavat toivat useissa vastauksissaan esille osastoinnin ja sen toimivuuden. Riihimäen vankilan osastointia pidettiin kokonaisuudessaan erittäin onnistuneena. Puitteet osastoinnille rakennettiin vankilan peruskorjauksessa vuonna 2004. Nämä rakenteet mahdollistavat jr-vankien sijoittamisen Riihimäen vankilaan. Vankila on rakennettu niin, että vankilaan on mahdollista sijoittaa vaikkapa kaksi elinkautisvankia, jotka eivät tuomionsa aikana kohtaa kertaakaan toisiaan. Vaikka peruskorjauksesta on jo vuosia aikaa, näkivät haastateltavat peruskorjauksessa tehtyjen rakenteiden olevan edelleen ajantasaisia. Peruskorjaus toteutettiin tulevaisuutta silmällä pitäen.

”Tietysti kun täällä tehtiin se iso remontti sillon, niin se rakennettiin vähän silmä perusteella, että pystytään osastoimaan laitosta ja se onkin tosi vahvasti

osastoitu, että pystytään tavallaan säilyttää vaikka kaks elinkautista, et ne ei koskaan nää toisiaan.”

”Aikoinaan oli se iso remontti sillon, niin tää suunniteltiin sillain, että niin kun tavallaan sillon ajateltiin jo tulevaisuutta viistoista vuotta eteenpäin, kun tehtiin remonttia, että rakennettiin tää semmoseks, että pystytään osastoimaan ja pystytään helposti osastoimaan vielä lisää.”

Peruskorjauksen myötä myös teknisiä laitteita uudistettiin vankilassa ja tätä haastateltavat pitivät turvallisuutta lisäävänä seikkana. Peruskorjauksen myötä osastoilla on vähemmän vankkeja, kuin ennen, kun sellien tilalle rakennettiin suihkuja. Tämä lisää turvallisuutta vankilassa työskenneltäessä.

”Mun mielestä ihan onnistunut remontti ja aika pitkälle ajateltuja turvalaitteistoja ja kaikkia tämmösiä, että ihan jees. Tietysti alukshan se on hyvin outoo mennä, kun sä tuut töihin, niin sulla on, periaatteessa elämä on niin kun tossa (näyttää avain nippuaan). Että kun on tottunut, että ennen oli vanhat isot linkkuavaimeit, kun mentiin romps, romps. Mut ei se, kaikkeen tottuu. Pitkät avaimet oli, mitkä oli linkussa ja niillä vedeltiin.”

”Tekniikkaa lisättiin sen valvonnan tueksi tietyllä tavalla aika paljon, niin kylähän se helpottaa ja tuo tietyllä tavalla turvallisuuden tunnetta. Eihän se kamera sua auta, jos jotain sattuu, mut että sillon voidaan saada paremmin paikalle ihmisiä, tai hälyttimiä, tai mitä nyt anyway.”

Tärkeimpänä osastointiin liittyvänä seikkana haastateltavat toivat esille vankien liikuttelun pienemmissä ryhmissä. Tämä oli haastateltavien mukaan keskeisin turvallisuutta lisäävä tekijä Riihimäen vankilassa. Pääosin pienissä ryhmissä liikuttelu on onnistunut hyvin, mutta muutama haastateltava toi esille, että vangit pystyvät tästä huolimatta kohtaamaan toisiaan.

”Ennen ovet avattiin ja ne meni koko lauma tosta töihin. Nyt se menee niin kun pienemmissä nipuissa, että puolet menee ja puolet. Sinällään ihan turvallisuuden kannalta varmaan ihan hyvä ratkasu.”

Vaikka osastointi ja peruskorjaus nähdään päällisin puolin erittäin onnistuneina, löytyi näistä haastateltavien näkemyksen mukaan myös kehittämistä. Kaksi haastateltavaa toi esille näkemyksen, että vankilan D-osasto on suunniteltu huonosti. Kehittämiskohtana nähtiin myös pelkääjävankien osastointi, jota haastateltavien mukaan tulisi kehittää.

”Ehkä toi D-osasto on vähän se ongelmapesäke tietyllä tavalla, et ku täällä se niin kun tietyllä tavalla toimii, niin jossain se sitten ei toimi. Et ehkä se sitten suuntautuu sinne se huono osastointi, vaikka sitäkin nyt yritetään tosiaan miettiä, et miten se niin kun onnistus parhaiten.”

”Remontti ei sinällään siis onnistunut ollut, jos me aatellaan tota mejjän D-osastoa, että kuinka surkeesti se suunniteltiin, että sehän ei oo mikään kauheen turvallinen mun mielestä, eikä miellyttävä työskennellä. Muuten talo varmasti on turvallisempi remontin jälkeen.”

Yhden haastateltavan mukaan osastointia on muutettu viime vuosina useampaan kertaan. Se on jatkuvaa reagoimista vankirakenteen muutoksiin ja heidän toimintaansa sekä ennaltaehkäisevää toimintaa. Turvallisuustyö on jatkuvaa ja sitä tehdään niin, että ei mietitä, mikä on hyvä ratkaisu viisi vuotta, vaan mikä on hyvä ratkaisu viikon päästä ja silloin mietitään uudelleen. Katse pitää olla tulevaisuudessa ja miettiä, mitä voidaan silloin estää. Haastateltavan mukaan osastointi oli niin toimiva, kuin käytettävissä olevilla resursseilla ja nykyinen vankirakenne huomioon ottaen on mahdollista. Yhden haastateltavan mukaan Riihimäen vankila on yksi Suomen parhaiten osastoituja vankiloita.

”Meillä on yks Suomen parhaiten osastoituja vankiloita. Eli meillä on käytännössä neljä tai oikeestaan viis pientä vankilaa samojen muurien sisällä, jotka toimii enemmän, vähemmän erillään. Niin hyvin tää on eristetty toisistaan, kun tää kokonaisrakenne, eli kerrostalohan tää on. Eli eihän sitä kokonaan erilleen saada. Täytyy olla isolla alueella niin kun useita rakennuksia. Mutta tota tässä mitassa, elikä me pystytään niin kun tavallaan aika kontrolloidusti pitämään näitä vankeja erillään.”

Haastateltavat toivat haastatteluissa esille Riihimäen vankilassa valvontahenkilöstölle tarjotun turvallisuuskoulutuksen. Koulutusta on lisätty viime vuosina ja haastateltavat pitivät tätä turvallisuutta lisäävänä asiana. Yhden haastateltavan mukaan työturvallisuustilanne on hyvä. Henkilökunta on hyvin koulutettu ja suhtautuu vakavasti turvallisuuteen. Vankilassa on annettu koulutusta myös voimankäyttöön ja välineistö on kehittynyt. Vankilassa tarjotun koulutuksen myötä valvontahenkilöstön työskentely oli yhden haastateltavan mukaan ammattimaisempaa ja systemaattisempaa.

”Meillä on hyvin koulutettu ja turvallisuuteen vakavasti suhtautuva henkilökunta ja sitä on nimenomaan nyt tän profiloitumisen jälkeen, niin on entistä enemmän painotettu.”

”Meillä on harjoituksia, me koulutetaan henkilökuntaa kaks kertaa vuodessa kevyesti plus sitten on halukkaille mahdollisuus semmoseen laaja-alasempaan koulutukseen, missä on vankien hallintaa tai yleensä massojen hallintaa ja osastojen ja muitten haltuunottoa. Semmoseen on mahdollisuus vapaaehtoisuuden nimissä.”

Vaikka koulutusta on lisätty ja tarjotun koulutuksen määrää pidetään riittävänä, toivoo valvontahenkilöstö, että koulutusta olisi vieläkin enemmän. Tämä lisäisi haastateltavien mukaan laitosturvallisuutta.

”Vartijoiden koulutusta saisi olla vähän enemmän, kertausta, ryhmätoimintaa sun muuta, että on tässä nyt ollukin, mutta saisi olla useamminkin.”

Haastateltavien mukaan vankilassa oli haastatteluhetkellä erittäin rauhallista. Jr-vankien kanssa työskentely oli haastateltavien mukaan turvallisempaa, kuin esimerkiksi työskentely päihdeongelmaisten kanssa. Haastatteluhetkellä jengit tulivat hyvin toimeen vankilamiljöössä ja heidän välillään ei ollut näkyviä kahnauksia. Piilorikollisuutta vankilassa on yhden haastateltavan mukaan aina, ja tätä on mahdotonta estää täysin. Päällisin puolin vankilassa on kuitenkin rauhallista. Haastateltavien mukaan vankilassa ei ollut ennen haastatteluhetkeä toteutuneita uhkatilanteita. Uhkien määrän nähtiin vähentyneen profiloitumisen myötä. Vankilan rauhattomimpina osastoina haastateltavat näkivät osastot, joihin on sijoitettu muita, kuin jr-vankeja. Pääosin ongelmat vankien välillä johtuvat haastateltavien mukaan kulttuurieroista ja rikostaustoista. Vaikka aluksi mietitytti, miten käy kun jr-vangit sijoitetaan samaan laitokseen, niin loppujen lopuksi on mennyt yllättävän asiallisesti. Vankilassa on kuitenkin pystyttävä reagoimaan, jos vankilan ulkopuolella tapahtuu jotain jengien välillä. Vankilan ulkopuoliset tapahtumat voivat heijastua myös vankilaan.

”Ihan tossa ne vetää ylävitosia joka aamu, jengistä riippumatta melkein.”

”Jengien kerrokset ja nää työssä käyvät, missä nyt suurimmaks osaks kaikki on jengiläisiä, niin on ollut suhteellisen turvallisen olosta.”

”Näähän on niin, ainakin näkyvästi hyvää pataa keskenään. En tiiä onks niillä joku tämmönen vankilasoppari sitten, et täällä ollaan. Mut et ei niin kun minäkään näköstä semmosta vastakkain asettelua oo minkään jengin välillä. Tietyllä tavalla vähän yllättynytkin, et mä nii ku oon odattunu, et koska se, semmostahan sen pitäis ollakin.”

”Täällä jossain vaiheessa on pelätty, että ulkomaailman riidat siirtys tänne,

mutta se ei oo ainakaan tässä, tässä vaiheessa niinkun tää riski ei oo tullu esille.”

Haastateltavat näkivät, että jr-vankien sijoittaminen Riihimäen vankilaan on paras käytettävissä oleva vaihtoehto. Kaksi haastateltavista pohti, voisiko hajasijoittelu olla sittenkin toimivampi vaihtoehto. Haastateltavat päätyivät kuitenkin siihen, että muiden vankiloiden ja tätä kautta kokoyhteiskunnan turvallisuuden kannalta on parempi, että jr-vangit on sijoitettu yhteen vankilaan.

”Se (jr-vangit sijoitetaan samaan vankilaan) on tähän mennessä mun mielestäni ollu suhteellisen hyvä asia, että toi profilointi tietysti meillä aiheuttaa paljon työtä, mutta mun oma henkilökohtainen näkemykseni on, että tää on parempi kuin se, että ne jäis aiheuttamaan pelkoa ja pyörittämään bisnestä muihin vankiloihin.”

”Mut toisaalta se vois olla parempi, et ne ois sijoteltu. Mut sitten taas, että onko se noissa pienissä vankiloissa hyvä asia, et ne on sijoteltu, koska siellä ne ottaa niin sen vallan ja sit se ehkä niis pienissä ois hankalempi asuttaa. Et ehkä se on tämmöseen isoon laitokseen paras tapa saada ne kaikki. Koska eihän mitää ongelmaa nyt oo tullut. Pelättii niit ongelmia, mut ei niit oo sinällään ollut.”

Onnistuneina ja toimivina ratkaisuinä ja käytöntöinä Riihimäen vankilassa haastateltavat pitivät siis osastointia ja valvontahenkilöstölle tarjottua koulutusta. Yleisesti ottaen jr-vankin kanssa työskentely on haastateltavien mukaan ollut yllättävän rauhallista, eikä henkilökuntaan kohdistu väkivallan uhkaa. Vangit toimivat vankilan sääntöjen mukaisesti. Sääntöjen noudattaminen on niin vankien omien, kuin vankilankin intressien mukaista. Kokonaisuudessaan jr-vankien sijoittelua Riihimäen vankilaan pidetään toimivana ja parhaimpana mahdollisena vaihtoehtona, vaikka se etukäteen mietitytti.

7 Johtopäätökset

Tässä luvussa verrataan keskeisimpiä tutkimustuloksia teoreettisessa viitekehityksessä esitettyyn tietoon. Tuloksista voidaan päätellä, että Riihimäen vankilan valvontahenkilöstö näkee turvallisuustilanteessa tapahtuneen muutoksia jr-vankien määrän lisääntymisen myötä. Haastatteluista nousi esille, että haastateltavat kokivat turvallisuuden vankilassa suurilta osin lisääntyneen. Osittain tähän vaikutti vankirakenteen yksipuolistuminen ja se, että vankeja liikutellaan pienemmissä ryhmissä nykyään. Valvontahenkilöstön mielestä turvallisuutta lisää se, että vankilan toiminta voidaan nykyään kohdistaa tietyille vankiryhmälle. Profiloitumisen myötä vankien toimintaa on myös helpompi ennakoida. Myös tekninen kehitys ja jo vuonna 2004 tehty vankilan peruskorjaus nähtiin turvallisuutta lisäävinä seikkoina. Vankilassa järjestetään

henkilökunnalle paljon koulutusta, mutta haastatteluista ilmeni myös, että koulutusta toivottaisiin lisää. Tutkimustuloksista selvisi, että valvontahenkilöstö pitää Riihimäen vankilaa hyvin osastoituna. Turvallisuutta mahdollisesti vähentäviksi asioiksi mainittiin useissa haastatteluissa se, että vankilassa on liian vähän henkilökuntaa, pelkääjävankeihin kohdistuvat turvallisuusuhat ja toisaalta taas se, että vankilassa ei ole kokemusta vankien joukkoesiintymisestä ja siitä, mihin se voi johtaa. Esille nousi myös ajatus siitä, että jos vankilan ulkopuolella tapahtuu jotain, mikä vaikuttaa suhteisiin vankilan sisällä. Haastatteluhetkellä vankien kuitenkin koettiin elävän yhteisymmärryksessä vankilan sisällä.

7.1 Vankirakenne

Tutkimustulosten mukaan Riihimäen vankilan vankirakenteessa on tapahtunut profiloitumisen myötä keskeisiä muutoksia. Suurin muutos oli se, että jr-vankeja on sijoitettu vankilaan enemmän. Muutos on tapahtunut hitaasti. Kuikan (2014, 175, 176) mukaan Riihimäen vankilaan sijoitetaan tällä hetkellä pääasiassa kaikki Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen jengirikolliset. Samassa vankilassa asuu siis käytännössä kaikki valtaa pitävät rikolliset. Nämä vangit sijoittuvat yhteiselle asunto-osastoalueelle ja heidän yhteiselonsa näyttää virkamiesten silmin rauhalliselta. Vankien sisäinen valtajärjestelmä on todellinen, mutta uusi sijoittelu on pakottanut eri jengit jakamaan valtaansa kollektiivisesti vankilan sisällä. Periaatteessa samat tekijämiehet ovat edelleen vallanpitäjinä, mutta on vaikea määritellä yhtä tai muutamaa yksiselitteisesti valtaa pitävää vankia. Tämä virkamiesten kannalta uusi tilanne ja sen hallitseminen tuo haasteita tulevaisuudessa.

Myös kansainvälistyminen näkyy vankilassa, vankilaan sijoitetaan yhä enemmän ulkomaalaisia jr-vankeja. Jr-vankien sijoittelun myötä pelkääjävankien määrä vankilassa on noussut. Tutkimustulokset ovat samansuuntaisia Ruckensteinin ja Tepon (2005, 7, 54, 56) tutkimuksen kanssa. Heidänkin mukaansa jr-vankien määrän lisääntyminen vaikutti pelkääjävankien määrän lisääntymiseen. Jr-vangit aiheuttavat vankilassa painostuksen ilmapiiriä ja tämä saa monet vangit hakeutumaan pelkääjiksi. Niin Ruckensteinin ja Tepon (2005, 7) kuin opinnäytetyyömme tutkimustulosten mukaan vangeilla on myös omat sisäiset sääntönsä siitä, minkälaiset vangit painostetaan pelkäämään. Heihin kuuluvat esimerkiksi seksuaalirikolliset.

Tutkimustuloksissa nousi esille myös ”tavallinen vanki” -käsite. Tavallisella vangilla tarkoitettiin vankia, joka ei ole jr-vanki eikä pelkääjä. Hän on vanki joka haluaa suorittaa tuomionsa rauhassa muiden vankien joukossa. Toisaalta tavallisen vangin elämä Riihimäen vankilassa nähtiin nykyään hankalampana, sillä häneltä puuttuu ryhmän tuki ja jr-toimintaan pyritään rekrytoimaan uusia jäseniä. Toisaalta taas nähtiin, että tavallinen vanki saa istua tuomionsa rauhassa jos sitä haluaa ja ei itse ajaudu ongelmiin toisten vankien kanssa. Valvontahenkilöstön tehtävä on vastata siitä, että jokainen vanki saa suorittaa tuomionsa vankilassa turvalli-

sesti. Junnisen (2008, 78) mukaan tavalliset vangit kokevat jr-vangit ja heidän ryhmittymänsä samassa vankilassa ja samalla osastolla uhkaaviksi.

Tutkimustulokset osoittavat, että vankien väliset suhteet ovat pohjimmiltaan samanlaisia ihmissuhteita, kuin ihmissuhteet kaikissa muissakin toimintaympäristöissä. Vaikka vankilassa on olemassa tietty vankihiearkia, muodostuvat vankien väliset suhteet kuitenkin yksilöiden persoonallisuuksien mukaan. Vankien välisistä suhteista ei näin ollen voida tehdä yleistyksiä. Vankien väliset suhteet ovat osa teoreettisessa viitekehyksessä käsiteltyä dynaamista turvallisuutta. Dynaaminen turvallisuus korostaa vuorovaikutusta ja läsnäoloa. Työntekijän tulee asettaa vankien kanssa tapahtuva päivittäinen kommunikaatio ja vuorovaikutus etusijalle toiminnassaan. Tutkimustuloksista kävi ilmi, että Riihimäen vankilan valvontahenkilöstö kiinnittää huomiota vankien välisiin suhteisiin kommunikaation ja vuorovaikutuksen kautta ja esimerkiksi kiinnittää huomiota, jos kahden vangin keskinäiset välit ovat muuttuneet. Vankien tunteminen on tärkeää sen vuoksi, että vaaratilanteita voidaan ennakoida paremmin. (Rikosseuraamuslaitos 2015b, 11-12.)

7.2 Turvallisuuden haasteita ja kehittämiskohtia Riihimäen vankilassa

Tutkimustulosten mukaan Riihimäen vankilassa eräänä kehityskohtana nähtiin se, että vangit eivät pystyisi vaikuttamaan sijoitteluun. Haastatteluhetkellä vangit pystyivät vaikuttamaan sijoitteluun työpaikkojen kautta. Esimerkiksi jr-vangit hakeutuivat sellaisiin työtehtäviin, joiden kautta he tiesivät pääsevänsä asumaan samalle osastolle omiensa kanssa. Myös Kuikan (2014, 177) mukaan vangit yrittävät käyttää valtaa henkilökunnan suuntaan ja vaikuttaa vangin sijoittamiseen tietyille osastolle. Käytännössä tämä tapahtuu niin, tietty vanki halutaan tiettyyn paikkaan töihin. Useat vangit kertovat virkamiehelle, että heidän mielestään tietty vanki sopisi tiettyyn työtehtävään. Samaan ryhmittymään kuuluvat jr-vangit saattavat pyrkiä tietyille osastolle esimerkiksi puhdistajiksi. Tähän pitää puuttua niin, että jokainen vanki pyrittään ohjaamaan hänelle sopivaan työtehtävään. Vankiyhteisö pystyy kuitenkin ohjailemaan tätä tilannetta liian helposti. Esimerkiksi nimekkään vangin saapuessa vankilaan vähempiarvoinen vanki ilmoittaa lopettavansa kerrospuhdistajan tehtävät. Tämän jälkeen joku muu vanki ehdottaa yllättäen uutta vankia tähän tehtävään. Kukaan muu vanki ei suostu tehtävään ja näin ollen uusi vanki joudutaan sijoittamaan kyseiseen tehtävään. Tämä on vankilassa hyvin yleistä, mutta erittäin valitettavaa. Junnisen (2008, 78) mukaan yhteiskunnan kannalta on huono asia, että eri jr-ryhmien jäseniä sijoitetaan samalle osastolle. Näin he pääsevät solmi-
maan liikesuhteita rikolliseen toimintaansa ja saavat rikosvinkkejä toisiltaan. Sinänsä vankila-
turvallisuudelle tästä ei ole Junnisen mukaan haittaa, sillä jr-vangit eivät itse aiheuta järjes-
tyshäiriöitä.

Ruckensteinin ja Tepon (2005, 56) tutkimustulokset osoittavat, että jr-vangit tuottavat vankiloissa väkivallan ja painostuksen ilmapiiriä, vaikka he eivät itse käyttäytyisikään väkivaltaisesti. Ryhmittymien ympärillä kuitenkin pyörii vankeja, jotka haluavat korottaa asemaansa ja päästä mukaan rikolliseen toimintaan ja ovat näin ollen valmiita erilaisiin palveluksiin. Tällaisilla vangeilla jr-vangit voivat teettää pahoinpitelyitä ja käyttää heitä kiellettyjen tavaroiden salakuljettajina. Omasta pyynnöstään eristykseen hakeutuu vankeja, jotka ovat epäonnistuneet näissä palveluksissa. Myös opinnäytetyömme tutkimustulokset osoittavat samaa. Tutkimustulostemme mukaan Riihimäen vankilan valvontahenkilöstön näkemyksen mukaan arvaamattomimpia ovat vangit, jotka haluavat korottaa asemaansa ja päästä mukaan jr-toimintaan. Jäsentason vangit eivät toteuta itse pahoinpitelyitä, vaan käskyttävät alempana vankihierarkiassa olevat vangit toimittamaan pahoinpitelyä.

Junnisen (2008, 78) mukaan jr-vangit pyrkivät hallitsemaan vankilan järjestystä ja uhkailemaan ja painostamaan muita vankeja ja henkilökuntaa. Silmällä he pitävät omaa vankeusajan mukavuuttaan ja rikosten jatkamista. Jengit aiheuttavat vankilassa paljon ongelmia. Heillä on käytössään valtaa, rahaa ja useat vangit suostuvat heidän käskytettävikseen, koska haluavat päästä mukaan ryhmittymään. Jr-vangit käyttäytyvät hyvin ja heillä ei ole kurinpitomerkintöjä. Silti he tosiasiallisesti jatkavat rikollista toimintaansa niin vankilassa, kuin myöhemmin siviilissä. Vankien väliset ristiriidat ja painostus ovat usein piilossa. Kuikka (2014, 176) kertoo kohtaavansa vankeja päivittäin työssään ja vangit kertovat hänelle painostukseen liittyviä asioita. Tekaistut huhut, ilmiannot ja valheet näyttäisivät olevan arkipäivää vankien keskuudessa. Tämä lisää ahdistusta vankien keskuudessa, mutta koska vankila järjestäytyneen rikollisuuden miehittäjä, ei tilannetta voi paeta vankilan sisällä. Jengiosastolla asustava ahdistunut ja pelkäävä vanki jättää usein ryhmätoiminnot ja ulkoilut välistä. Hän passivoituu selliinsä, mutta osallistuu kuitenkin päivittäistoimintaan työhuoneilla. Osastolla häneltä viedään osa kanttiiniostoksista ja ruokailussa ja puhelinjonossa hänet jätetään viimeiseksi. Tällaista kiusaamista ja haitantekoa arki on usealla asunto-osastolla. Myös opinnäytetyömme tutkimustulokset osoittavat, että jr-vangit painostavat muita vankeja. Tutkimustuloksista käy ilmi, että valvontahenkilöstö näkee, että jr-vangit painostavat jengeihin kuulumattomia vankeja salakuljettamaan vankilaan kiellettyjä aineita ja esineitä. Sen sijaan tutkielmamme mukaan henkilökuntaan ei kohdistu uhkaa.

Tikkasen ym. (2017, 13, 14) mukaan turvallisuus on olotila tai tunne, joka voidaan liittää kaikkeen yksilön tai yhteisön toimintaan. Turvallisuuden olemassaolo havaitaan yleensä vasta silloin, kun turvallisuus on puutteellinen. Turvallisuutta pidetään usein itsestään selvyytenä, eikä sen olemassaoloa siksi ajatella muutoin. Jokaisella yksilöllä on oma henkilökohtainen käsityksensä turvallisuudesta. Turvallisuuskäsitys muodostuu yksilön omista kokemuksista, havainnoista ja hänen oppimistaan asioista. Yksilön näkökulmasta turvallisuus voidaan määritellä olotilaksi, johon ei liity huolia. Turvallisuuden tunne koostuu totutuista rutiineista, asi-

oiden pysyvyydestä, luottamuksesta ja tapahtumien ennustettavuudesta. Yhteisön näkökulmasta taas turvallisuus voidaan määritellä olotilaksi, johon ei liity hallitsemattomia, arvaamattomia, äkillisiä tai tappiota aiheuttavia tapahtumia. Turvallisuus voidaankin nähdä olotilana, jossa yksilön tai organisaation riskit ovat hallinnassa ja hyväksyttävän suuruisia. Henkilökohtaisen turvallisuuskäsityksen vuoksi jokainen haastateltava kokee turvallisuuden ja siihen liittyvät uhat yksilöllisesti ja pitää eri tekijöitä merkittävinä. Opinnäytetyössä emme rajanneet turvallisuuteen liittyviä käsitteitä etukäteen, vaan jokainen haastateltava sai muodostaa niistä oman näkemyksensä ja vastata sen mukaan. Näin ollen haastateltavat kertoivat kokemastaan uhasta tämän oman näkemyksensä mukaan. Ei ole poissuljettua, että joku muu yksilö voisi kokea vastaavassa tilanteessa olonsa uhatuksi tai turvattomaksi. Yksilön kokemus turvallisuudesta ja todellinen turvallisuustilanne eivät myöskään aina vastaa toisiaan, vaan niissä voi olla merkittäviä eroja.

7.3 Toimivat seikat Riihimäen vankilan turvallisuudessa

Tutkimustuloksista kävi ilmi, että Riihimäen vankilan osastointia pidetään pääosin onnistuneena. Vangit, jotka eivät voi oman turvallisuutensa takia kohdata toisiaan, pystytään pitämään erillään koko vankeusaika niin, että he eivät kohtaa toisiaan kertaakaan. Pienissä ryhmissä liikuttelua pidetään merkittävästi turvallisuutta lisäävänä tekijänä. Vaikka vankilan peruskorjaus ja tätä kautta osastointi on valvontahenkilöstön mukaan kokonaisuudessaan onnistunut, nähtiin D-osaston osastoinnissa kehittämisen varaa ja sitä ei pidetty toimivana. Myös Kuikka (2014, 177) on sitä mieltä, että vangeilla on käytössään vallankäytönkeinoja ja niihin puuttuminen vaatii koko vankilan toimintatavan muuttamista ja pilkkomista rakenteellisesti nykyistä pienempiin osiin. Etenkin suljettujen vankiloiden osastoinnin kehittäminen ja siten tiukentaminen voisi vähentää vankien vankiloiden sisäistä vallankäyttöä. Osastoinnin kehittäminen kuitenkin vaatii henkilöstöresursseja ja on siten vastoin nykyistä säästölinjaa. Vankiloissa pitäisi kuitenkin turvata yksilöllisyys nykyistä vahvemmin. Tutkimustulokset ovat samansuuntaisia Kuikan havaintojen kanssa, sillä pienten osastojen ansiosta turvallisuus on opinnäytetyön tutkimustulosten mukaan lisääntynyt Riihimäen vankilassa.

Tutkimustuloksissa nousi esille kunnioitus, joka näkyy vankilassa. Vangit ja vartijat ovat vanhentuneet yhdessä ja heillä saattaa olla takanaan pitkä asiakas-työntekijä suhde, joka lisää molemmien puolista kunnioitusta. Kunnioitus näkyy vankilassa sääntöjen noudattamisena. Tutkimustulosten mukaan valvontahenkilöstö kuitenkin näkee, että tämä vankilan sääntöjen noudattaminen on osittain näennäistä ja tosiasiallisesti jr-vangit noudattavat omien ryhmiensä sääntöjä. Ryhmien säännöt ovat kuitenkin samansuuntaisia kuin vankilan säännöt ja molemmat velvoittavat vankeusrangaistuksen rauhalliseen suorittamiseen. Oli todellinen syy sääntöjen noudattamiselle mikä tahansa, nähdään vankila sen ansiosta nyt turvallisempaan paikkaan työskennellä, kuin ennen, kun vangit olivat arvaamattomampia.

Tutkimustulosten mukaan Riihimäen vankilassa vallitsi haastatteluhetkellä rauha. Jr-vankien välillä ei ollut näkyviä kahnauksia ja ryhmittymät tulivat toimeen vankilaolosuhteissa. Myös Junnisen mukaan (2008, 78) jengien välillä vallitsi rauha vankiloissa. Junnisen tutkimus on toteutettu yhdeksän vuotta sitten ja opinnäytetyön tutkimustulosten mukaan tilanne on pysynyt nykyaikaan asti yhtä rauhallisena. Tätä voidaan näin ollen pitää varsin pysyvänä tilana. Vankilassa on kuitenkin varauduttava siihen, että tilanne voi muuttua ja tätä myös haastattelut korostivat vastauksissaan. Turvallisuutta on tarkasteltava vankilassa aina dynaamisesti.

8 Pohdinta

Tässä luvussa pohdimme opinnäytetyömme tuloksia ja toteutusta erilaisista näkökulmista. Lopuksi kerromme myös ehdotuksemme siitä, miten aiheen tutkimista voisi jatkaa.

8.1 Ajatuksia tutkimustuloksista

Tutkimustulokset osoittavat, että Riihimäen vankilan profiloituminen jengivankilaksi on ollut toimiva ratkaisu. Jr-vankien sijoittaminen Riihimäelle on lisännyt turvallisuutta niin Rikosseuraamuslaitoksessa, kuin koko yhteiskunnassakin. Riihimäen vankilassa on osaava henkilökunta, joka on perehtynyt juuri jr-vankien kanssa työskentelyyn. Oli kyse mistä tahansa rikosseuraamus- tai sosiaalialan työpaikasta, on työskentely helpompaa ja turvallisempaa, kun työntekijä tuntee asiakkaan ja asiakaskunnan, jonka kanssa työskentelee. Tämä asiakas- ja vankitunteus onkin keskeinen osa dynaamista turvallisuutta.

Haastatteluista nousi esille, että valvontahenkilöstö on tyytyväinen useisiin Riihimäen vankilassa tehtyihin ratkaisuihin. Myös kehittämiskohtia löytyi, mutta niitä ei pidetty ylitsepääsemättöminä. Kehittämistyötä jatkamalla Riihimäen vankilasta tulee entistä turvallisempi laitos. Tutkimustuloksemme antavat tukea sille, että nykyistä sijoittelukäytäntöä kannattaa jatkaa.

8.2 Ajatuksia opinnäytetyö prosessista

Opinnäytetyöprosessimme eteni hitaasti. Aloitimme aiheen pohtimisen jo vuonna 2014 ja kunnolla tutkimusprosessimme käynnistyi vuonna 2015. Haastattelut toteutimme vuoden 2015 loppu puolella ja pääosin vuonna 2016. Myös ohjaajamme ehti vaihtua, sillä ensimmäinen ohjaajamme jäi eläkkeelle ja hänen tilalleen tuli uusi ohjaaja. Opinnäytetyöprosessimme aikana olemme ehtineet saada suoritetuksi muut koulutyömme ja hankkineet alan työkokemusta.

Suurin syy hitaaseen etenemiseen on varmasti ollut se, että tämä on ensimmäinen ammattikorkeakoulussa tehtävä opinnäytetyömme. Emme ole osanneet hahmottaa kokonaisuutta selkeästi ja aikataulun suunnitteleminen on ollut haasteellista. Toisaalta taas opinnäytetyö on tuntunut todella suurelta asialta, joka pitää saada suoritetuksi mahdollisimman hyvin arvostanoin. On ehkä hieman pelottanut edetä työssä, kun on miettinyt, osaako siitä tehdä tarpeeksi hyvän. Nyt kun takana on pitkä ja verkkaasti edennyt prosessi, josta muutama viimeinen kuukausi on edetty vauhdikkaammin, tuntuu hassulta edes ajatella, miksi tässä on mennyt niin kauan. Olisi voinut aloittaa nopean etenemisvauhdin jo niin paljon aikaisemmin.

Nämä pohdinnat ovat ehkä tärkein oppi, jonka opinnäytetyö on tuonut, itse tutkimusprosessin hahmottaminen ja oikeaan mittakaavaan asettaminen. Mikäli tulevaisuuden opinnoissamme tulee vastaan opinnäytetyö, osaamme lähteä tekemään sitä ihan eri tavalla. Aikataulujen suunnittelu ja työmäärän hahmottaminen on tämän kokemuksen perusteella helpompaa. Tärkeää on myös oppi siitä, että opinnäytetyö on vain opinnäytetyö ja siitä on turha tehdä itselleen liian suurta mörköä. Jokainen pienikin hetki, jonka käyttää työn tekoon on askel lähemmäksi valmistumista. Opinnäytetyötä ei tule ajatella liian isona ja epämääräisenä urakkana, vaan enemminkin lähteä miettimään sitä pienissä osissa. Yksittäisten haastattelujen litterointi, lähdeluettelon kasaaminen, kirjastosta kirjan lainaaminen ja sähköpostin lähettäminen ovat kaikki pieniä osia, joista kuitenkin lopulta muodostuu valmis työ. Helpointa henkisestikin on se, että tekee joka päivä edes jonkun pienen asian, joka vie opinnäytetyötä eteenpäin. Mitä useampi taukopäivä tulee, sitä vaikeampaa on palata työn pariin.

Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan opettanut meitä paljon tutkimuksen tekoon liittyen. Laadullisen tutkimuksen periaatteet ovat käyneet tutuiksi ja tutkimuksen kirjoittamisen rakenne on selkiytynyt. Näin prosessin loppuvaiheessa miettii, miksi esimerkiksi alkuvaiheessa teki tiettyjä valintoja. Näin jälkikäteen ajatellen joittenkin asioiden tekeminen toisin tuntuisi loogisemmalta. Jos nyt aloittaisimme prosessin uudestaan, perehtyisimme laadulliseen tutkimukseen liittyvään kirjallisuuteen jo aikaisemmassa vaiheessa laajemmin. Teemahaastattelun olisimme muotoilleet hiukan toisin, sillä siinä ilmeni hiukan toistoa ja tämän takia jouduimme haastattelutilanteessa jättämään yhden kysymyksen kysymättä, sillä kysymys oli epähuomiossa muotoiltu niin, että se vastasi täysin edeltävää kysymystä. Ehdimme esittää ensimmäiselle haastateltavalle molemmat kysymykset ja huomasimme sen aiheuttavan hämmennystä. Kokonaisuudessaan opinnäytetyö olisi pitänyt aikatauluttaa järkevästi ja asettaa selkeät välitavoitteet. Nämä pohdinnat osoittavat, että olemme oppineet tästä prosessista paljon. Kun nyt muistelee opinnäytetyön alkuvaiheita, niin silloin tällaiset ajatukset eivät vielä olleet mielessä kovin konkreettisina.

Opinnäytetyön parhaita osuuksia olivat puolestaan niin aineisto- kuin asiantuntijahaastattelut. Oli hienoa päästä haastattelemaan opintojen aikana niin montaa rikosseuraamusalan ammat-

tilaista, vartijoista vankilan johtajaan asti. He käyttivät haastatteluihin paljon aikaa, sillä haastattelut kestivät keskimäärin yli puolituntia. Vastaukset olivat perusteellisia ja pohtivia ja niistä kaikista jäi positiivinen mieli. Oli mielenkiintoista olla tutkijan ja haastattelijan roolissa, ja haastattelutilanteet menivät rennosti ja luontevasti. Haastattelutilanteissa onnistuimme erittäin hyvin. Myös litterointi onnistui sanatarkasti, vaikka olikin aikaa vievä ja ei niin mukava osuus.

Alkuvaiheessa emme pitäneet ohjaajaan yhteyttä niin aktiivisesti, kuin olisi pitänyt. Kesken-eräisen työn lähettäminen arvioitavaksi jännitti ja jotenkin ajattelimme, että lähetämme työn sitten kun se on vähän valmiimpi. Tässä asiassa on tapahtunut nyt loppukuukausina hui- masti kehitystä ja olemme olleet aktiivisesti useita kertoja viikossa yhteydessä ohjaajaamme ja opinnäytetyön koordinaattoriin ja kyselleet heiltä mieltä askarruttavista asioista ja kerto- neet työmme etenemisestä. Kyky ottaa vastaan kriittistäkin palautetta tärkeää tutkijana toi- miessa. Tieteelliseen tutkimukseenhan liittyy keskeisesti kriittisyys ja jokaisen tutkijan on pystyttävä vastaanottamaan kritiikkiä, muutenhan tutkimus juuttuu paikoilleen. Kukaan ei enää tuota uutta tietoa, jos kukaan ei kyseenalaista jo olemassa olevaa tietoa.

Vaikka opinnäytetyö on kokonaisuutenaan ollut pitkä ja stressaava, on se myös ollut erittäin antoisa. Prosessin aikana olemme oppineet tieteellisen tutkimuksen tekoa, viestintää, tietoa Riihimäen vankilasta, haastattelijana ja tutkijana toimista. Olemme myös päässeet tapaa- maan useita rikosseuraamusalan ammattilaisia. Tärkeimpiä oppeja ovat kuitenkin opit liittyen omaan työskentelyyn ja siihen, millainen työskentely onnistuu itseltä parhaiten ja mitkä ovat henkilökohtaisia kompastuskiviä, joita tulee välttää.

8.3 Opinnäytetyö parityönä

Tässä luvussa kerromme, miten toteutimme opinnäytetyömme parityönä ja minkälainen työn- jako meillä.

8.3.1 Heidän osuus

Opinnäytetyössämme tarkoituksena on ollut jakaa työn tekeminen puoliksi. Minun osa- alueitani opinnäytetyössämme ovat johdanto, toimintaympäristö, joka sisältää Rikosseu- raamuskokouksen esittelyn, Riihimäen vankilan esittelyn ja osastoinnin sekä järjestyssäännön esittelyä. Turvallisuuteen liittyvät osa-alueet tein seuraavien asiakokonaisuuksien pohjalte: turvallisuus yleensä käsitteenä, työturvallisuus ja dynaaminen turvallisuus, vankilarikollisuu- den estäminen, viranomaisyhteistyö, tekninen turvallisuus ja voimankäyttö. Seuraavia asioita olemme yhdessä pohtineet: yhteys aikaisempiin tutkimuksiin, opinnäytetyön toteutus, eetti- syys ja tutkimustulokset. Tutkimustulokset kumpikin kokosi oman litterointien perusteella ja

sitten tulokset yhdistettiin kokonaisuudeksi. Olimme molemmat kaikissa haastatteluissa haastattelemassa tutkimukseen osallistujia ja asiantuntijoita, joita käytimme lähteenä. Litteroimme haastattelut puoliksi, kumpikin sai kaksi teemaa litteroitavaksi, omat teemanivat: Teema 3: Uhka- ja vaaratilanteet sekä Teema 4: Turvallisuustilanne vuoden 2014 jälkeen ja asiantuntija haastattelu, joista litteroin johtaja Pasi Oksan haastattelun. Tietenkin luimme toistemme kirjoituksia ja esitimme tarvittaessa parannusehdotuksia. Pitkän asumisetäisyyden vuoksi pääsääntöisesti pidimme yhteyttä toisiimme sähköpostilla ja facebookin kautta sekä muutamissa opinnäytetyötapaamisissa.

8.3.2 Lauran osuus

Lähdimme toteuttamaan opinnäytetyötä parityönä niin, että jaoimme ensin teoreettisen viitekehyksen alustavasti puoliksi. Luvut ovat kuitenkin muokkaantuneet opinnäyteprosessin aikana niin, että suurimmassa osassa niistä on näkyvissä molempien käden jälki. Olen käynyt läpi myös Heidin tekstiosuuksia ja korjannut ja viimeistellyt niitä, sekä antanut täydennysehdotuksia. Olin vastuussa tiivistelmästä ja sen kääntämisestä englanniksi. Tein myös pohdinnan muuten, mutta jatkotutkimusehdotukset kirjoitimme yhdessä. Minulla oli suuri vastuu Tutkimusasetelma-luvusta. Haastattelukysymykset laadimme yhdessä ja haastatteluissa toimimme molemmat haastattelijoina ja litteroimme haastattelut puoliksi. Analysoimme myös aineiston puoliksi. Viimeistelin pääosin tutkimustulokset ja johtopäätökset. Olen käynyt työtä lopuksi läpi ja korjaillut sitä yhtenäisemmäksi. Olen korjannut lähteet oikeiksi tekstiin ja lähdeluetteloon. Excel-taulukko on tekemäni. Olemme molemmat laittaneet sähköpostiviestejä ohjaajillemme sekä työelämän tahoille.

8.4 Opinnäytetyön luotettavuuden ja eettisyyden pohdinta

Opinnäytetyössä on tutkittu valvontahenkilöstön henkilökohtaista kokemusta liittyen turvallisuuden laadullisen tutkimuksen keinoin. Tutkimuksen luotettavuuden arviointiin liittyvät käsitteet reliaabelius ja validius. Reliaabeliudella tarkoitetaan mittaustulosten toistettavuutta, eli mittauksen tai tutkimuksen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Validius taas tarkoittaa pätevyyttä. Sillä tarkoitetaan mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitata on tarkoitus mitata. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa reliaabelius ja validius ovat saaneet erilaisia tulkintoja ja osittain ne saatetaan liittää kvantitatiiviseen tutkimukseen ja siksi niiden käyttöä pyritään välttämään. Kvalitatiivista tutkimusta tehtäessä voidaan ajatella, että jokainen ihminen ja hänen kokemuksensa ovat ainutlaatuisia kuvauksia ja kahta samanlaista tapausta ei ole, joten perinteiset luotettavuuden mittarit eivät sovi tutkimuksen arvioimiseen. (Hirsjärvi ym. 2013, 231, 232.)

Kuitenkin jokaisen tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä tulisi jollain tavalla arvioida. Laadullisissa tutkimuksissa tutkija kertoo yleensä tarkkaan mitä tutkimuksessa on tehty ja miten tuloksiin päädytty. Ydinasioita laadullisessa tutkimuksessa ovat henkilöiden paikkojen ja tapahtumien kuvaukset. Selostus tutkimuksen toteuttamisesta kohentaa laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. Aineistoin tuottamisen olosuhteet, esimerkiksi haastattelupaikka, on kuvailtava totuuden mukaisesti. Laadullisessa aineiston analyysissä tärkeää on luokittelujen tekeminen ja sen perusteista on kerrottava lukijalle. Myös tutkimustulosten tulkintaan pätee tarkkuudenvaatimus. Lukijaa auttaa tässä se, että tutkimuselosteita rikastutetaan suorilla haastatteluluotteilla tai muilla autenttisilla dokumenteilla. (Hirsjärvi ym. 2013, 232, 233.) Tutkimustulokset-lukuun olemmekin sisällyttäneet laajasti suoria lainauksia haastateltavien puheista. Osa lainauksista on pitkiä ja olemme käyneet niitä läpi useita kertoja pohtineet niiden sisällyttämistä työhön sellaisenaan. Kaikki lainaukset, jotka työhön on päätetty sisällyttää, ovat tarkkaan valikoituja ja kertovat mielestämme aidosti haastateltavien näkemyksistä. Olemme tiivistäneet ne niin lyhyiksi, kuin mahdollista. Suorat lainaukset osaltaan lisäävät tutkimuksen luotettavuutta. Luotettavuutta lisää myös se, että olemme kertoneet miten olemme analysoineet aineistoa ja olemme liittäneet esimerkin analyysitaulukosta (Liite 4) opinnäytetyömme liitteisiin.

Määrällisessä ja laadullisessa tutkimuksissa voidaan molemmissa tarkentaa tutkimuksen validiutta käyttämällä useita tutkimusmenetelmiä. Triangulaatiolla tarkoitetaan tutkimusmenetelmien yhteiskäyttöä. Opinnäytetyömme validiutta lisää tutkijatriangulaatio eli se, että tutkimukseen on osallistunut useampi, tässä tapauksessa kaksi, tutkijaa aineistonkerääjinä ja tulosten analysoijina ja tulkitsijoina (Hirsjärvi ym. 2013, 233). Tutkimustuloksia on kerätty saturaatioon asti. Saturaatiolla tarkoitetaan edellä esitetyn tavoin sitä, että tutkittavien vastaukset alkavat toistaa toisiaan. Tämä lisää niin ikään tutkimuksen luotettavuutta.

8.5 Jatkotutkimusehdotukset

Toteuttamamme opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivinen tutkimus voidaan nähdä myös kvantitatiivisen tutkimuksen esitutkimuksen roolissa (Kananen 2014, 19). Tällä aiheelle voisi mahdollisesti tehdä jatkoa kvantitatiivisen, eli tilastollisen, tutkimuksen muodossa, esimerkiksi tutkimalla Riihimäen vankilassa määrättyjen kurinpitorangeistusten lukumäärää. Kvantitatiivinen jatkotutkimus voitaisiin tehdä myös hyödyntäen valtion VMBaro-kyselytutkimustyökalua. VMBbarolla voi mitata ja seurata organisaation henkilöstön työtyytyväisyyttä. (VMBaro 2017.) Rikosseuraamuslaitoksessa on käytetty VMBaroa ja jo olemassa olevia tilastoja voisi käyttää jatkotutkimuksen pohjana. Jatkotutkimuksena voitaisiin selvittää esimerkiksi sitä, onko Riihimäen vankilan profiloituminen vaikuttanut työtyytyväisyyteen. Koska opinnäytetyössämme on tutkittu valvontahenkilöstön henkilökohtaista nä-

kemystä turvallisuudesta ja sen muutoksesta, voisi kvantitatiivisella tutkimuksella selvittää ovatko tutkimustulokset myös tilastojen valossa samansuuntaisia.

Jatkotutkimukseksi voimme ehdottaa myös laadullista tutkimusta, joka toteutettaisiin samoin periaattein kuin nykyinen tutkimuksemme. Jatkotutkimuksen aihealue olisi sama, järjestäytyneen ja vakavan rikollisuuden vankien aiheuttamasta turvallisuusriskeistä, etenkin henkilöstön työturvallisuuden kannalta. Jatkotutkimus olisi laajempi ja se koskisi useita vankiloita tai se olisi valtakunnallinen tutkimus, jonka perusteella Riihimäen vankilaan tehdylle tutkimukselle saataisiin vertailukohteita ja tiedettäisiin valtakunnallisesti, miten vankiloiden henkilökunta kokee korkean riskin vankien läsnäolon vankiloissa. Tietoa saataisiin myös korkean riskin vankien vaikutuksesta turvallisuusriskien määrään ja laatuun. Riihimäen vankilan sisällä taas aiheen tutkimista voisi jatkaa niin, että tutkittaisiin muiden työntekijöiden, kuin vain valvonta-henkilöstön, näkemyksiä turvallisuudesta.

Lähteet

Painetut lähteet

Aaltonen, J. ja Valli, R. 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. PS -kustannus, WS Bookwell Oy.

Abadinsky, H. 1994. Organized Crime. 4th edition. Chicago: Nelson Hall.

Arola-Järvi, A. 2012. Suunnitelmallisen vankeusajan käsikirja. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Tampere.

Aromaa, K. & Laitinen, A. 2005. Rikollisuus ja Kriminologia. Tampere: Vastapaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. Porvoo: Bookwell Oy.

Hyttinen, M. 2010. Valvontahenkilöstön näkemyksiä turvallisuuden toteutumisesta Riihimäen vankilan C-osastoilla. Tikkurila: Laurea ammattikorkeakoulu.

Hyyti, J., Kauppila, J., Koskelainen, M. & Rantaeskola, S. 2015. Haastavat asiakastilanteet - Väkivalta työssä. Talentum/ Alma talent.

Junninen, M. 2008. Suomalaisten vankiloiden turvallisuus. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä - Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihevaiheelta. Suomen yliopistopaino Oy - Juvenes print.

Kokkonen, H. 2014. Virkavalta ja väkivalta - Vallan varjoja vankilassa. Mediapinta.

Kuikka, M. 2014. Rikosseuraamusmiehen puheenvuoro. Teoksessa Kokkonen, H. (toim.) Virkavalta ja väkivalta - Vallan varjoja vankilassa. Mediapinta, 167-179.

L515/2003. Rikoslaki

L44/2006. Laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta

L738/2002. Työturvallisuuslaki.

L767/2005. Vankeuslaki.

L768/2005. Tutkintavankeuslaki.

L953/2009. Laki rikosseuraamuslaitoksesta.

Marshall, G. 1994. Oxford Concise Dictionary of Sociology. Oxford : Oxford University Press.

Miettinen, J. 2002. Yritysturvallisuuden käsikirja. Kauppakaari.

Rikosseuraamuslaitos. 2015b. Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuslinjaukset. KopioNiini.

Ruckenstein, M. & Teppo, A. 2005. Vankien väliset valtasuhteet ja väkivallan pelko suljetussa vankilassa. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Tikkanen, S., Aapio, L., Kaarnalehto, A., Kammonen, L., Laitinen, J., Mikkonen, J. & Pisto, M. H. 2017. Ammattina turvallisuus. Helsinki: Sanoma pro Oy.

Sähköiset lähteet

Etelä-Suomen Rikosseuraamusalueen Riihimäen vankilan järjestyssääntö. 2015.
http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/jarjestyssaannot/6Bg1Xsvfy/Riv_jarjestyssaanto_7.10.2015_lukien.pdf

Niemelä, K. 16.1.2017. Tulevaisuuden vankila - rikosseuraamuslaitoksen valtakunnallinen toiminta- ja tilakonsepti, Vankilakonsepti. Rikosseuraamuslaitos. Luettu 25.4.2017.
<https://static1.squarespace.com/static/577d245903596e2e04848bc4/t/587ded379de4bb54956c2cac/1484647748354/Kauko+Niemel%C3%A4.pdf>

Rikosseuraamuslaitos. 2012. Vankitilojen luokittelu valvonnan intensiivisyyden mukaan. Luettu 17.5.2015. http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-monisteetjaraportit/6E0T40BCZ/6_2012_Vankitilojen_luokittelu_nettiin.pdf

Rikosseuraamuslaitos. 2014a. Riihimäen vankilan historia. Luettu 2016.
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/riihimaenvankila/historia.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2015a. Vankeus. Luettu 26.4.2017.
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/vankeus.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2016a. Organisaatiokaavio ilman nimiä. Luettu 3.9.2016.
http://www.rikosseuraamus.fi/material/images/rise/rise-osankuvia/7nzY4QnSB/Rikosseuraamuslaitos_-_organisaatiokaavio_ilman_nimia_01032016.jpg

Rikosseuraamuslaitos. 2016b. Henkilöstö. Luettu 3.9.2016.
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/henkilosto.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2017. Riihimäen vankila. Luettu 26.4.2017.
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/riihimaenvankila.html>

Valtioneuvosto. Turvallisempi huominen - Sisäisen turvallisuuden ohjelma. 2012. Luettu 19.5.2017.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79434/sm_262012.pdf?sequence=1

VMBaro. 2017. Mikä on VMBaro? Luettu 24.4.2017. <http://www.vmbaro.fi/>

Julkaisemattomat lähteet

Oksa, P. 2015. Vankilan johtajan haastattelu 23.11.2015. Riihimäen vankila. Riihimäki.

Peltovuoma, S. 2016. Etelä-Suomen arviointikeskuksen erityissuunnittelijan haastattelu 28.1.2016. Helsingin vankila. Helsinki.

Saarinen, T. 2016. Riihimäen vankilan apulaisjohtajan haastattelu 15.3.2016. Riihimäen vankila. Riihimäki.

Liitteet

Liite 1: Teemahaastattelu	72
Liite 2: Arviointikeskuksen asiantuntijan haastattelu	74
Liite 3: Riihimäen vankilan johtajan haastattelu	75
Liite 4: Esimerkki luokittelutaulukosta	76

Liite 1: Teemahaastattelu

Teema 1: Vankien sijoittelu ja järjestäytynyt rikollisuus

Millainen muutos vankiaineuksessa on tapahtunut vuoden 2014 alun jälkeen?

Millaiset ovat muutoksen keskeiset vaikutukset vankilan toimintaan verrattaessa tilanteeseen ennen vuoden 2014 alkua?

Miten jr-vankien määrän lisääntyminen on vaikuttanut laitosturvallisuuteen?

Miten vankisijoittelussa on otettu huomioon jengien väliset suhteet?

Miten vankisijoittelussa on otettu huomioon jengien ja muiden vankien väliset suhteet?

Onko näissä ollut muutosta vuoden 2014 alun jälkeen?

Mitä mieltä olet siitä, että jr-vangit keskitetään samaan vankilaan?

Onko mielestäsi sijoittelukäytäntöä tarvetta arvioida uudestaan turvallisuussyistä?

Teema 2: Vankien välisten suhteiden vaikutus turvallisuuteen

Onko vankien keskinäisissä suhteissa ja hierarkiassa tapahtunut näkyvää muutosta vuoden 2014 alun jälkeen?

Miten vankien välisten suhteiden muutos on vaikuttanut vankilan turvallisuuteen vuoden alun 2014 jälkeen?

Minkälainen vaikutus jengien välisillä suhteilla (riidoilla tai liittoutumisilla) on ollut vankilan turvallisuuteen?

Miten arvioit vankien välisten suhteiden vaikuttavan vankilan turvallisuusriskien määrää ja laatuun?

Ovatko jengien väliset suhteet vaikuttaneet vankilan turvallisuuteen vuoden 2014 alun jälkeen?

Teema 3: Uhka- ja vaaratilanteet

Mitkä ovat mielestäsi keskeisimmät laitosturvallisuus uhat ennen vuoden 2014 alkua ja tällä hetkellä?

Onko uhkatilanteiden määrä lisääntynyt vuoden 2014 alun jälkeen?

Miten toteutuneiden uhkatilanteiden määrä on vaikuttanut työturvallisuuteen vuoden 2014 alun jälkeen?

Onko uhkatilanteisiin varautumisessa tapahtunut muutosta vuoden 2014 alun jälkeen?

Miten turvallisuusuuhkiin varautuminen on muuttunut?

Koetko laitoksessa tarvetta muuttaa varautumista? Miten?

Miten arvioit laitoksessa sattuneita vankien aiheuttamia väkivaltatilanteita verrattuna aikaan ennen vuotta 2014?

Teema 4: Turvallisuustilanne vuoden 2014 jälkeen

Onko laitoksen turvallisuus muuttunut vuoden 2014 alun jälkeen ? Miten?

Onko kurinpitokäsittelyjen ja annettujen rangaistusten määrä mielestäsi muuttunut vuoden 2014 alun jälkeen? Jos on, niin miten ja miksi?

Onko huumeiden määrä lisääntynyt laitoksessa vuosien vuoden 2014 alun jälkeen?

- Takavarikot, Havaitut käyttörikkomukset, Salakuljetus yritykset

Onko muiden luvattomien esineiden määrä, esim. aseiden, lisääntynyt laitoksessa vuoden 2014 alun jälkeen?

Millaisena näet riskit luvattomien esineiden ja aineiden määrän mahdolliseen lisääntymiseen liittyen? Ovatko vähentyneet vai lisääntyneet vuoden 2014 alun jälkeen? Perustele

Käytetäänkö joitakin turvaamistoimia (sitominen, tarkkailu jne.) enemmän?

Onko laitos hyvin osastoitu, eri vankiryhmät huomioiden? Onko osastoinnissa tapahtunut muutosta vuoden 2014 alun jälkeen?

Liite 2: Arviointikeskuksen asiantuntijan haastattelu

Mitkä ovat keskeiset perusteet vankisijoittelussa?

Miten vangin sijoitteluprosessi etenee?

Miten määritätte vangin tulevan sijoituslaitoksen?

Millä perusteella vanki sijoitetaan juuri Riihimäen vankilaan?

Millä perusteella vanki luokitellaan kuuluvaksi järjestäytyneeseen rikollisryhmään?

Mitä erityistä huomioitavaa on jengivankien sijoittelussa?

Millainen muutos vankien sijoittelussa on tapahtunut vuoden 2014 alun jälkeen?

Mitkä ovat keskeiset ongelmat liittyen järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuuluvan vangin sijoitteluun?

Osaatko kertoa, miten muissa pohjoismaissa toteutetaan jr-vankien sijoittelu ja vastaako se suomen mallia?

Minkä takia on päädytty siihen, että tietty vankila jr-vangit halutaan sijoittaa tiettyyn vankilaan?

Miten riskienhallinnassa ja varautumisessa näkyy viranomaisyhteistyö?

Liite 3: Riihimäen vankilan johtajan haastattelu

Millainen muutos vankien sijoittelussa on tapahtunut vuoden 2014 alun jälkeen?

Kerro osastoinnin periaatteista Riihimäen vankilassa?

Mitä erityistä huomioitavaa on jengivankien sijoittelussa?

Mitkä ovat keskeiset ongelmat liittyen järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuuluvan vangin sijoitteluun?

Osaatko kertoa, miten muissa pohjoismaissa toteutetaan jr-vankien sijoittelu ja vastaako se suomen mallia?

Minkä takia on päädytty siihen, että tietty vankila jr-vangit halutaan sijoittaa tiettyyn vankilaan?

Millä perusteella vanki luokitellaan kuuluvaksi järjestäytyneeseen rikollisryhmään?

Mitä erityispiirteitä liittyy jr-vankien kanssa työskentelyyn?

Miten jr-vangit vaikuttavat vankilan turvallisuuteen?

Miten riskienhallinnassa ja varautumisessa näkyy viranomaisyhteistyö?

Liite 4: Esimerkki luokittelutaulukosta

Alkuperäinen ilmaus	pelkistetty ilmaus	alaluokka	yläluokka
"Onhan se tietysti, kun nehän tietysti, nehän tota. Viellä enemmän ammattirikollisia, kun ennen."	Riihimäen vankilaan on sijoitettu enemmän jr-vankeja.	jr-vangit	vankirakenne
"Sit on tietysti, tulee Virostakin paljon ammattimaisempia rikollisia ku ennen. Et ennen oli muuleja, nyt on ihan eri porukkaa sitten."	Vankilaan on tullut enemmän ulkomaalaisia.	kansainvälistyminen	vankirakenne
"Suurimmat muutokset on se, että joudutaan katsomaan ketä asutetaan mihinkin ja sitten on tullut suuri joukko pelkääjiä, jotka eivät uskalla asua tuolla muiden vankien, vankien seurassa."	Suurin muutos on se, että pitää katsoa, kuka asutetaan mihinkin ja vankilaan on tullut lisää pelkääjävankeja.	pelkääjävangit	vankirakenne
"Ohan heillä sisäisiä ongelmia tuolla ulkopuolella ja kaikkihan ne heijastuu tännekin sitten jollain tasolla, mut yleensä niin kun vankilamiljöössä kyllä ne aika hyvin tulee keskenään toi-	Vankilamiljöössä jengit tulevat toimeen keskenään.	Vankilassa rauhallista	Toimivaa vankilassa

meen.”			
”Turvallisuuhiin, no tottakai siis, varmaan se koulutus niihin on muuttunut aika-lailla siitä, mitä se on aikaanan ollut, että ehkä helpompi.”	Turvallisuuhiin on varaudutu lisäämällä koulutusta”	koulutus	Toimivaa van-kilassa
”No kyllähän täälä tää osastointi on toiminut sitäkin ennen hyvin niin se vaan ja sijoittelun pitäs kattoo paremmin ketkä voivat olla samoilla osastolla ja äkkiä nää vangit asuttavat sitten toisiaan.”	Sijoittelu on toiminut hyvin, vaarana on kuitenkin että vangit asuttavat toisiaan.	Sijoittelu	Haasteet ja kehityskohdat
”Kyllähän nuo aika äkkiä nuo jengiläiset menee keskenään ja sellaset jotka touhuu niitten kanssa, niin sieltä justiin lähtee äkkiä pois ne joitten kanssa ne ei tule toimeen.”	Jengiläiset asuvat keskenään ja muut lähtevät äkkiä pois.	Sijoittelu	Haasteet ja kehityskohdat
”Et tietysti, jos ne haluaa, niin se joukkoesiintymisen mahdollisuus niillä on, koska on jengi.”	Vangeilla on joukkoesiintymisen mahdollisuus	Joukkoesiintyminen	Haasteet ja kehityskohdat